

ผลของวิธีการสอนแบบเบญจขั้นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักกรรมทาง
พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร

นายนิวัฒน์ ถ้ำจุมจัง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2550

**The Effects of Pancakkhandha Teaching Method on Buddhist Dhamma Learning
Achievement and Cause Factors Inquiry Ability of Mathayom Suksa III
Students of Ban Parai School in Mukdahan Province**

Mr. Niwat Lamjumjang

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction**

School of Educational Studies

Sukhothai Thammthirat Open University

2007

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลของวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านป่าไร่
จังหวัดมุกดาหาร

ชื่อและนามสกุล นายนิวัฒน์ ลำจุมัจ

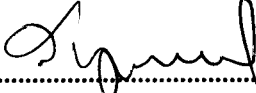
แขนงวิชา หลักสูตรและการสอน

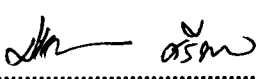
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ สุนนททิพย์ บุญสมบัติ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล
3. รองศาสตราจารย์ ดร. สิริรัตน์ วิภาสศิลป์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

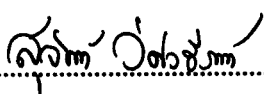

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุนนททิพย์ บุญสมบัติ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริรัตน์ วิภาสศิลป์)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
หลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสุทธิรานนท์)

วันที่..21.....เดือน.....สิงหาคม.....พ.ศ.....2551..

ชื่อวิทยานิพนธ์ ผลของวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านป่าไร่
จังหวัดมุกดาหาร

ผู้วิจัย นายนิวัฒน์ ถ้ำจุมจัง **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ
ศรีพหล (3) รองศาสตราจารย์ ดร. สิริรัตน์ วิภาสศิลป์ **ปีการศึกษา** 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดย
ใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์และ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับ
หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550
โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 23 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ระยะเวลาที่
ใช้ในการทดลองสอน 16 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ตาม
วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิด
แบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่
การทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ .01 และ (2) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์มี
ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

คำสำคัญ วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย มัธยมศึกษา

Thesis title: The Effects of Pancakkhandha Teaching Method on Buddhist Dhamma Learning Achievement and Cause Factors Inquiry Ability of Mathayom Suksa III Students of Ban Parai School in Mukdahan Province

Researcher: Mr. Niwat Lamjumjang; **Degree:** Master of Education (Curriculum and Instruction); **Thesis advisors:** (1) Sumontip Boonsombut, Associate Professor; (2) Dr. Siriwan Sripahol, Associate Professor; (3) Dr. Sirirat Wipassillapa, Associate Professor; **Academic year:** 2007

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to compare Mathayom Suksa III students' learning achievements on the topic of Buddhist Dhamma Principles before and after learning under the Pancakkhandha teaching method; and (2) to compare Mathayom Suksa III students' cause factors inquiry abilities on the topic of Buddhist Dhamma Principles before and after learning under the Pancakkhandha teaching method.

The sample consisted of 23 students studying in the second semester of the 2007 academic year at Ban Parai School in Mukdahan Province. They were selected by purposive sampling. The group was taught for sixteen hours. The instruments were the lesson plans on the topic of Buddhist Dhamma Principles based on the Pancakkhandha teaching method, a learning achievement test on the topic of Buddhist Dhamma Principles, and a cause factors inquiry ability test based on the topic of Buddhist Dhamma Principles. Statistics for data analysis was the t-test.

Research findings revealed that (1) the students' learning achievement on the topic of Buddhist Dhamma Principles after learning under the Pancakkhandha teaching method was significantly higher than their counterpart before such learning at the .01 level; and (2) after learning under the Pancakkhandha teaching method, students' cause factors inquiry ability on the topic of Buddhist Dhamma Principles was significantly higher than their counterpart before such learning at the .01 level.

Keywords: Pancakkhandha teaching method, Cause factors inquiry ability, Secondary education.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์
สุนนทิพย์ บุญสมบัติ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศรีพหล และรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์
วิภาสศิลป์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ
ความช่วยเหลือและติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดตลอดมาตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย
สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระมหาทินกร อิศุสโร และขอขอบคุณอาจารย์วิรัตน์
บรรจง อาจารย์สุเมารักษ์ เมืองโคตร อาจารย์ชัยมงคล สุขสันต์รุ่งเรือง และอาจารย์สมร จรดี
ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ
การเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณท่านผู้บริหาร พร้อมทั้งคณะครูอาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนบ้านป่าไร่
ที่ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้การสนับสนุนในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยและ
การเก็บข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนและให้กำลังใจเป็นอย่างดีจากเพื่อนนักศึกษา
บุตรภรรยาตลอดจนญาติมิตร ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณในความกรุณาของทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอถวายเพื่อเป็นการบูชาแด่
พระรัตนตรัย และขออุทิศแด่บิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณตลอดจนมอบให้ผู้ที่สนใจ
ในการศึกษาทั้งหมด

นิวัฒน์ ถ้ำจุมจัง

มีนาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.....	8
วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์.....	20
วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	59
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน.....	60
คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย.....	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียน กับหลังเรียน.....	62
วิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียน.....	63
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
สรุปการวิจัย.....	64
อภิปรายผล.....	67
ข้อเสนอแนะ.....	73
บรรณานุกรม.....	75
ภาคผนวก.....	83
ก ราชานามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย.....	84
ข คะแนนการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์.....	86
คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน.....	89
คะแนนความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน.....	90
ค แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีสอนแบบเบญจจันท์.....	91
ง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน.....	234
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน.....	246
แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย.....	257
ประวัติผู้วิจัย.....	274

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม.....	12
ตารางที่ 2.2	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม.....	13
ตารางที่ 2.3	รายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	14
ตารางที่ 2.4	เปรียบเทียบการจัดลำดับการสอนด้านความรู้สึกของบลูม (Bloom) กับลำดับชั้น การสอนจริยศึกษาโดยวิธีเบญจจันท์.....	33
ตารางที่ 3.1	รายละเอียดหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	44
ตารางที่ 3.2	รายละเอียดแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันท์เรื่อง หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา.....	46
ตารางที่ 3.3	แผนผังการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	48
ตารางที่ 3.4	แผนผังการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	51
ตารางที่ 4.1	ผลของการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์.....	60
ตารางที่ 4.2	ผลของการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์.....	62

ญ

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการชิมชั๊ป.....	25
ภาพที่ 4.1 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจกัณฑ์.....	59
ภาพที่ 4.2 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจกัณฑ์.....	61

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องจากการพัฒนาวัตถุอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและการได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การพัฒนาวัตถุแต่ละเลย การพัฒนาจิตใจ จึงทำให้การพัฒนาบกพร่อง ขาดการเชื่อมโยงระหว่างเรื่องนอกตัวกับเรื่องในตัวมนุษย์ เรื่องในตัวกับเรื่องนอกตัวก็ขาดจากกัน เป็นการแยกส่วนเมื่อมนุษย์ไม่รู้จักตัวเอง ก็พัฒนาตัวเองไม่ได้ ได้แต่พัฒนาภายนอก ความก้าวหน้ากลายเป็นความก้าวหน้าทางวัตถุ ไม่ใช่ความก้าวหน้าในทางมีความเป็นมนุษย์สูงขึ้น (ประเวศ วะสี 2542: 112) จากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่บกพร่องดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างในสังคมไทย ดังข้อสรุปของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต 2541: 19) ที่ว่า ถ้าวิเคราะห์สังคมของเราและคนของเราที่ประสบปัญหาส่วนรวมก็ตาม ส่วนตัว ทางจิตใจก็ตาม ส่วนใหญ่ที่เดือดเป็นเพราะไปฝากชีวิตและความสุขไว้กับวัตถุมากเกินไป ดังนั้นเพื่อไม่ให้สังคมไทยและการดำเนินชีวิตของคนไทยต้องประสบกับปัญหาดังกล่าว คนไทย ต้องมีการพัฒนาและฝึกฝนตนเอง วิธีการพัฒนาและฝึกฝนตนเองที่ดีที่สุด คือ การได้รับการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต 2538: 78) ได้กล่าวไว้ว่า ที่จริงองค์ประกอบในการฝึกฝนทางจริยธรรมก็คือองค์ประกอบในการศึกษานั้นเองเพราะว่าจริยธรรมนั้นว่าที่จริงแล้วก็เป็นเรื่องของการศึกษาทั้งหมด หรือแทรกอยู่ในทุกส่วนของการศึกษาแทนที่จะเป็นตัวการศึกษาเลขที่เดียว เช่นเดียวกับข้อคิดเห็นของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต 2546: 18) ที่ว่า การศึกษามีไว้เพื่อพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาคนเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาไทย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของสุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2548: 55) ที่ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม

มีจริยธรรม และคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” จึงเห็นได้ว่าภารกิจของการศึกษาและผู้จัดการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขนั่นเอง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2554: 9) สอดคล้องกับความเห็นของระวี ภาวิไล (2542: 78) ที่ว่า การศึกษาควรดำเนินไปเพื่อลด (และเพื่อ) ละความยึด(ผิด) ถือ(ผิด)ในตัวในคนเพื่อมนุษย์จะได้ดำรงชีวิตอันผาสุก ปราศจากความขัดแย้งในสังคมเช่นเดียวกับความเห็นของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต 2539: 109-110) ที่ว่า หลักพระพุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก...ฝึก คือ ต้องเรียนรู้ต้องฝึกฝนต้องพัฒนาบุคคลนั้นๆ ว่า ต้องศึกษานั่นเอง ถ้าไม่ฝึกฝนพัฒนาแล้วมนุษย์หาที่มีความประเสริฐไม่เพราะว่ามนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่โดยลำพังถ้าไม่มีการฝึกฝนพัฒนา แล้วสัตว์ชนิดอื่นไม่ได้เลย สัตว์ชนิดอื่นอยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ...ไม่ต้องฝึก มันเรียนรู้ได้ด้วยสัญชาตญาณ

สังคมไทยและวัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความดีงามขึ้นในจิตใจ ชีวิตมีความสุข มีจิตใจสูง ตลอดจนเพื่อพัฒนาสติปัญญาให้ฉลาด แต่ในปัจจุบันการนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทย จะมีการนับถือแบบสืบทอดกันมา ปฏิบัติตามกันมาโดยไม่ศึกษาเรียนรู้ถึงเหตุผลว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นชาวพุทธที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักคำสอนที่แท้จริง ไม่สามารถปฏิบัติตนตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังข้อคิดเห็นของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต 2548: 1) ที่ว่า การที่มองเห็นว่า คนไทย ที่เป็นพุทธ เช่น เด็กนักเรียนที่ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ มีชื่ออย่างนั้น แต่ไม่รู้เรื่องพระพุทธศาสนาและประเพณีปฏิบัติไม่เหมาะสมกับความเป็นชาวพุทธ ทำอย่างไรจะให้เด็กนักเรียนเหล่านี้ได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนา และประเพณีตนเป็นชาวพุทธหรือสมกับความเป็นชาวพุทธได้ และดังที่ พุทธทาส ภิกขุ (มปป.: 2) ได้กล่าวถึงการนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทยส่วนหนึ่งว่า การเข้ามาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยวิธีปรัมปรา หรือ ปฏิบัติตามๆ กันมาอย่างมกายนั้น แม้จะได้ทำสืบๆ กันมาตั้งหลายชั่วบรรพบุรุษ ก็หาสามารถเข้าถึงตัวแท้ของพุทธศาสนาไม่ ตรงกับข้อสังเกตของม้นเกียรติ โกศลนิรันดร์วงศ์ (2541: 1) ที่ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมีประชากรร้อยละ 97 นับถือพุทธศาสนาและประเทศต่างๆ ให้การยกย่องว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุด ทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ แต่ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้คนไทยละเลยการปฏิบัติตามแนวพุทธธรรม ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลแก่บุคคลทุกฝ่ายในสังคม การที่คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาแบบสืบทอดกันมาหรือนับถือตามบรรพบุรุษ ไม่เข้าใจคำสอนอย่างลึกซึ้ง ไม่สนใจในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ตลอดจนไม่นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง จึงทำให้สังคมมีปัญหามากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่มีพื้นฐานมาจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชน และปัญหาค่านิยมที่ให้ความสำคัญ

ทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้คนในสังคมเห็นแก่ตัวมากขึ้นมีการแก่งแย่ง ไม่มีความพอเพียง เอาร็คเอาเปรียบและเบียดเบียนกันมากขึ้นดังพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ใน ปาฐกถาธรรม (2545)ว่า (อ้างในทรงชัย สุบุญมี 2546: 3) ปัญหาทางศีลธรรม เนื่องจากสภาพการณ์ที่ขาดความสมดุลระหว่างคุณธรรมกับอำนาจฝ่ายต่ำ คือ การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นต้นว่า การศึกษาอบรม การปฏิบัติ การดำเนินชีวิตตามหลักธรรม น้อยกว่า การได้รับประสบการณ์ฝ่ายต่ำ เป็นต้นว่า กามารมณ์ สิ่งยั่ว สิ่งเสพติด ค่านิยมวัตถุ อันเป็นต้นเหตุให้เกิดกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ไปตามกระแสค่านิยมที่ได้รับซึ่งตีค่าสูงกว่าคุณธรรม เห็นคุณค่าของวัตถุว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตสูงสุด จึงพยายามหาวิธีต่างๆ เพื่อให้ได้มาโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดกับบุคคลอื่นๆ สอดคล้องกับความเห็นของพุทธทาส ภิกขุ (มปป.: 55) ที่ว่า คนสมัยปัจจุบันนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากที่เป็นวัตถุนิยมจัด คือบูชาวัตถุ บูชาเรื่องทางเนื้อหนังมาก พวกนี้จะไม่รู้จักสิ่งทีเรียกว่าศีลเลย หรือจะรู้จักก็จะรู้จักผิดๆ

นอกจากนี้การศึกษาก็เป็นสาเหตุของปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม เพราะระบบการศึกษามีจุดอ่อนและข้อจำกัดในการพัฒนาจริยธรรม ความประพฤติ ค่านิยมของคนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนให้อยู่ระดับที่พึงประสงค์ได้ดังคำกล่าวของพระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต 2532: 10-11) ว่าการศึกษาสมัยนี้ ไม่ช่วยให้เด็กมีความประพฤติที่ดีงาม เด็กนักเรียน ไม่มีระเบียบวินัย สำเร็จไปแล้วก็ประพฤติไม่ดี เป็นพลเมืองที่ไม่มีวินัย เป็นพลเมืองที่ไม่มีค่านิยมและคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญ นอกจากนี้ปัญหาอีกด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือ มีความแปลกแยกกับวัฒนธรรมของตนเอง รวมแล้วก็เหมือนกับว่า การศึกษานี้ช่วยเด็กไม่ได้ หรือเราให้การศึกษาที่ดีไม่ได้ และข้อคิดเห็นของวศิน อินทสระ (2546: 28) ว่า การศึกษาอันไม่สมบูรณ์ทำให้คนทะนงตนในทางที่ผิด คือเขามีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนมีการศึกษาดี มีปริญญา เขาเป็นปัญญาชน แต่เขาหาได้นำพาต่อศีลธรรมจรรยา หรือ ความรับผิดชอบต่อสังคมแต่ประการใดไม่ เขาประพฤติตามใจตน มิได้ยอมเสียสละความสะดวกของตนแม้แต่น้อยเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม การศึกษาเพื่อปริญญาเพื่อประกอบอาชีพ แต่มิได้คำนึงถึงศีลธรรมจรรยา มิได้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมนี้เอง คือ การศึกษาอันไม่สมบูรณ์

ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาและกระบวนการพัฒนาขาดเกลาให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ทางด้านคุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง แต่การจัดการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องหลักธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม หากที่ผู้เรียนจะทำความเข้าใจ ยังประสบความล้มเหลว

ประกอบกับถ้าผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบเดิม ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผู้เรียนขาดทักษะการคิด การแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา ตลอดจนไม่เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงมีการวิพากษ์วิจารณ์ในวงการศึกษาเสมอมาว่า การสอนพระพุทธศาสนานี้ล้มเหลว เพราะสอนกันเฉพาะความรู้ แต่ผู้เรียนไม่ได้เกิดความซาบซึ้ง พอที่จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต (กรมวิชาการ 2536: 1) สอดคล้องกับทัศนะของประเวศ วะสี (2537) (อ้างในทิศนา แคมมณี 2545: 175) ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนของไทยในสถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยว่าเป็นการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญาและทำลายศักยภาพในการเรียนรู้ เนื่องจากการถ่ายทอดเนื้อหาในห้องเรียนและท่องจำจากตำราเป็นการใหญ่ ผู้เรียนขาดประสบการณ์หรือข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เป็นปัญหาที่สูงขึ้น การเรียนวิธีนี้จริยธรรมจึงไม่เกิด เพราะจริยธรรมเกิดจากความเข้าใจโลก และเข้าใจตัวเองอย่างลึกซึ้ง ตรงกับข้อสรุปของสุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2535: 689) ที่ว่า การสอนจริยธรรม คุณธรรมต่างๆ ยังเป็นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญระดับรองและต่ำกว่าวิชาอื่นๆ เช่นเคมีไม่เปลี่ยนแปลงขาดทั้งการยอมรับ สนับสนุน และการนำไปสอนจริงให้แก่ผู้เรียน จริยศึกษาจึงเป็นเรื่องไกลตัว ไม่มีความสำคัญและไม่เกิดประโยชน์อันใดที่จะนำมาปลูกฝังให้เกิดขึ้นในโรงเรียนจากข้อคิดเห็นเหล่านี้ พอสรุปได้ว่า การศึกษาและการพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมประสบความสำเร็จ เพราะผู้สอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่เหมาะสม ไม่ส่งเสริมให้เด็กคิด ไม่ฝึกฝนให้เด็กได้ใช้กระบวนการแสดงความรู้ การพิจารณาปัญหา การเลือกและการตัดสินใจด้วยตนเอง และขาดการนำไปสอนอย่างจริงจัง

การที่ผู้สอนนำเอาวิธีการสอนที่มีขั้นตอนและกระบวนการที่ชัดเจนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน น่าจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผู้เรียนมีทักษะการคิดทักษะการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหาดีขึ้น และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างจริงจัง แนวทางการสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธวิธี มีหลายรูปแบบ การสอนแบบเบญจขันธ์ ซึ่งเป็นวิธีการสอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน ก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าจะทำให้การเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงชั้นที่ 3) ประสบความสำเร็จได้ เพราะเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด การสร้างองค์ความรู้ตลอดจนได้ตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการใช้วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต 2547:43) ได้ให้ความหมายว่า คือการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหาหาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา เรียกว่า วิธีคิดแบบอทัปปัจจยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจนุปบาท จัดเป็นวิธี โยนิโสมนสิการพื้นฐาน

ดังนั้น การศึกษาผลการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาวิจัยเพื่อศึกษาว่า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์จะทำให้การจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประสบความสำเร็จในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเพื่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันหรือไม่

2. วัตถุประสงค์ของวิจัย

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัย มีดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สูงกว่าก่อนเรียน

3.2 ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สูงกว่าก่อนเรียน

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 48 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน คือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 23 คน

4.3 ระยะเวลาในการทดลองสอน ใช้เวลา 16 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง

4.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

4.4.1 ตัวแปรต้น คือ วิธีการสอนแบบเบญจชั้น

4.4.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

4.5 เนื้อหาเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ปปัญจธรรม 3 อัคตะ 3 ปัญญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร

5.2 วิธีการสอนแบบเบญจชั้น หมายถึง การสอนโดยผ่านกระบวนการ 5 ชั้น คือ ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึกรู้ (ขั้นสัญญา) ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร) และขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

5.3 การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสถานะที่เป็นจริงหรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ โดยวิธีการคิดแบบปัจจัยสัมพันธ์และวิธีการคิดแบบสอบสวนหรือตั้งคำถาม

5.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการวัดผลทางการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบชนิด 4 ตัวเลือก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยครอบคลุมเนื้อหาเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

5.5 หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐาน ส.3.1 ได้แก่ ปปัญจธรรม 3 อัคตะ 3 ปัญญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำวิธีการสอนแบบเบญจจันท์ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในระดับชั้นอื่นและสาระการเรียนรู้อื่นๆ

6.2 เป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีสอนตามแนวพุทธวิธีอื่นๆ และวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการวิธีอื่นๆ ต่อไป

6.3 ครูผู้สอนได้แนวทางการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนและนักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับ ผลของวิธีการสอนแบบเบญจชั้นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 1.1 การจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 1.2 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 - 1.3 การจัดการเรียนรู้อะเอียดพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544

2. วิธีการสอนแบบเบญจชั้น
 - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับเบญจชั้น
 - 2.2 เบญจชั้นกับการเรียนรู้
 - 2.3 ความเป็นมาและหลักการของวิธีการสอนแบบเบญจชั้น
3. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 การจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยมุ่งเน้นให้ประชากรได้รับการศึกษาที่เน้นความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ตามวิสัยทัศน์ของรัฐที่มีนโยบายด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤติเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาของหลักสูตรมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล

โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชน สังคม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนเพื่อตอบสนอง ความสามารถ ความคิด และความสนใจของผู้เรียน โดยร่วมมือกับชุมชน และผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยึดหลักความเป็นเอกภาพ ด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ ดังนั้นจึงเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นกำหนดจุดหมายที่เป็นมาตรฐานการเรียนรู้รวม 12 ปี ซึ่งประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นละ 3 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ 2545: 2-3)

1.2 การจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2.1 ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

การที่สังคมมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับโลก ระดับประเทศ หรือแม้แต่สังคมขนาดเล็กที่สุด จะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประชากรในทุกภาคส่วนของสังคมจะต้องมีลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความสำคัญในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผล กิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข นอกจากนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้ เช่นเดียวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ มโนคติและหลักการสำคัญของวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ

2) ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ทั้งทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคม ตลอดจนจนทักษะการแสวงหาความรู้

3) ด้านเจตคติและค่านิยม โดยผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเจตคติ ค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และความเป็นมนุษย์

จะเห็นว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไม่ใช่กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะเรียนแค่เนื้อหาอย่างเดียว แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา และนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอนที่เป็นบูรณาการความรู้จากสาระวิชาต่างๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ในประเด็นปัญหา หรือเรื่องที่จะศึกษาการจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ (Integrated Thematic Unit) (กรมวิชาการ 2545: 3-6)

1.2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาขยายความคิดของตนเอง จากความรู้ที่ได้เรียน ผู้เรียนต้องได้เรียนรู้ทั้งในส่วนกว้างและลึก โดยยึดหลักการเรียนการสอนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) จัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาเนื้อหาหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่มากมายและกระจัดกระจาย
- 2) จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ โดยบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียน เชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันรวมทั้งทักษะค่านิยมและจริยธรรมเข้าด้วยกัน
- 3) จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม โดยจัดหัวข้อ หน่วยการเรียนรู้ที่สะท้อนถึง ค่านิยม จริยธรรม ปทัสถานในสังคม ตลอดจนทักษะการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ
- 4) จัดการเรียนการสอนที่ท้าทาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในส่วนตัวและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการสืบเสาะจัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใส่ใจและเคารพความคิดเห็นของผู้เรียน

5) จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดและการตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง มีวินัยในตนเองทั้งในการเรียนและการดำเนินชีวิต (กรมวิชาการ 2545: 200)

1.2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 5 สาระการเรียนรู้ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาอื่นที่ตนนับถือ

1.3 การจัดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.3.1 จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้มีจุดหมายที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย จึงได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของตน มีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้หลักสูตรยังต้องการให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ให้มีความเข้มข้นและใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น เพื่อเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กรมวิชาการ จึงได้มีหนังสือลงวันที่ 25 เมษายน 2545 กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ในส่วนที่

เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สถานศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้ ประมาณ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเน้นความเป็นคนดี (กรมวิชาการ 2546: 9)

1.3.2 สาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544

1) มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ไว้ทั้ง 5 สาระ สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมมีดังนี้

ตารางที่ 2.1 มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	<p>มาตรฐานที่ ส 1.1 เข้าใจประวัติ, ความสำคัญ หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของ ศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน</p> <p>มาตรฐานที่ ส1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประ โยชน์ต่อ สังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p> <p>มาตรฐานที่ ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธี ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือค่านิยมที่ดีงามและ สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประ โยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p>

2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นไว้ทั้ง 5 สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมมีดังนี้

ตารางที่ 2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)
<p>มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจ ประวัติความสำคัญ หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือและ สามารถนำเอาหลักธรรม ของศาสนามาเป็นหลัก ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน</p> <p>มาตรฐานที่ ส 1.2 ยึดมั่นใน ศีลธรรม การทำความดี มี ค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธา ในพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>มาตรฐานที่ ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยม ที่ดีงามและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการบำเพ็ญ ตนบำเพ็ญประ โยชน์ต่อ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p>	<p>1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของศาสนา คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือและวิเคราะห์ พระจริยวัตรของศาสดา สาวกที่สำคัญของศาสนาต่างๆ</p> <p>2. สามารถนำหลักธรรมในศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่าง สันติสุข</p> <p>3. รู้และเข้าใจความหมาย ประ โยชน์และกระบวนการของการฝึก บริหารจิต เจริญปัญญาและใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>1. เชื่อมมั่นในการทำความคิดตามหลักจริยธรรม โดยใช้ข้อมูล สารสนเทศมาสนับสนุนเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p> <p>2. ตระหนักถึงการกระทำความดีของบุคคลที่เป็นแบบอย่างทาง ศีลธรรมจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร ความเป็นเหตุเป็นผล ของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และนำเสนอเป็นทางการประพฤติ ปฏิบัติของตนเอง กลุ่ม เพื่อน ชุมชน และสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข</p> <p>3. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการบริหารจิตและ เจริญปัญญาและสามารถปฏิบัติได้</p> <p>1. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ โดยนำมาประยุกต์ใช้ใน ประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p> <p>2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือและร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาด้วยความเต็มใจและเห็นคุณค่า</p> <p>3. มีทักษะในการบริหารจิตและเจริญปัญญาและนำมาใช้ในการคิดที่ ถูกวิธีเพื่อพัฒนาเรียนรู้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน</p>

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้กำหนด
 สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ทั้ง 5 สาระ สำหรับสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมได้กำหนด
 สาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ ดังนี้
 ตารางที่ 2.3 รายละเอียดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

หัวข้อเรื่อง	รายละเอียดสาระการเรียนรู้
1. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา • พุทธประวัติ	<ul style="list-style-type: none"> • การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกและการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเหล่านั้นในปัจจุบัน • ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก • ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ เช่น <ul style="list-style-type: none"> ปางมารวิชัย ปางปฐมเทศนา ปางลีลา ปางประจําวันเกิด • สรูปและวิเคราะห์พุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> ปฐมเทศนา โอวาทปาติโมกข์
2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> พระรัตนตรัย สังฆคุณ 9 อริยสัจ 4 • ทugend (ธรรมที่ควรรู้) <ul style="list-style-type: none"> ขั้น 5 ไตรลักษณ์ • สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) <ul style="list-style-type: none"> หลักกรรม วิภูฏะ 3 ปปีฏจธรรม 3 (ตัณหา มานะ ทิฏฐิ)

ตารางที่ 2.3 รายละเอียดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ต่อ)

<p>• พุทธศาสนสุภาษิต</p> <p>• พระไตรปิฎก</p> <p>• เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก</p> <p>• คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ที่ควรทราบ</p> <p>3. ประวัติพุทธสาวก</p> <p>พุทธสาวิกา</p>	<p>• นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลु)</p> <p>อัตถะ 3</p> <p>• มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ)</p> <p>มรรคมืองค์ 8</p> <p>ปัญญา 3</p> <p>สัปปริสธรรม 7</p> <p>บุญกิริยาวัตถุ 10</p> <p>อุบาสกธรรม 7</p> <p>มงคล 38</p> <p>มีศิลปวิทยา</p> <p>พบสมณะ</p> <p>ฟังธรรมตามกาล</p> <p>สนทนาธรรมตามกาล</p> <p>■ อคตา หเว ชิต์ เสโย ชนะตนนั้นแลดีกว่า</p> <p>■ ธมฺมจารี สุขํ เสติ ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข</p> <p>■ ปมาโท มจฺจุ โน ปหิ ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย</p> <p>■ สุตฺตฺสฺสึ ลภเต ปญฺญํ ผู้ฟังด้วยดี ย่อมมีปัญญา</p> <p>■ โคจรสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระอภิธรรมปิฎก</p> <p>■ พุทธปณิธาน 4 ในมหาปรินิพพานสูตร</p> <p>■ อัตถา – อนัตตา</p> <p>■ พระอัญญาโกณฑัญญะ</p> <p>■ พระมหาปชาบดีเถรี</p> <p>■ พระเขมาเถรี</p> <p>■ พระเจ้าปเสนทิโกศล</p>
---	--

ตารางที่ 2.3 รายละเอียดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ต่อ)

<p>6. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา</p> <p>• ศาสนพิธี</p> <p>7. สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ■ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีการคิดแบบ โยนิโสมนสิการ 2 วิธี คือ วิธีคิดแบบอริยสัง และวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ■ ประวัตินวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ■ วันวิสาขบูชา (วันสำคัญสากล) ■ วันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ <p>หลักการปฏิบัติตน การฟังพระธรรมเทศนา การแต่งกายในการประกอบศาสนพิธีที่วัด การงดเว้นอบายมุข การประพฤติวิริคิในวันธรรมสวนะและ เทศกาลสำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ พิธีทำบุญ งานมงคล งานอวมงคล ■ การนิมนต์พระภิกษุ การเตรียมที่ตั้งพระพุทธรูปและเครื่องบูชา การวางค้ายสายสิญจน์ <p>การปลุกเสกอาสนะ การเตรียมเครื่องรับรอง การจุกรูปเทียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ข้อปฏิบัติในวันเสด็จพระ การถวายข้าวพระพุทธ การถวายไทยธรรม การกรวดน้ำ <ul style="list-style-type: none"> ■ พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง
---	--

(กรมวิชาการ 2546: 23-27)

4) รายละเอียดเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะกล่าวใน 2 ประเด็น ดังนี้

4.1) ผลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รู้และเข้าใจ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาคก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติงานต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ มีนิสัยดี เห็นคุณค่า และอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ (กรมวิชาการ 2546: 140)

4.2) คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก การนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเหล่านั้นในปัจจุบัน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม และความสงบสุขให้แก่ชาวโลกพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง พุทธประวัติ สรูปและวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่องปฐมเทศนา โอวาทปาติโมกข์ ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ เช่น ปางมารวิชัย ปางปฐมเทศนา ปางลีลา ปางประจําวันเกิด ชาคก เรื่องนันทวิสาขชาคก สุวณฺณหังสชาคก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่องประวัติของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากล หลักปฏิบัติตน การฟังพระธรรมเทศนา การแต่งกายในการประกอบศาสนพิธีที่วัด การงดเว้นอบายมุข การประพฤติวิริติในวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ ศาสนวัตถุและ ศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง พระรัตนตรัย (สังฆคุณ 9) อริยสัจ 4 ทุคข์ (ธรรมที่ควรรู้) : จันท์ 5 ไตรลักษณ์ สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : วัฏฏะ 3 ปปัญจธรรม 3 ตัณฑมา นนะ ทิฏฐิ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : อัถตะ 3 มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : มรรคมีองค์ 8 ปัญญา 3 สัมปยุตธรรม 7 บุญกิริยาวัตถุ 10 อุบาทถธรรม 7 มงคล 38 ในเรื่องศิลปวิทยา พบสมณะ พิงธรรมตามกาล สันทนาธรรมตามกาล พุทธศาสนสุภาษิต คือ อคฺคา หเว ชิตฺตํ เสยฺโย (ขณะคนนั้นแล ดึกว่า) ชมฺมจารี สุขํ เสติ (ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข) ปมาโท มจฺจุโน ปทํ (ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย) สุตฺตฺสํ ลภเต ปญฺญํ (ฟังด้วยคิย้อมได้ปัญญา) พระไตรปิฎก โครงสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระอภิธรรมปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก พุทธปณิธาน 4 ไนมหาปรินิพพานสูตร ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา อัคคา - อนัตตา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา สวคมนต์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญานั่นอานาปานสติ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2 วิธี คือ วิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะ พระมหาประชาบดีเถรี พระเขมาเถรี พระเจ้าปเสนทิโกศล ชาวพุทธตัวอย่าง ม.จ.หญิงพูนพิสมัย ดิสกุล ศาสตราจารย์อัญญา ธรรมศักดิ์ หน้าที่ชาวพุทธ เรื่องหน้าที่ของพระภิกษุในการปฏิบัติตาม หลักพระธรรมวินัยและจริยวัตรอย่างเหมาะสม การปลูกจิตสำนึกในด้านการบำรุงรักษาวัดและ พุทธสถานให้เกิดประโยชน์ การปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธตาม พุทธปณิธาน 4 ไนมหาปรินิพพานสูตร การศึกษาเรียนรู้เรื่ององค์ประกอบของพระพุทธศาสนานำไปปฏิบัติและเผยแผ่ตามโอกาส การศึกษา การรวมตัวขององค์กรชาวพุทธ การเป็นศิษย์ที่ติดตามหลักทศเบ็องขวาในทศ 6 การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ศาสนพิธี เรื่อง พิธีทำบุญ งานมงคล งานอวมงคล การนิมนต์พระภิกษุ การเตรียมเครื่องรับรอง การจตุรปูเทียช ข้อปฏิบัติในการ เลี้ยงพระ การถวายข้าวพระพุทธ การถวายไทยธรรม การกรวดน้ำ มรรยาทชาวพุทธและ การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุในงานศาสนพิธีที่บ้าน การจัดเตรียมสถานที่ การสนทนา การแต่งกาย มรรยาทในการพูด การใช้คำพูดกับพระภิกษุตามฐานะ และการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีใน ท้องถิ่นต่างๆ สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา เรื่องพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัยและรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม (กรมวิชาการ 2546: 136-135)

โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ก็ได้ดำเนินการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ด้วย

2. วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

การสอนตามแนวพุทธวิธีมีหลายรูปแบบแต่จะมีความทันสมัยและสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง การสอนแบบเบญจขันธ์ก็เป็นการสอนตามแนวพุทธวิธีอีกรูปแบบหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ความรู้เกี่ยวกับเบญจขันธ์ (ขันธ์ 5)

ขันธ์ 5 ส่วนประกอบห้าอย่างของชีวิต พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต 2546: 1-2) ได้อธิบายเกี่ยวกับเบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ 5 ว่า พุทธธรรมมองเห็นสิ่งทั้งหลายในรูปของส่วนประกอบต่างๆ ที่มาประชุมกันเข้า ตัวตนแท้ของสิ่งทั้งหลายไม่มี เมื่อแยกส่วนต่างๆ ที่มีประกอบกันเข้าออกไปหมดก็จะไม่พบตัวตนของสิ่งนั้นเหลืออยู่ ตัวอย่างง่ายๆ ที่ยกขึ้นอ้างกันบ่อยๆ คือ “รถ” เมื่อนำส่วนประกอบทั้งหมดออกจากกัน ก็จะหาตัวตนไม่ได้ มีแต่ส่วนประกอบทั้งหลาย ซึ่งมีชื่อเรียกต่างๆ กันจำเพาะแต่ละอย่างอยู่แล้ว

เมื่อมองเห็นสภาพของสิ่งทั้งหลายในรูปของการประชุมส่วนประกอบเช่นนี้ พุทธธรรมจึงต้องแสดงต่อไปว่า ส่วนประกอบต่างๆ เหล่านั้นเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างการแสดงส่วนประกอบต่างๆ เหล่านั้นย่อมทำได้หลายแบบสุดแต่วัตถุประสงค์จำเพาะของการแสดงแบบนั้นๆ แต่ในที่นี้จะแสดงแบบขันธ์ 5 ซึ่งเป็นแบบที่นิยมในพระสูตร

โดยวิธีการแบ่งแบบขันธ์ 5 (The Five Aggregates) พุทธธรรมแยกแยะชีวิต พร้อมทั้งองค์ประกอบทั้งหมดที่บัญญัติเรียกว่า “สัตว์” “บุคคล” ฯลฯ ออกเป็นส่วนประกอบต่างๆ 5 ประเภท หรือ 5 หมวด เรียกทางธรรมว่า เบญจขันธ์ คือ

1) รูป (Corporeality) ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือ สสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น

2) เวทนา (Feeling หรือ Sensation) ได้แก่ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง 5 และทางใจ

3) สัญญา (Perception) ได้แก่ความกำหนดให้ หรือ หมายรู้ คือ กำหนดรู้อาการเครื่องหมายต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์ (object) นั้นได้

4) สังขาร (Mental Formations หรือ Volitional Activities) ได้แก่องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ ประปรุงแปรการตรัสรู้ นึกคิดในใจ และการแสดงออกทางกายวาจา ให้เป็นไปต่างๆ เป็นที่มาของกรรม เช่น สรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โมหะ โสกะ โทสะ มานะ ทิฐิ อิสสา มัจฉริยะ เป็นต้น เรียกรวมอย่างง่าย ๆ ว่า เครื่องปรุงแต่งจิต เครื่องปรุงของความคิด หรือ เครื่องปรุงของกรรม

5) วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2548: 162) ได้อธิบายความหมายของขั้น 5 หรือ เบื้องขั้น 5 กอแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกัน เข้าเป็นหน่วยรวมซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา-เขา เป็นต้น ส่วนประกอบห้าอย่างที่รวมเข้าเป็นชีวิต

(Panca-Khandha : the Five Groups of Existence; Five Aggregates)

1) รูปขั้น (กองรูป ส่วนที่เป็นรูป ร่างกายพฤติกรรม และคุณสมบัติต่างๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ-

Rupa-khandha : corporeality)

2) เวทนาขั้น (กองเวทนา ส่วนที่เป็นการเสวยรสอารมณ์ ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเฉยๆ -Vedana-khandha : feeling; sensation)

3) สัญญาขั้น (กองสัญญา ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้ ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ชาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น -Sanna-khandha : perception)

4) สังขารขั้น (กองสังขาร ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง สภาพที่ปรุงจิตให้ดีหรือชั่ว หรือเป็นกลางๆ คุณสมบัติต่างๆ ของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อุกุศล อหิงสา - Sankhara-khandha : mental formations; volitional activates)

5) วิญญาณขั้น (กองวิญญาณ ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น ได้แก่ วิญญาณ 6 - Vinnana-khandha : Consciousness)

ขั้น 5 นี้ ย่อลงมาเป็น 2 คือ นามและรูป; รูปขั้นจัดเป็นรูป 4 ขั้น นอกนั้นเป็นนามอีกอย่างหนึ่ง จัดเข้าในปรมัตถธรรม 4: วิญญาณขั้นเป็นจิต เวทนาขั้น สัญญาขั้น และสังขารขั้น เป็นเจตสิก รูปขั้น เป็นรูป ส่วนนิพพานเป็นขั้นวิมุตติ คือ พ้นจากขั้น 5

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2549: 58-59) ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้น 5 ไว้ว่า ขั้น 5 คือ องค์ประกอบของชีวิต 5 ประการ ดังนี้

1) รูป คือส่วนที่เป็นร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกายด้วย เช่น การหมุนเวียนของโลหิต การหายใจ การเติบโตของร่างกาย นอกจากนี้ยัง หมายถึง สิ่งใดๆ ในโลก ในส่วนที่เป็นวัตถุ สิ่งเหล่านี้เรียกว่า “รูป” ซึ่งประกอบด้วยสิ่งดั้งเดิมทั้ง 4 เรียกว่า “ธาตุ 4” ทั้งสิ้น ได้แก่

- 1.1) ปฐวีธาตุ หรือ ธาตุดิน หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะแข็ง
- 1.2) อาโปธาตุ หรือ ธาตุน้ำ หมายถึง สิ่งที่ไหลและเหลว
- 1.3) เตโชธาตุ หรือ ธาตุไฟ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่ร้อน
- 1.4) วาโยธาตุ หรือ ธาตุลม หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่สั่นไหวเคลื่อนที่

2) เวทนา คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อสิ่งที่รู้นั้น มิได้หมายถึงความสังสารที่ใช้กันทั่วไป เวทนามีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

- 2.1) สุขเวทนา หมายถึง ความรู้สึกสบายใจ
- 2.2) ทุกขเวทนา หมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจ
- 2.3) อุเบกขาเวทนา หมายถึง ความรู้สึกเฉยๆ

3) สัญญา หมายถึง การกำหนดหมายรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง การแยกแยะได้ว่าอะไร เป็นอะไร มิได้หมายถึงคำมั่นสัญญาในภาษาสามัญ สัญญานี้เป็นขั้นตอนถัดจากเวทนานั่นเอง

4) สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปรุงแต่งจิต หรือ สิ่งทีกระตุ้นผลักดันให้มนุษย์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเรียกได้ว่าเป็นแรงจูงใจสังขารเป็นผลรวมของการรับรู้ (วิญญาณ) ความรู้สึก (เวทนา) และความจำได้ (สัญญา) เช่น อาจรับรู้วัตถุสิ่งหนึ่ง (วิญญาณ) แล้วรู้สึกว่าจะดี (เวทนา) สามารถจำได้ว่า เป็นวัตถุทรงกลม (สัญญา) แล้วเกิดแรงจูงใจผลักดันให้เอื้อมมือไปหยิบมาเพราะความอยากได้ ในขั้นตอนนี้เรียกว่า “สังขาร” สังขารจึงเป็นขั้นตอนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมทั้งดีและชั่ว

5) วิญญาณ การรับรู้ผ่านประสาททั้ง 5 และใจ ได้แก่

- 5.1) จักขุวิญญาณ หมายถึง การรับรู้ทางตา หรือการเห็น
- 5.2) โสทวิญญาณ หมายถึง การรับรู้ทางหู หรือการได้ยิน
- 5.3) ฉานวิญญาณ หมายถึง การรับรู้ทางจมูก หรือการได้กลิ่น
- 5.4) ชิวหาวิญญาณ หมายถึง การรับรู้ทางลิ้น หรือการลิ้มรส
- 5.5) กายวิญญาณ หมายถึง การรับรู้ทางกาย หรือการสัมผัสทางกาย

5.6) มโนวิญญาณ หมายถึง การรู้ทางใจ หรือการคิด

เบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ 5 นี้ปรากฏในหนังสือ นวโกวาท(ฉบับประชาชน) (2544:35-36) ว่า กายกับใจนี้ แบ่งออกเป็น 5 กอง เรียกว่า ขันธ์ 5 1. รูป 2. เวทนา 3. สัญญา 4. สังขาร 5. วิญญาณธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันเป็นกายนี้ เรียกว่า รูป ความรู้สึกอารมณ์ว่าเป็นสุข คือ สบายกาย สบายใจ หรือ เป็นทุกข์ คือ ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือเฉยๆ คือไม่ทุกข์ ไม่สุข เรียกว่า เวทนา

ความจำได้หมายรู้ คือ จารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อารมณ์ ที่เกิดกับใจได้ เรียกว่า สัญญา

เจตสิกธรรม คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ เป็นส่วนดีเรียกว่ากุศล เป็นส่วนชั่ว เรียกอกุศล เป็นกลางๆ ไม่มีไม่ชั่วเรียกอัพยาทุกต เรียกว่า สังขาร

ความรู้อารมณ์ในเวลาเมื่อรูปมากระทบตา เป็นต้น เรียกว่า วิญญาณ

ขันธ์ 5 นี้ ย่นลงเรียกว่านามรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รวมเข้าเป็นนามรูปคงเป็นรูป

ดังนั้น เบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 จึงหมายถึง องค์ประกอบและระบบต่างๆทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปคือร่างกายหรือกาย และส่วนที่เป็นนามหรือจิตซึ่งได้แก่ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ

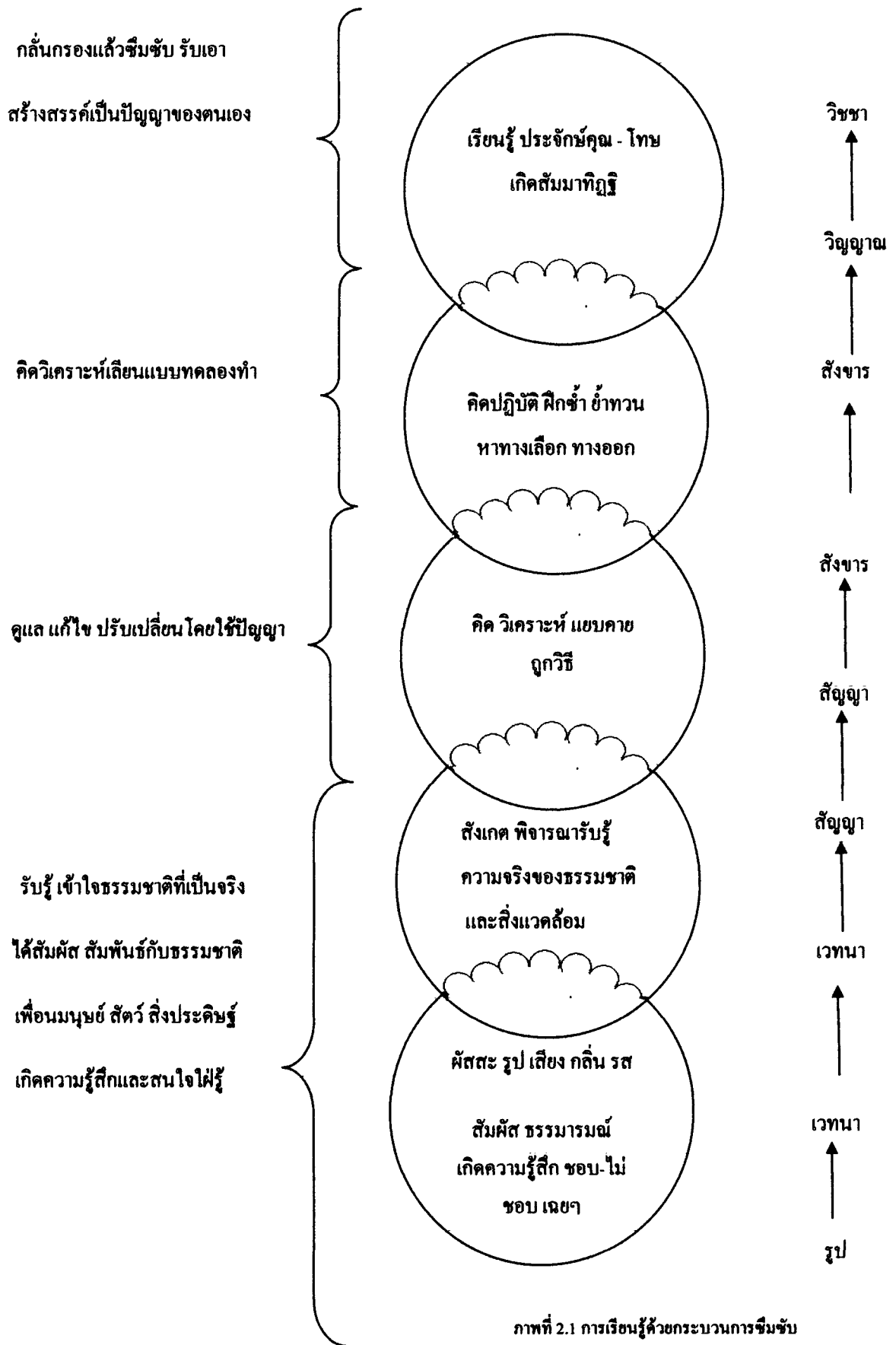
2.2 เบญจขันธ์กับการเรียนรู้

ขันธ์ 5 ซึ่งได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อกกล่าวโดย สรุปก็คือ รูปกับนาม หรือ กายกับจิต ที่เป็นองค์ประกอบของมนุษย์ หลักการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนา ได้อธิบายว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตทั้งชีวิตของมนุษย์มีลักษณะเป็นองค์รวมของรูป (กาย) กับนาม (จิต) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาการหรือความเจริญเติบโตของชีวิต จากหลักการเรียนรู้ที่สูมนอมรวินิจฉัย ได้นำมาอธิบายวิธีการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชิมชั๊บ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปกับนาม รวมกันเข้าเป็นชีวิต หรือ ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความข้อนี้อาจอธิบายให้เข้ากับศัพท์ทางครุศาสตร์ว่า การเรียนการสอนเป็นการพัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก การรับรู้ การคิดพิจารณาและความรู้แจ้งทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนต้องใช้สติและปัญญากำกับ การฝึกฝนอบรมโดยตลอด

หากจะอธิบายให้ชัดเจนขึ้น การพัฒนารูปกับนามเป็นฐานของการเรียนรู้ทั้งหมด
ของมนุษย์

รูป	จำแนกเป็น
	(1) รูปร่าง คือ โครงสร้าง
(กาย)	ประกอบเป็นร่างกายมนุษย์ (Body)
	(2) รูปลักษณะ (Appearance)
	(3) พฤติกรรม อากัร การกระทำ ท่วงท่า ท่วงที (Performance)
นาม(จิต)	จำแนกเป็น
	(1) เวทนา - ความรู้สึก (Feeling, Sensation)
	(2) สัญญา - การกำหนดได้ (Perception)
	(3) สังขาร - การปรุงแต่งจิต (Mental Formation)
	(4) วิญญาณ - การรู้แจ้ง (Knowledge, Consciousness)

การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการผสมผสาน ทั้งกายและจิต และต้องพัฒนาทั้ง 2 ด้านไปพร้อมกัน
ดังภาพที่แสดงการเรียนรู้ด้วยกระบวนการซึมซับต่อไปนี้ (สุนน อมรวิวัฒน์ 2542: 13-14)

ภาพที่ 2.1 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการซึมซับ

■ ทีมา สุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 14)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต 2546: 24-25) ได้กล่าวว่า ชั้นทั้ง 5 อาศัยซึ่งกันและกัน รูปชั้นนี้เป็นส่วนของกาย นามชั้นทั้งสี่เป็นส่วนใจ มีทั้งกายและใจจึงจะเป็นชีวิต กายกับใจ ทำหน้าที่เป็นปกติและประสานสอดคล้องกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ดี ตัวอย่าง เช่น กิจกรรมของจิตใจ ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับโลก ซึ่งเกิดขึ้นด้วยอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งต้องกาย ผ่านเข้ามาทาง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อารมณ์ทั้งห้าก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายก็คื ต่างก็เป็นรูปธรรมอยู่ใน รูปชั้น คือ เป็นฝ่ายกาย

นามชั้น 4 มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและส่งผลเป็นปัจจัยแก่กันการเกิดขึ้นของนามชั้นทั้งสี่เหล่านั้น ตามปกติจะดำเนินไปตามกระบวนการธรรม ดังนี้

“ เพราะผัสสะ (ตา หู ฯลฯ + รูป เสียง ฯลฯ + วิญญาณ) เป็นปัจจัยการเสวยอารมณ์ (เวทนา) จึงมี; บุคคลเสวยอารมณ์ใด ย่อมหมายรู้อารมณ์นั้น (สัญญา) หมายรู้อารมณ์ใด ย่อมตรัสรู้การอารมณ์นั้น (สังขาร) ”

ตาโรช บัวศรี (อ้างใน พุทธทรัพย์ เกตุวิระพงศ์ 2545: 10) อธิบายว่า การศึกษา คือ การพัฒนาชั้น 5

รูป (ร่างกาย) องค์ประกอบของสรีระ

เวทนา (ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ประสบการณ์การเรียนรู้)

สัญญา (ความจำ ความซาบซึ้ง ความแม่นยำ)

สังขาร (ความคิด การนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์)

วิญญาณ (ความรู้ที่ได้รับและประโยชน์)

การพัฒนาชั้น 5 จัดได้ว่าเป็นฐานขั้นต้นของการเรียนรู้ แต่ยังไม่บรรลุถึงการเกิดปัญญา คือ การรู้ถูกต้อง รู้ครอบคลุม และรู้ตามความเป็นจริง การเรียนรู้ที่แท้จึงต้องมีการพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการและฝึกปฏิบัติ (ภาวนา) จนประจักษ์ผลเป็นความรู้ที่แท้ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ของการเรียนรู้มาเกื้อหนุน (สุมน อมรวิวัฒน์ 2542: 24)

ผลสูงสุดที่เกิดจากการพัฒนาเบญจชั้นหรือชั้น 5 คือความรู้ที่แท้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิชา

2.3 ความเป็นมาและหลักการของวิธีการสอนแบบเบญจชั้น

2.3.1 ความเป็นมาของวิธีการสอนแบบเบญจชั้น

ทิพย์เกสร บุญอำไพ (2537: 8) กล่าวว่า การสอนแบบเบญจชั้นเป็นระบบการสอนที่ เปรี๊อ กุมุท ได้เป็นผู้คิดค้นขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2528 โดยนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า เบญจชั้น หรือ ชั้น 5 มาประยุกต์เข้ากับการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการสอน วิชาศึกษานานจะช่วยพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม

2.3.2 หลักการของวิธีการสอนแบบเบญจชั้น

ทิพย์เกสร บุญอำไพ (2537: 8-9) ได้อธิบายหลักการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเบญจชั้นมีองค์ประกอบอยู่ 5 ส่วน คือ รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น ทั้งห้าส่วนนี้เป็นเรื่องของชีวิตของคนเราจะต้องเข้าไปสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งกายและใจ เกิดการยึดมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นขั้นตอนของการทำให้เกิดกิเลสขึ้นในจิตใจของคน เปรี๊อ กุมุท เชื่อว่า การจัดการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนยึดมั่นในคุณธรรมนั้นน่าจะใช้ขั้นตอนของเบญจชั้นได้ โดยการควบคุมให้ผู้เรียนมีการกระทำทางกายและจิตใจตามลำดับ ตั้งแต่การควบคุมสิ่งเร้าหรือ รูปและมีการรับรู้สู่จิตใจจนกระทั่งถึง การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สภาวะธรรมที่รับเข้ามาหรือสัญญา แล้วพิจารณาในแง่ดีและชั่วเห็นการยอมรับในแง่ใดหรือสังขาร แล้วก็ให้ส่วนที่ยอมรับนั้นตกตะกอนเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่ถาวรในจิตใจขึ้น หรือกล่าวได้ว่าวิญญาณ คือคุณธรรมได้ถูกสะสมขึ้นอีกส่วนหนึ่งแล้วท่านกล่าวว่า การสอนแบบเบญจชั้นนี้เป็นธรรมชาติที่สุดที่จะทำให้เกิดคุณธรรมได้ลึกที่สุดในจิตใจแต่ระยะเวลาของการพัฒนาจิตใจตามขั้นตอนทั้งห้านี้สำหรับผู้เรียนแต่ละคนย่อมแตกต่างกันออกไป บางคนอาจใช้เวลานาน และบางคนก็อาจใช้เวลาเร็วกว่า การจัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรมฝังใจตามเป้าหมายวิธีการสอนแบบเบญจชั้นมีห้าขั้นเรียงตามลำดับดังนี้

- 1) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า
- 2) ขั้นรับรู้
- 3) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก
- 4) ขั้นตัดสินใจความดีงาม
- 5) ขั้นก่อเกิดอุปนิสัย หรือคุณธรรมฝังใจ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 176) ได้อธิบายวิธีการสอนแบบเบญจขั้นไว้ ดังนี้ การสอนแบบเบญจขั้นใช้หลักการยึดมั่นถือมั่นในขั้นที่ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้วเกิดอารมณ์ ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลายๆ สถานการณ์
- 2) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมอารมณ์การสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง 6 ให้ถูกต้อง ทางการรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนการรับรู้
- 3) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะว่า มีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้ลึก ขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ
- 4) ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นให้นักเรียนพิจารณา ความคิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ
- 5) ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อนำความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเองเป็นที่ตั้ง

เปเร็อง กุมท ผู้คิดค้นวิธีการสอนจริยธรรมได้กล่าวถึงการสอนแบบเบญจขั้นไว้ ดังนี้

เรื่องของเบญจขั้น เป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ อันเป็นขั้นตอนของการทำให้เกิดกิเลสขึ้นในจิตใจ หรือ กมลสันดานของคน โดยเริ่มก่อตัวขึ้นที่ด่านแรก คือ รูป แล้วก็ผ่านการรับรู้เข้าสู่จิตใจเป็นด่านๆ ไป มีการปรุงแต่ง และฝังตัวเกาะอยู่ในจิตใจเพิ่มขึ้นทุกขณะถ้าหากไม่มีการยับยั้งเสี้ยแต่ในด่านต่างๆ ในทำนองเดียวกัน

การยึดมั่นถือมั่นในคุณธรรมจึงน่าจะใช้ขั้นตอนของเบญจขันธ์ได้ โดยการควบคุมให้ผู้เรียนมีการกระทำทางกายและจิตใจไปตามลำดับ ตั้งแต่การควบคุมสิ่งเร้า หรือรูป การรับรู้เข้าสู่จิตใจหรือเวทนา ลึกลงไปถึงการวิเคราะห์ สังเคราะห์สภาวะธรรมที่รับเข้ามาหรือสัญญา และพิจารณาแง่ดีและชั่วภายหลังที่วิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วว่าเห็นควรยอมรับแงใด หรือสังขาร แล้วก็ให้ส่วนที่ยอมรับนั้นตกตะกอนเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่ถาวรในจิตใจ หรืออาจกล่าวได้ว่า วิญญาณคุณธรรมได้ถูกสะสมขึ้นอีกส่วนหนึ่งแล้ว

การสอนแบบนี้ จึงลอกเลียนขั้นตอนทั้งห้าของเบญจขันธ์ เพราะเป็นวิธีธรรมชาติที่สุด เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่สุด และถ้าจะเกิดคุณธรรมอะไรขึ้นก็เกิดขึ้นได้ลึกที่สุด นอกจากนี้ระยะเวลาของด้านจิตใจตามขั้นตอนทั้งห้านี้สำหรับผู้เรียนแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป บางทีบางคนอาจใช้เวลานาน หรือเร็วกว่าบางคนและทั้งห้าขั้นอาจไปไวขนาดลัดมือเดียว หรืออาจกินเวลาเป็นชั่วโมง เป็นวันเป็นสัปดาห์ และเป็นเดือนสำหรับบางคนก็ได้

วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ มีห้าขั้นเรียงตามลำดับดังนี้

1. ขั้นกำหนด และเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)
2. ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)
3. ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา)
4. ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)
5. ขั้นก่อเกิดอุปนิสัย หรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

ทั้งห้าขั้นนี้ ขั้นแรกเท่านั้นที่เป็นขั้นของการจัดสภาวะธรรมภายนอก (รูป) เพื่อให้กายกระทบ ส่วนอีกสี่ขั้นถัดมาเป็นเรื่องของการกระทำทางจิต (นาม) ซึ่งจะค่อยๆ เพิ่มความเข้มข้นทางความรู้สึกและเกิดการยอมรับขึ้นในที่สุด สี่ขั้นหลังนี้ จึงขึ้นอยู่กับการใช้คำถามให้เหมาะสมกับขั้น เพื่อให้ผู้เรียนคิดพิจารณาเห็นธรรมตามไปตามลำดับ

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ถือว่าขั้นนี้สำคัญมาก สิ่งเร้าจะต้องเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึกยิ่งมากยิ่งดี ถ้ารับรู้แล้วเฉยๆ ถือว่าใช้ไม่ได้กับวิธีนี้ นอกจากสิ่งเร้าที่ให้อารมณ์ยังจะต้องแฝงลักษณะความดีความชั่ว ซึ่งสอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่ปลูกฝังอยู่อย่างครบถ้วนหรือเป็นส่วนมาก สิ่งเร้าเหล่านี้อาจไม่ใช่มีจุดเดียว อาจมีหลายจุดเพื่อขำหรือให้ครอบคลุมลักษณะของคุณธรรมนั้นอย่างครบถ้วนสิ่งเร้าดังกล่าวอาจ

ได้แก่ การสร้างสถานการณ์ การแสดงบทบาท การละเล่น เช่น ละคร หรือ หุ่นเชิดนิ้วมือ นิทานประกอบภาพ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น การเลือกข่าวหนังสือพิมพ์เพื่อมาเล่า สมมติว่าเกี่ยวกับ รถสิบล้อชนกับรถสองแถว ซึ่งบรรทุกพระสงฆ์และลูกศิษย์กลับจากงานนิมนต์ฉันเพล ด้วยความ คึกคะนองและประมาทของคนขับรถสองแถวแซงรถคันหน้าบังเอิญรถสิบล้อคันดังกล่าว แล่นสวนมาทำให้เกิดประสานงานกันอย่างแรง คนขับรถถูกอัดตายคาที่นั่ง พระสงฆ์บางรูปถึงแก่ มรณภาพตรงนั้นบางรูปไปมรณภาพที่โรงพยาบาลและได้รับบาดเจ็บสาหัสอีกทั้งพระและลูกศิษย์ซึ่ง เป็นสิ่งร้าย สำหรับสอนโทษของการขับรถโดยคะนองหรือประมาท

ขั้นที่ 2 ขั้นรับรู้ ผู้สอนจะต้องควบคุมสิ่งเร้า และสัมพัทธ์การรับรู้ให้ถูกช่องทางของ การรับรู้ให้ถูกช่องทางของการรับรู้อย่างแท้จริง อะไรที่เป็นสิ่งเร้าสำหรับให้เห็นต้องให้เห็นอะไรที่ ต้องรับรู้ด้วยประสาทรับรู้ใดต้องให้ผ่านประสาทรับรู้ที่จริงๆ ถ้าต้องรู้รสก็ต้องให้ชิมจะให้รู้ด้วย การฟังไม่ได้ นอกจากนี้ สิ่งที่เขาไม่ได้ก็คือ การใช้คำถาม และแนะแนวทางการรับรู้เพื่อให้สังเกต ด้วยการดู การฟัง การจับต้อง การชิมลิ้มรส และการดมกลิ่นหรือให้เข้าร่วมในสถานการณ์อย่าง เต็มตัว และเพื่อไม่ให้มีอะไรขาดไปในการรับรู้เท่าที่สามารถทำได้

คำถามแนะแนวทางการรับรู้ ควรจะมีรูปแบบดังนี้

“เกิดเรื่องอะไรขึ้นบ้าง” หรือ “เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร”

“ใคร? ทำอะไร? ที่ไหน? เมื่อไร? ผลเป็นอย่างไร?”

สรุปแล้วในขั้นนี้ ผู้สอนจะทำสองอย่าง คือ (1) เสนอเรื่องราว (2) ตั้งคำถาม
แนะแนวทางการรับรู้

ตัวอย่างเช่น เล่าเรื่องรถชนกันดังกล่าวให้ผู้เรียนฟัง หรือให้ผู้เรียนอ่านข่าวนั้นจาก หนังสือพิมพ์ที่ตัดมาให้คนอื่น ๆ ฟังด้วย และตั้งคำถามทำนองที่เสนอไว้ข้างต้น เช่น “เรื่องนี้เป็นเรื่อง เกี่ยวกับอะไร?” หรือจะค่อยๆถามเอาเรื่องออกมาจากผู้เรียนตามลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์เหตุผล และสังเคราะห์ความรู้สึก วิธีของขั้นนี้คือการใช้คำถามเพื่อให้ ผู้เรียนคิดแยกแยะการรับรู้ที่ผ่านมาในขั้นที่ 2 ว่าในสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นนั้นมีอะไรเป็นต้นเหตุ เมื่อ เกิดขึ้นแล้วมีผลเป็นอย่างไร เป็นต้น แล้วก็ใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้น ภายในจิตใจของเขาว่า ปรากฏการณ์ที่เขาวิเคราะห์นั้น เขารู้สึกอย่างไร รู้สึกว่า เขาเกลียด เขากลัว เขาชอบหรือไม่ชอบอะไรทำนองนี้หรือไม่เพียงใด

ดังนั้น ขั้นนี้เป็นขั้นของการใช้คำถามให้คิดถึงเหตุผล และถามความรู้สึกต่อจากขั้น
รับรู้อารมณ์ของคำถามอาจมี ดังนี้

(1) “อะไรเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล (ตามเรื่องที่เสนอ) เช่นนั้นขึ้น ”
“ ถ้าไม่ต้องการให้เกิดผล (ตามเรื่องที่เสนอ) เช่นนั้น ควรจะทำเช่นใด (เหตุ) ”

คำถามหลังนี้ เป็นการถามเพื่อให้เกิดผลเชิงแย้งเหตุการณ์ ซึ่งก็ใช้ได้เหมือนกัน
ต่อไปก็ถามคำถามสังเคราะห์ความรู้สึก ซึ่งคำตอบ จะเป็นไปตามความรู้สึกในใจของผู้เรียนต่อเหตุการณ์
ที่รับรู้มา มีรูปแบบดังนี้

(2) “ เธอฟัง (อ่าน ดู ลอง ทำ ชิม) แล้วรู้สึกอย่างไร ” ในเหตุการณ์รถชนกัน
คำถามที่หนึ่งอาจได้คำตอบทำนองว่า “ ถ้าคนขับรถสองแถวไม่แซงขึ้นไปพระก็ไม่ต้องตาย ”

คำถามที่สองเกี่ยวกับความรู้สึก ผู้เรียนอาจจะตอบทำนองว่า “ ฟังแล้วรู้สึกเสียใจได้ ”
“ น่ากลัว ” “ ไม่ชอบคนขับรถเร็วแบบนี้ ” ซึ่งการตอบเช่นนี้เท่ากับว่า ขั้นนี้เขากำลังสร้างความรู้สึก
ต่อเหตุการณ์ขึ้นในจิตใจส่วนหนึ่งแล้วซึ่งจะนำไปสู่การปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจความดีงาม ขั้นนี้เพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาถึงความถูกต้องความดีงาม ความ
ชั่วร้าย ความเหมาะสม ความไม่เหมาะสม สมควรประพฤตินหรือไม่สมควรประพฤติน

การจะให้ผู้เรียนพิจารณาทำนองนี้ ผู้สอนจะต้องตั้งคำถามให้พิจารณา รูปแบบของคำถาม
ให้พิจารณาควรเป็น ดังนี้

“ (การกระทำเช่นนั้น) ดี หรือไม่ดี ” ตามด้วย “ ทำไมจึงว่าดี (หรือไม่ดี) ”
“ (เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้) เป็นผลเสีย หรือดีแก่คนอื่น หรือแก่เราเอง ” ตามด้วย “ เพราะ
อะไร ”

“ (สิ่งที่เกิดขึ้นนั้น) น่ารังเกียจ หรือน่ายกย่อง ” ตามด้วย “ ทำไมจึงน่ารังเกียจ
(หรือน่ายกย่อง) ”

“ สังคมจะเป็นเช่นไร ถ้ามีคนทำแบบนี้ ”

คำตอบเชิงวิจารณ์ส่วนดีไม่ดีนี้ ถ้าผู้เรียนวิจารณ์ได้ก็เท่ากับในใจของเขามีความดีมา
ตัดสินใจสิ่งที่เขาได้วิเคราะห์และรู้สึกในขั้นก่อนๆ ทำให้เขาคิดความดีเข้ามาไว้ในใจได้อีกขั้นหนึ่ง
อย่างตัวอย่างเรื่องรถชนกัน เขาจะวิจารณ์ว่า

“ มันเป็นผลเสีย เพราะจะทำให้พระต้องตาย (มรณภาพ) ”

“คนแบบนี้น่ารังเกียจ เป็นคนเลว เพราะคิกคะนองไม่เข้าเรื่อง”

“ถ้าคนขับรถเป็นแบบนี้ อีกหน่อยก็ตายกันหมด”

แสดงว่าผู้เรียนเริ่มรู้สึกว่าการขับรถโดยประมาทและคิกคะนองนั้นไม่ดี

ในทางตรงกันข้าม เขายังรู้สึกว่าการขับร่น่าจะขับด้วยความเรียบร้อยไม่ประมาท

ความดีในเรื่องนี้ เริ่มเข้ามาในใจ หรือความรู้สึกของเขามากขึ้น แต่การตัดสินใจวิเคราะห์ค่าในขั้นนี้เขาอาจยังยึดค่านิยมที่เป็นประตฐฐานของสังคม หรือเอาตามสังคมอยู่

ขั้นที่ 5 ขั้นก่อนเกิดอุปนิสัย หรือคุณธรรมฝังใจ ขั้นนี้เป็นขั้นของการใช้คำถามเพื่อโน้มนำ (ความดี หรือความรู้สึกอันชอบธรรม) เข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามที่ถามให้ผู้เรียนตอบโดยคิดถึงใจตนเองเป็นที่ตั้งรูปแบบของคำถามในขั้นนี้อาจมี ดังนี้

“ถ้าเป็นเธอ เธอจะทำเช่นนั้นหรือไม่” และอาจตามด้วย “เพราะอะไร”

“ถ้าเป็นเธอ เธอจะทำอย่างไร” และอาจตามด้วย “เพราะอะไร”

ในกรณีเรื่องโทษของการประมาทในการขับรถ ผู้เรียนจะต้องนึกถึงใจตนเองว่าเขาจะทำหรือไม่อย่างคนขับรถสองแถว ถ้าเขาตัดสินใจว่า เขาไม่ทำอย่างนั้นเด็ดขาด แปลว่าในใจของเขายอมรับคุณค่าของความไม่ประมาทขึ้นในความรู้สึกของจิตใจแล้ว

การสอนหรือปลูกฝังความรู้สึกทั้ง 5 ขั้นนี้ เป็นการต่อเนื่องกันชนิดแทบ ไม่มีตะเข็บเลย จะเห็นว่าแต่ละขั้นตอนเหมือนขั๊กไว้ทำในขั้นต่อไป ซึ่งก็เป็นเช่นนั้น ที่แยกนี้ก็เหมือนการแสดงกายบริหารร่างกายแบบปิดจังหวะ แต่ถ้าเปิดจังหวะหรือทำติดต่อกันไปแล้วมันจะกลมกลืนกันไปเป็นธรรมชาติ แทบมองไม่ออกว่ามันต่อกันตรงไหน แต่ผู้ชำนาญย่อมสามารถจับได้ด้วยการสังเกตการใช้คำถาม เพราะคำถามเป็นตัวบ่งความต้องการของการคิดแต่ละขั้น และมีรูปแบบของมัน โดยเฉพาะ

คุณธรรมหนึ่งๆ ควรจะเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าให้ต่างกันเพื่อไม่ให้เกิดการเบื่อหน่าย แต่ขั้นตอนและรูปแบบของคำถามก็คงขึ้นพื้นเหมือนที่กล่าวไว้ในขั้นที่ 2-5 ทุกประการ

สิ่งที่เราต้องการเป็นผลสุดท้ายว่า จากการสอนคุณธรรมหนึ่งด้วยสิ่งเร้าแปลกๆ กัน คุณธรรมนั้นเกิดขึ้นมากหรือน้อย หรือเกิดขึ้นหรือไม่ในผู้เรียนแต่ละคน เราจะต้องมีการวัดกันเหมือนกับการสอบจิตนั่นเอง เรื่องนี้ต้องอาศัยเครื่องมือวัด ที่ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดทัศนคติหรือค่านิยมจะช่วยให้ คำถามของข้อสอบจิตแบบนี้ จะไม่ถามจากเหตุการณ์ในเรื่อง (ของสิ่งเร้า) ต่างๆ

ที่ผ่านมาแต่เป็นการถามถึงความรู้สึกที่แท้จริงของผู้เรียนแต่ละคนในแต่ละคุณธรรมออกมา คำถามที่ถามตรงๆ ไม่ได้ ต้องถามอ้อมแบบ Verbal Projective Technique ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อความแสดงสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาแล้วให้ผู้ตอบคิดว่า เขาเองเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยหรือคิดว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไรในสถานการณ์ดังกล่าวมาน้อยเพียงใด

จากวิธีการที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีส่วนคล้ายคลึงกับขั้นการสอนด้านความรู้สึก (Affective Domain) ของบลูม (Bloom 1964: 95) ซึ่งแบ่งลำดับขั้นการสอนเป็น 5 ขั้นเหมือนกัน พอจะเปรียบเทียบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.4 เปรียบเทียบการจัดลำดับขั้นการสอนด้านความรู้สึกของบลูม (Bloom) กับลำดับขั้นการสอนจริยศึกษาโดยวิธีเบญจขันธ์

ลำดับขั้นการสอนด้านความรู้สึกของบลูม (Bloom)	ลำดับขั้นการสอนจริยศึกษาโดยวิธีเบญจขันธ์
1. ขั้นรับรู้ (Receiving) 2. ขั้นตอบสนอง (Responding) 3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) 4. ขั้นจัดระบบ (Organization) 5. ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)	1. ขั้นเสนอสิ่งเร้า (รูป) 2. ขั้นใช้คำถามเพื่อการรับรู้ (เวทนา) 3. ขั้นใช้คำถามเพื่อวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึกเบื้องต้น (สติปัญญา) 4. ขั้นใช้คำถามเพื่อตัดสินความดีงาม (สังขาร) 5. ขั้นใช้คำถามประเมินคุณธรรมส่วนตัวก่อเกิดอุปนิสัย (วิญญาณ)

(เปรื่อง กุมุท อังในพิพัฒน์ ปิ่นจินดา 2531: 26-31)

ดังนั้น วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ จึงเป็นวิธีการสอนโดยผ่านกระบวนการ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสติปัญญา) ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) และขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

3. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์รู้จักฝึกฝนการคิด เพื่อจะได้นำความคิดที่ดีและชอบไปเป็นฐานในการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนให้บรรลุผล คือ ความพ้นทุกข์ทั้งปวง วิธีคิดที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้นั้นเรียกว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ(วิธีคิดโดยแบบกาย) ซึ่งเมื่อแยกย่อยออกไปก็จะมี 10 วิธีด้วยกันซึ่งวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยก็เป็น 1 ใน 10 วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไว้ว่า ประกอบด้วยลักษณะการคิด 4 ประการ ดังนี้

1) อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คืออย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวกับสัจจะ ทำให้ยังรู้ลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2) ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึงความคิดเป็นระเบียบ

3) การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ หรือคิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่าง มีเหตุผล หมายถึงการคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัยพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุ ให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

4) อุปปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการ คิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลูกเรือให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหาวคกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจ เข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต 2546: 670)

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จัดอยู่ในลักษณะการคิดแบบการณมนสิการ ซึ่งเป็น การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต 2546: 676) ได้อธิบายวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยไว้ว่า วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือ พิจารณาปัญหาหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา อาจเรียกว่า วิธีคิดแบบอัทปปัจจยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจนุปบาท จัดเป็นวิธี โยนิโสมนสิการ

แบบพื้นฐาน ดังจะเห็นว่า บางครั้งท่านใช้บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วิธีนี้กล่าวตามบาติพบแนวปฏิบัติ ดังนี้

ก. คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ โดยอริยสาวกโยนิโสมนสิการ การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้นพร้อมๆว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”

ข. คิดแบบสอบสวน หรือตั้งคำถาม เช่น พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “เรานั้น ได้มีความคิดว่าเมื่ออะไรมีอยู่หนอ อุपाทานจึงมี อุपाทานมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย? ถ้าดับนั้น เพราะเราโยนิโสมนสิการจึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อตัณhamีอยู่ อุपाทานจึงมี อุपाทานมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย; ถ้าดับนั้น เราได้มีความคิดว่าเมื่ออะไรมีอยู่หนอ ตัณหาจึงมี ตัณhamีเพราะอะไรเป็นปัจจัย? ถ้าดับนั้น เพราะเราโยนิโสมนสิการ จึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อเวทนาเมื่ออยู่ ตัณหาจึงมี ตัณhamี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ฯลฯ”

สมณ อมรวิวัฒน์ (2535: 38-39) ได้สรุปวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยว่า คือ การพิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลของการกระทำต่างๆ แล้วสืบค้น สืบสาวไปถึงสาเหตุและส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น วิธีการคิดสืบสาวหาสาเหตุอาจทำโดยการหาความสัมพันธ์หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบก็ได้

ตัวอย่าง

“ชาวบ้านเรียนจบประถมศึกษา มา 10 ปี แล้วอ่านหนังสือไม่ออก”

ชาวบ้านอ่านไม่ออกเพราะอะไร? เพราะลืมการอ่าน

ลืมการอ่านเพราะอะไร? เพราะไม่ได้อ่านมานานแล้ว

ไม่ได้อ่านมานานแล้วเพราะอะไร? เพราะไม่มีหนังสืออ่าน

ไม่มีหนังสืออ่านเพราะอะไร? เพราะไม่มีผู้ส่งหนังสือให้อ่าน

ไม่มีผู้ส่งหนังสือให้เพราะอะไร? เพราะขาดเงินทุนในการซื้อส่ง

ขาดเงินทุนซื้อส่งเพราะอะไร? เพราะไม่มีองค์กรใดตั้งงบประมาณไว้เพียงพอ

ไม่มีองค์กรตั้งงบไว้เพราะอะไร? เพราะไม่มีองค์กรใดเห็นความสำคัญ

องค์กรไม่เห็นความสำคัญเพราะอะไร? เพราะผู้บริหารไม่ตระหนักคุณค่า

ของการอ่านหนังสือ

เมื่อคิดสืบสาวไปถึงเหตุปัจจัยแล้วก็จะได้คำตอบว่า
 เพราะผู้บริหารตระหนักคุณค่าของการอ่าน องค์กรต่างๆ จึงเห็นความสำคัญ
 เพราะองค์กรต่างๆ เห็นความสำคัญ องค์กรทั้งหลายจึงตั้งงบประมาณซื้อหนังสือส่ง
 เพราะมีเงินทุนซื้อหนังสือส่ง จึงมีผู้ส่งหนังสือไปยังหมู่บ้าน
 เพราะมีผู้ส่งหนังสือไปยังหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงมีหนังสืออ่าน
 เพราะชาวบ้านมีหนังสืออ่าน ชาวบ้านจึงอ่านหนังสือประจำ
 เพราะชาวบ้านอ่านหนังสือประจำ ชาวบ้านจึงไม่ลืมการอ่าน

สรุปความคิดได้ว่า ถ้าจะแก้ปัญหาชาวบ้านอ่านหนังสือไม่ออก ผู้บริหารองค์กรของรัฐและเอกชนต้องเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ และการอ่านหนังสือของชาวบ้าน

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ตามคำอธิบายของ วีรชาติ นิ่มอนงค์ และ พระระพีพัน พุทธิศาโร (2548: 89) คือ

การคิดที่พิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง คือพิจารณาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบต่อกันซึ่งอาจเรียกว่า วิธีคิดแบบปฏิจางสมุปบาท เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทฤษฎีวงแหวนหรือสัมพันธ์ภาพ” คือ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งอธิบายว่า สิ่งต่างๆ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ตัวเหตุจะมีหลายองค์ประกอบเมื่อกล่าวถึงสิ่งใดจะต้องอธิบายให้เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้เกิดขึ้น จึงมาถึงนี้เกิดขึ้นอีก การที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่น ก็ทรงใช้วิธีคิดแบบนี้เป็นสำคัญอย่างหนึ่ง

สุชาดา วราพันธ์ (2544: 62) ได้อธิบายวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยว่าเป็นการคิดพิจารณาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่าเกิดจากเหตุอะไร ซึ่งปัญหานั้นอาจมีสาเหตุอย่างเดียวหรือหลายสาเหตุก็ได้ วิธีการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยอาจเรียกว่า เป็นวิธีการสืบสวน เช่น วิธีการสืบสวนคดีของตำรวจ เป็นต้น

สมาน ศาครวิจิตร (อ้างใน สุคนธ์ สนิธพานนท์ 2538: 17) ได้สรุปขั้นตอนการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยไว้ ดังนี้

1. ให้นักเรียนได้ทราบจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ทราบว่ากำลังทำอะไรอยู่ ให้เกิดผลอย่างไร

2. กำหนดปัญหา สารของบทเรียนหรือหัวข้อเรื่องให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ในการหาวิธีการและเหตุผลของเนื้อสาระที่เรียน แล้วนำความรู้มาสนทนากันระหว่างเพื่อน โดยมีครูคอยชี้แนะให้เกิดความมั่นใจว่า สารที่เรียนถูกต้อง

3. รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้หลักการ โดยให้นักเรียนศึกษาตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ แล้วช่วยกันสรุป โดยมีครูคอยชี้แนะด้วยเมตตา

4. วิเคราะห์ความสำคัญของหลักการ และการเป็นผลของกันและกันคือให้นักเรียนสืบสาวว่า มีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ทำให้เกิดคำตอบ สืบค้นหาสาเหตุที่ทำให้คำตอบผิด และหาวิธีการที่ทำให้คำตอบถูกต้องวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของหลักการทางคณิตศาสตร์และการเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

5. ตั้งคำถามตั้งใจให้นักเรียนศึกษาปัญหา พิสูจน์วิธีคิดเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้อง ปานรวี ษยอุทรวิชัย (2548: 165) ได้อธิบายความหมายของวิธีแบบสืบสาวเหตุปัจจัยว่า การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริงหรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุ ปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา

สำหรับนักวิชาการต่างประเทศ ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ เพียเจต์ (Piaget) (อ้างในสุคนธ์ สนิธพานนท์ 2538: 18-19) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กในวัยรุ่น ตั้งแต่อายุ 12 ปีขึ้นไป จะมีพัฒนาการด้านความคิดอย่างมีเหตุผลในขั้น Formal Operations เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญา และความคิดสุดขยด จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่สามารถคิดหาเหตุผล นอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม สามารถคิดสร้างสมมติฐานและทฤษฎีอย่างนักวิทยาศาสตร์ได้

ดังนั้น วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จึงเป็นการพิจารณาปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการกระทำต่างๆ แล้วสืบค้น ไปถึงสาเหตุและเงื่อนไขอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งทำได้ โดยการหาความสัมพันธ์หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รสสุคนธ์ เกียรติสทกุล (2530: 51) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง กุศลกรรมบถสิบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการสอนแบบพุทธวิธีกับการสอนแบบบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองเรียน โดยการสอนแบบพุทธวิธี กับกลุ่มควบคุมซึ่งเรียน โดยการสอนแบบบรรยาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า กลุ่มควบคุม และด้านความคิดเห็นของนักเรียนร้อยละ 81.75 เห็นด้วยกับวิธีเรียน โดยการสอนแบบพุทธวิธี

อารมณ กัณหาศรีวิกรม (2536: 92) ได้ศึกษาผลของการสอน โดยการสร้างศรัทธาและ โยนิโสมนสิการ โดยใช้วิธีคิดตามแบบคุณโทษและทางออกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนที่เรียนด้วยการสอน โดยสร้างศรัทธาและ โยนิโสมนสิการ โดยใช้วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกมีคะแนนความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการตัดสินใจเรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.01

สุคนธ์ สนิชพานนท์ (2538: 43-44) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้วิธีการสอนแบบ ชรรณสาส์กัจฉา เพื่อสร้างศรัทธาและวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนการทดลอง เกิดการ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมทางการเรียนการทำงานกลุ่มและความเป็น กัลยาณมิตรของนักเรียนมีพัฒนาการมากขึ้น จากการประเมินโดยตนเอง เพื่อน และผู้สอน

ประไพศรี ศิริวงศ์ (2540: ข) ได้วิจัยการใช้วิธีสอนแบบธรรมสาส์กัจฉาเพื่อพัฒนา ความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชา ท 503 ภาษาไทยและเปรียบเทียบผล ของการพัฒนาความคิดรวบยอดระหว่างวิธีสอนแบบธรรมสาส์กัจฉากับวิธีสอนตามคู่มือครู ใน วิชาภาษาไทย ท 503 ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียน โดยวิธีสอนแบบ ธรรมสาส์กัจฉาและเรียน โดยวิธี สอนตามคู่มือครู มีความคิดรวบยอดในวิชาภาษาไทย ท 503 หลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน อย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนที่เรียน โดยวิธีสอนแบบธรรมสาส์กัจฉา มีพัฒนาการทาง

ความคิดรวบยอด ในวิชาภาษาไทย ท 503 ดิกว่านักเรียนที่เรียน โดยวิธีสอนตามคู่มือครูอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน

อาลัย พรหมชนะ (2541: 53) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ทักษะการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชา ส 0411 พระพุทธศาสนาเรื่อง หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
และมีทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสิการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน

นัคดา ชรรวมวงศ์ผล (2542: ง) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่อง หลักธรรมในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน โดยการ
สอนแบบ ไตรสิกขากับการสอนแบบบรรยาย และเปรียบเทียบการคิดแบบบรรดสัมพันธ์ใน
โยนิโสมนสิการของนักเรียน โดยการสอนแบบ ไตรสิกขากับการสอนแบบบรรยายผลการ
เปรียบเทียบปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการสอนแบบ ไตรสิกขาสูงกว่าการสอนแบบ
บรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการคิดแบบบรรดสัมพันธ์ใน โยนิโสมนสิการ
ของนักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบ ไตรสิกขาสูงกว่าการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01

ประณีต จันทรขันธ์ (2542: 43) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการเผชิญ
สถานการณ์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 0412
พระพุทธศาสนาและทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่า
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์กับการสอนแบบปกติ
ไม่แตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเรียนโดยใช้กระบวนการ
เผชิญสถานการณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการคิดแบบ
โยนิโสมนสิการของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์หลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

มาลินี แก้วเงิน (2542: ง) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมที่ใช้วิธีสอน โดยการใช้แบบฝึกกิจกรรมกับการใช้วิธีสอนแบบปกติและเปรียบเทียบทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสิการก่อนเรียนและหลังเรียนที่สอน โดยการใช้แบบฝึกกิจกรรม ฝึกกิจกรรมของนักเรียนระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 1 ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน โดยการใช้แบบฝึกกิจกรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสิการที่ได้รับการสอน โดยการใช้แบบฝึกกิจกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตมีจันทร์ ศรีรัตน์ (2544: ง) ได้วิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้เรียน โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ผลการวิจัยปรากฏว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทรงชัย สุบุญมี (2546: 92) ได้ทำการทดลองผลการสอนแบบเบญจขันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและทักษะการคิดแบบแก้ปัญหาใน โยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบเบญจขันธ์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีทักษะการคิดแบบแก้ปัญหาใน โยนิโสมนสิการของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบเบญจขันธ์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โกศล สีนกั้ง (2548: ง) ได้ทำการวิจัยผลการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการสอนเรื่อง พระธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์มีผลสัมฤทธิ์และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์มีผลสัมฤทธิ์และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ถัดคา สิทริชัย (2548: ง) ได้ศึกษาผลของการสอนแบบอริยสัจ 4 เรื่องหลักกรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมในรายวิชาวิถีธรรมวิถีไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบอริยสัจ 4 มีผลสัมฤทธิ์และมีทักษะความคิดวิเคราะห์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่า การสอนตามแนวพุทธวิธีมีหลายวิธีซึ่งแต่ละวิธีต่างก็มีผลต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะและความสามารถในการคิด โดยเฉพาะการคิดแบบโยนิโสมนสติการ ตลอดจนพฤติกรรมด้านต่างๆ ของผู้เรียน นอกจากนี้ การสอนตามแนวพุทธวิธีเหล่านั้น โดยเฉพาะวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ ก็เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะกาตัดสินใจ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัติให้เห็นประโยชน์และโทษ ควรหรือไม่ควร ตามความเป็นจริงด้วยสติปัญญาของตน เพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน หรือแก้ไขปัญหาของตนและสังคมได้ตามความเหมาะสม

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังทดลอง (One – group pretest posttest design) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 48 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 มีนักเรียน 23 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.1.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.2 การดำเนินการสร้างเครื่องมือ

2.2.1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544 หนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านป่าไร่และหนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยศึกษาจุดมุ่งหมาย โครงสร้างสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐานที่ 3.3 ข้อ 1 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาคำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ เรื่อง ปปัญหาธรรม 3 อุดมคติ 3 ปัญญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 สาระการเรียนรู้ 4 เรื่องนี้อยู่ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ของสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 หน่วยย่อย ดังนี้

ตารางที่ 3.1 รายละเอียดหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หน่วยย่อยที่	หลักธรรม	เวลาเรียน (ชั่วโมง)
1	สังฆคณ 9	2
2	ขั้นที่ 5 หลักกรรม มรรคมีองค์ 8 สัพปุริสธรรม 7	10
3	ไตรลักษณ์ วิญญะ 3 อุบาทถกรรม 7 มงคล 38 มีสติปวิทยา พบสมณะ ฟังธรรมตามกาล สนทนาธรรมตามกาล	10
4	ปปัญจธรรม 3 อิตถะ 3 ปัญญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10	16
รวม		38

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหน่วยย่อยที่ 4 ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมเรื่อง ปปัญจธรรม 3 อิตถะ 3 ปัญญา 3 และบุญกิริยาวัตถุ 10 มาใช้ในการทดลองสอน

2) ศึกษาวิธีการสอนแบบเบญจขั้นจากหนังสือ เอกสารต่างๆ วิทยานิพนธ์และ ใช้แนวการสอนแบบเบญจขั้นตามแนวทางของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 176) ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น โดยสรุปมีดังนี้

(1) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดหรือจัดสิ่งเร้าซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสัมผัสรับรู้แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลายๆ สถานการณ์

- (2) **ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)** โดยครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายคนะทั้ง 6 ให้ถูกช่องทางกรรับรู้อย่างแท้จริงจนเกิดความพอใจและไม่พอใจ
- (3) **ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา)** ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะว่า มีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ
- (4) **ขั้นตัดสินใจ (ขั้นสังขาร)** เป็นขั้นให้นักเรียนพิจารณา ความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติ
- (5) **ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)** เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มน้าความคิดหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจคนเป็นคำถามที่ให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเองเป็นที่ตั้ง
- 3) ศึกษาวิธีสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จากหนังสือ เอกสารต่างๆ และงานวิจัย โดยศึกษาเกี่ยวกับหลักการ วิธีสร้าง องค์ประกอบและรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้
- 4) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาลักษณะและขอบข่ายเนื้อหาสาระ การเรียนรู้ของหลักสูตร 4 เรื่อง ได้แก่ ปปัญจธรรม 3 อัคคะ 3 ปัญญา 3 และบุญกิริยาวัตถุ 10 และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับหลักสูตรเรื่องที่ 1 2 และ 3 เรื่องละแผน หลักสูตรเรื่องที่ 4 จำนวน 5 แผน ใช้เวลาสอนแผนละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 16 ชั่วโมง ดังนี้

ตารางที่ 3.2 รายละเอียดแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจฉันทน์เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

แผนการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)
1	ปปัญจธรรม 3	2
2	อัตถะ 3	2
3	ปัญญา 3	2
4	บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล	2
5	บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภavanaและการทำบุญด้วยการประพุดิอ่อนน้อม	2
6	บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเจตีย์ส่วนความดีให้ผู้อื่น	2
7	บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม	2
8	บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง	2
รวม		16

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ และคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ การเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และการระบุความชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ใบงานประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนของวิธีการสอนแบบเบญจฉันทน์

6) ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะในข้อ 1.5 ทุกประเด็น

7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้และด้านเนื้อหาจำนวน 5 คนตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาความสอดคล้องและภาษาที่ใช้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้คำต่างๆ ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การระบุหัวข้อและชื่อของใบงานให้มีความสอดคล้องกับใบงานนั้นๆ

8) ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะในข้อ 7) ทุกประเด็น

9) นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/2 จำนวน 19 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริงและพบข้อบกพร่องเกี่ยวกับความชัดเจนของคำสั่งและคำถามในใบงาน และคำถามที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งระบุไว้ในแต่ละขั้นตอนของการสอน

10) ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในข้อ 9) ทุกประเด็น

2.2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านป่าไร่ หนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยศึกษาผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบเขตของสาระมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระการเรียนรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากหนังสือ เอกสารต่างๆ และงานวิจัย โดยศึกษาเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสร้างแบบทดสอบ ลักษณะและชนิดของแบบทดสอบ การหาค่าความตรง ค่าความเที่ยง ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ความเป็นปรนัย และการนำไปใช้

3) สร้างแผนผังการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งประกอบด้วยสาระการเรียนรู้และพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยแบ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ทางพุทธพิสัยเป็น 6 ระดับ (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ 2538: 172-177) คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า ดังนี้

ตารางที่ 3.3 แผนผังการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน - หลังเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เนื้อหา	ระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด						จำนวนข้อโดย การพิจารณา จากเนื้อหา
	ความรู้ ความจำ	ความ เข้าใจ	การนำ ไปใช้	การ วิเคราะห์ สังเคราะห์	การ ประเมิน	การ ประเมิน	
1. ปรัชญาธรรม 3	2	2	-	1	-	-	5
2. อรรถ 3	1	3	2	1	-	-	7
3. ปรัชญา 3	1	3	2	2	-	-	8
4. บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วย การรักษาศีล	2	2	1	1	-	-	6
5. บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วย การประพาศอ้อนน้อม	2	2	1	1	-	-	6
6. บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วย การเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น	2	2	1	1	-	-	6
7. บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและ การทำบุญด้วยการพึงธรรม	2	2	1	1	-	-	6
8. บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและกาทำบุญ ด้วยการทำความเห็นให้ตรง	2	2	1	1	-	-	6
จำนวนข้อโดยพิจารณาจากพฤติกรรมแต่ละระดับ	14	18	9	9	-	-	50

4) กำหนดสัดส่วนของข้อคำถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้
แนวทางการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัดให้
จำนวนข้อคำถามครอบคลุมสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและระดับพฤติกรรม
ที่ต้องการวัด

5) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาชนิด 4 ตัวเลือกเป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน 2 ฉบับๆ ละ 80 ข้อ เพื่อใช้ทดสอบ
ก่อนเรียนและหลังเรียน

6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นทั้ง 2 ฉบับเสนอต่อ
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ให้คำแนะนำ
เกี่ยวกับข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นคู่ขนานกัน รูปแบบของข้อคำถามที่เป็นประโยชน์และ
การวิเคราะห์คำที่ใช้ในการเขียนข้อคำถามเพื่อวัดพฤติกรรมในแต่ละระดับ

7) ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามข้อเสนอแนะของ
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในข้อ 6) ทุกประเด็นและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา
และด้านการวัดและประเมินผลจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับที่ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้
ตรวจสอบความตรงของแบบทดสอบตลอดจนภาษาที่ใช้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (กัญญา
ลินทรต้นศิริกุล 2541: 75)

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือ
พฤติกรรมที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
หรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
หรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

8) นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยมีเกณฑ์ใน
การพิจารณาดังนี้ (กัญญา ลินทรต้นศิริกุล 2541: 75)

ถ้า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดหรือเป็นตัวแทนของ
วัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ถ้า IOC น้อยกว่า .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นไม่วัดหรือไม่เป็นตัวแทนของ
วัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ผลการวิเคราะห์ข้อคำถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2

ฉบับปรากฏว่า ข้อคำถามของแบบทดสอบฉบับก่อนเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .80 -1 และข้อคำถามของแบบทดสอบฉบับหลังเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .80 - 1

9) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ฉบับที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/2 จำนวน 19 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่เคยเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแล้ว

10) นำกระดาษคำตอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน โดยให้ข้อละ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูกและให้ 0 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบ

11) นำผลการตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ฉบับมาหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ และเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ฉบับละ 50 ข้อ ซึ่งครอบคลุมสาระการเรียนรู้และระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัดที่กำหนดไว้ในแผนผังการสร้างแบบทดสอบ

12) นำแบบทดสอบซึ่งประกอบด้วยข้อสอบตามข้อ 11) มาหาความเที่ยงโดยสูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) สูตรที่ 20 (KR-20) (กัญญา ถินทรคนศิริกุล 2541: 65) ผลปรากฏว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับก่อนเรียนมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.8194 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับหลังเรียนมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.7965

2.2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยจากหนังสือพุทธธรรมและแนวทางการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ตลอดจนการคิดแบบอื่นจากหนังสือเอกสารและงานวิจัย

2) สร้างแผนผังการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ปปัญจธรรม 3 อัคตะ 3 ปัญญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 และสถานการณ์ที่เป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ ดังนี้

3) สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย โดยการเสนอเป็นสถานการณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้มี 8 เรื่อง เสนอเป็นสถานการณ์เรื่องละ 2 สถานการณ์ รวมทั้งหมด 16 สถานการณ์ ในแต่ละสถานการณ์จะมีความแตกต่างกันไปตามเนื้อหาของสาระการเรียนรู้แต่ละเรื่อง แต่จะมีวิธีการคิดแบบเดียวกันและลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 64 ข้อ

4) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของข้อคำถามและข้อเลือกตอบ

5) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะในข้อ 4) ทุกประเด็น

6) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผลจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับที่ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตรวจสอบความตรงของแบบทดสอบตลอดจนภาษาที่ใช้ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (กัญญา ลินทรัตนศิริกุล 2541: 75) ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

7) นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาความตรงโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ (กัญญา ลินทรัตนศิริกุล 2541 : 75)

ถ้า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัด หรือเป็นตัวแทนของวัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ถ้า IOC น้อยกว่า .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นไม่วัดหรือไม่เป็นตัวแทนของวัตถุประสงค์การวิจัยหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ผลการวิเคราะห์ข้อคำถามในแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ปรากฏว่า ข้อคำถามในแบบทดสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .80 -1

8) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยที่ได้รับ การปรับปรุงแล้วไปทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/2 จำนวน 19 คน ซึ่งไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง แต่เคยเรียนเรื่องหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว

9) นำกระดาษคำตอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน โดยให้ข้อละ 1 คะแนนสำหรับ ข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบ

10) นำผลการตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบ สืบสาวเหตุปัจจัยมาหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อและเลือกข้อสอบที่มี ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปได้จำนวน 40 ข้อ ซึ่ง ครอบคลุมสาระการเรียนรู้และความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยที่กำหนดไว้ใน แผนการสร้างแบบทดสอบ

11) นำแบบทดสอบซึ่งประกอบด้วยข้อสอบตามข้อ 10) มาหาความเที่ยง โดย ใช้สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) สูตรที่ 20 (KR-20) (กัญจนา ลินทรัดนศิริกุล 2541: 65) ปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.6871

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังทดลอง (One-group pretest posttest design) ซึ่งมีแบบแผนการทดลองตามตารางนี้

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T_1	X	T_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการวิจัย

- T_1 แทนการสอบก่อนทำการทดลอง
- X แทนสิ่งทดลอง
- T_2 แทนการสอบหลังทำการทดลอง

2. การดำเนินการทดลอง

ก่อนการทดลองผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยของสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชาไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าไร่ เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยและผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับก่อนเรียน จำนวน 50 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

2.2 ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จำนวน 40 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

2.3 หลังจากผู้วิจัยได้ทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่างตามข้อ 2.1 และข้อ 2.2 แล้ว 1 วัน จึงได้ทำการสอน

2.4 ทำการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจชั้นรัศมีกับกลุ่มตัวอย่างสัปดาห์ละ 1 แผน รวม 8 สัปดาห์ ใช้เวลาสอนแผนละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง และในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สังเกตการทำกิจกรรมและสนทนากับนักเรียนในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนด้วย

2.5 หลังจากทำการสอนจนครบทั้ง 8 แผนแล้วได้ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับหลังเรียน ซึ่งมีลักษณะคู่ขนานกับฉบับก่อนเรียน จำนวน 50 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

2.6 ทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน จำนวน 40 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจชั้นรัศมีด้วยการใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent

3.2 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของ นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจชั้นรัศมีด้วยการใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent

3.3 วิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียน

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การหาค่าความตรงของแบบทดสอบโดยใช้สูตร ดังนี้

(กัญจนา ดินทรตันศิริกุล 2541: 75)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือดัชนีความสอดคล้อง

R คือความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4.2 การหาค่าความยากง่ายของข้อสอบโดยใช้สูตร ดังนี้ (ล้วน สายยศและอังคณา

สายยศ 2538: 210)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ R คือ จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก

N คือ จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

4.3 การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร ดังนี้ (ล้วน สายยศและ

อังคณา สายยศ 2538: 211)

$$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N}{2}}$$

โดยที่ D คือ ค่าอำนาจจำแนก

R_u คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง

R_l คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน

N คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

4.5 การหาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย โดยใช้สูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richadson) สูตรที่ 20 (KR-20) ดังนี้ (กัญจนา ลินทรต้นศิริกุล 2541: 65)

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum pq}{s^2} \right)$$

เมื่อ r_{tt} คือ ความเที่ยงของแบบทดสอบ

k คือ จำนวนข้อคำถามในแบบทดสอบ

P คือ สัดส่วนของผู้สอบที่ตอบแต่ละข้อคำถามถูก

q คือ สัดส่วนของผู้สอบที่ตอบแต่ละข้อคำถามไม่ถูกซึ่งมีค่าเท่ากับ $1-p$

s^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

4.6 การหาค่าเฉลี่ยผลการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ โดยใช้สูตร ดังนี้ (ล้วน สายยศ 2546: 269-270)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อกำหนดให้ \bar{X} เป็นคะแนนเฉลี่ย

$\sum x$ เป็นผลรวมทั้งหมดของคะแนน

n เป็นจำนวนคะแนนหรือจำนวนตัวอย่าง

4.7 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent ดังนี้ (ล้วน สายยศ 2546: 301)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

$$df = n - 1$$

เมื่อกำหนดให้ t แทนค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

D แทนความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่

n แทนจำนวนคน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผลของวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน เพื่อทดสอบสมมติฐานดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์สูงกว่าก่อนเรียน
2. ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์สูงกว่าก่อนเรียน

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 23 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 13 คน และนักเรียนหญิง 10 คน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

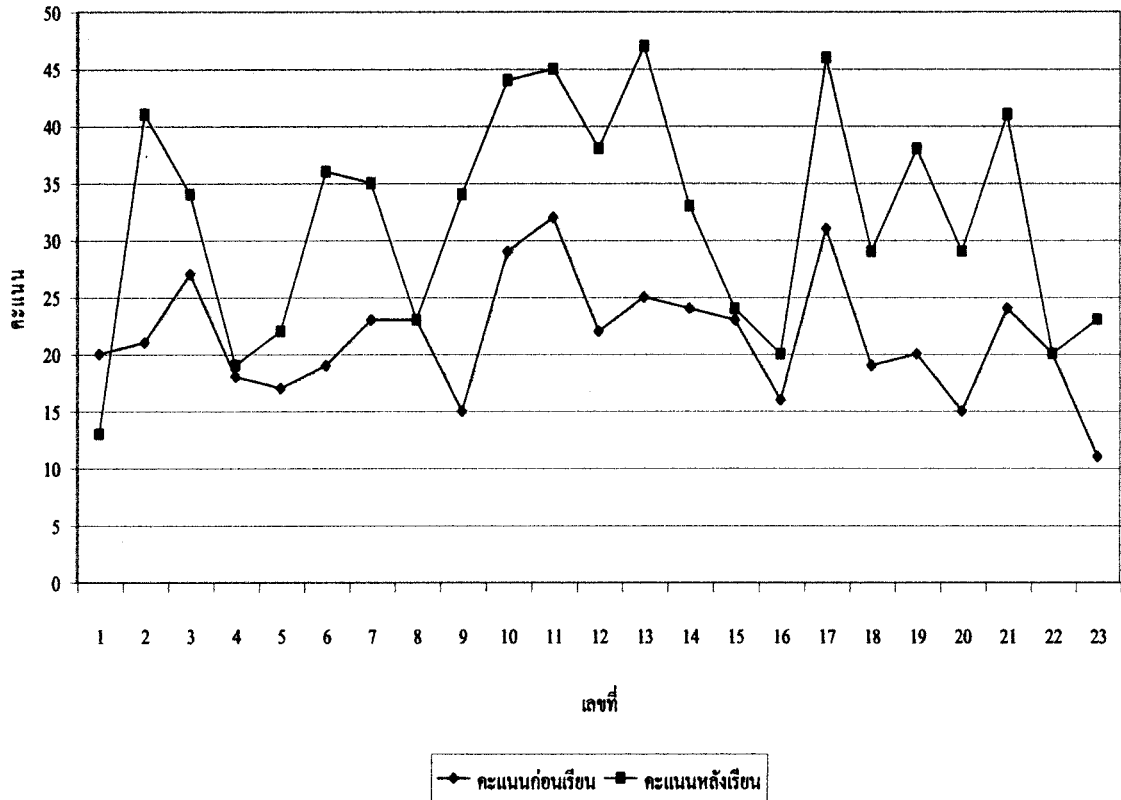
2.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

2.3 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

2.4 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้
วิธีการสอนแบบเบญจชั้น

2.5 การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียน

2.1 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ แสดงดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

จากภาพจะเห็นว่า คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ หลังเรียนส่วนใหญ่สูงกว่าก่อนเรียน ในขณะที่มีนักเรียนจำนวนหนึ่งคนมีคะแนนหลังเรียนต่ำกว่าก่อนเรียน และมีนักเรียนจำนวนสองคนที่มีคะแนนทั้งหลังเรียนและก่อนเรียนเท่ากัน

2.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียน กับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

ตารางที่ 4.1 ผลของการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทาง

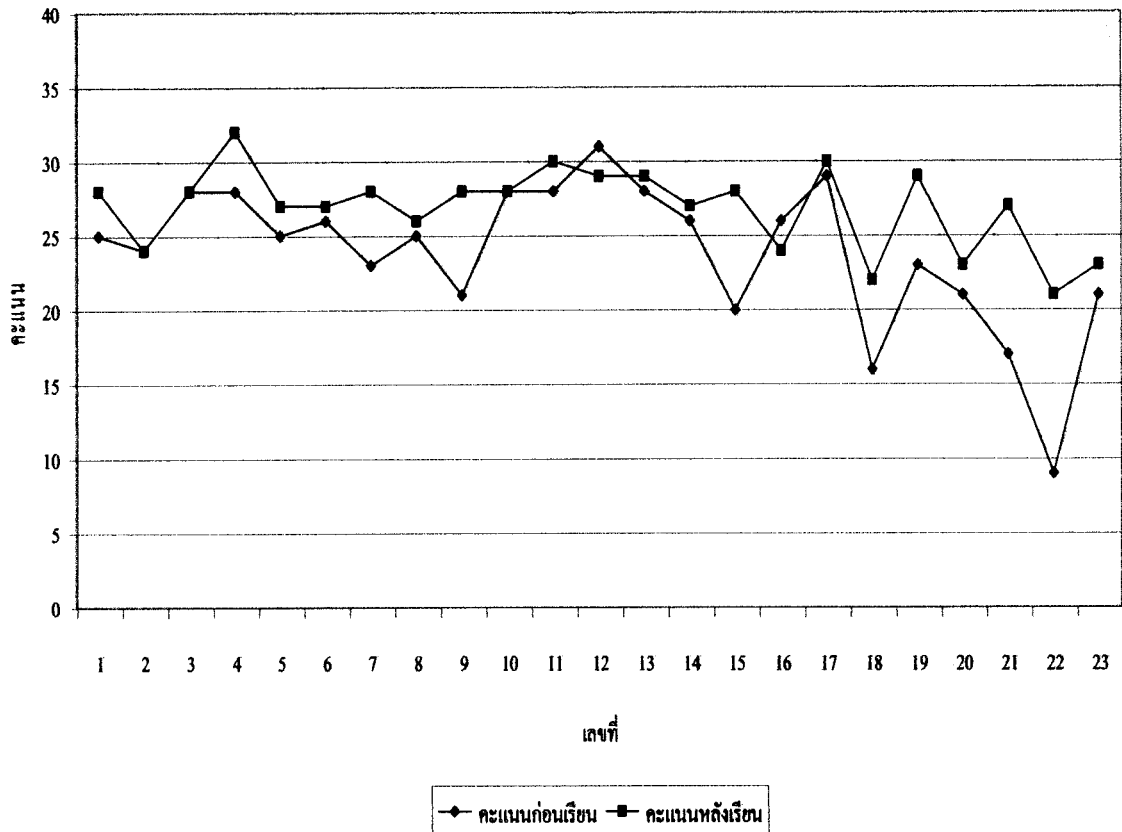
พระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนเรียน	23	21.48	5.20	6.45**
หลังเรียน	23	31.91	9.92	

**p < .01

จากตารางที่ 4.1 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2.3 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักกรรม
ทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้
วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ แสดงดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

จากภาพจะเห็นว่า คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์หลังเรียนส่วนใหญ่สูงกว่าก่อนเรียน ในขณะที่มีนักเรียนจำนวนสองคนมีคะแนนหลังเรียนต่ำกว่าก่อนเรียนและมีนักเรียนจำนวนสามคนที่มีคะแนนทั้งหลังเรียนและก่อนเรียนเท่ากัน

2.4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับ การสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์

ตารางที่ 4.2 ผลของการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนเรียน	23	23.83	4.48	3.99**
หลังเรียน	23	26.87	2.80	

**p < .01

จากตารางที่ 4.2 แสดงว่า หลังการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันท์ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2.5 การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียน

จากการสังเกตและสนทนาซักถามนักเรียนในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์พบว่า

1. นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมตามขั้นตอนต่างๆ ทุกขั้นตอนในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์
2. บรรยากาศในการทำกิจกรรมเป็นไปด้วยความสนุกสนานและผ่อนคลาย นักเรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและแสวงหาความรู้จากกรณีศึกษา ใบความรู้ แหล่งเรียนรู้เพื่อตอบคำถามจากใบงาน แบบทดสอบ เพราะการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองแล้วนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้โดยใช้คำถามเป็นตัวนำไปสู่การทำกิจกรรมแต่ละขั้นตอน
3. เนื่องจากในใบงานที่ใช้ประกอบกิจกรรมแต่ละขั้นตอนจะสอดแทรกการฝึกคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยอยู่ทุกขั้นตอน จึงเป็นการท้าทายและกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดหาเหตุผลเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการอยู่ตลอดเวลา ปรากฏว่านักเรียนชอบที่จะทำกิจกรรมลักษณะนี้และต้องการให้ใช้วิธีการนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้อื่นๆ ด้วย
4. จากการใช้สื่อและตัวอย่างที่อยู่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันพบว่า นักเรียนสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้นและนำไปปฏิบัติได้
5. จากการจัดกิจกรรมโดยใช้คำถามเป็นตัวนำ ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการตอบคำถามเป็นอย่างมากทั้งการตอบด้วยปากเปล่าและการเขียนตอบ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลของวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

1.1.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

1.2 สมมติฐานการวิจัย

1.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์สูงกว่าก่อนเรียน

1.2.2 ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์สูงกว่าก่อนเรียน

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 48 คน

2) **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง** เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 23 คน

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและทดลองเครื่องมือที่สร้างขึ้น ดังนี้

1. ศึกษาหนังสือ เอกสารต่างๆ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สาระการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแนวทางการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ แนวทางการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แนวทางการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถทางการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

2. เลือกสาระการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐานที่ 3.3 ข้อที่ 1 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

3. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เนื้อหาสาระของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 4 เรื่อง ได้แก่ ปปัญจธรรม 3 อัคคะ 3 ปิณญา 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 โดยใช้แนวทางการสอนแบบเบญจขันธ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 176) จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง

4. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบทดสอบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก โดยสร้างเป็นแบบคู่ขนาน 2 ฉบับๆ ละ 80 ข้อ เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

5. สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบทดสอบชนิด 4 ตัวเลือก เพื่อใช้ทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

5. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ

6. นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/2 จำนวน 19 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไข

7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งฉบับก่อนเรียนและฉบับหลังเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/2 จำนวน 19 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่เคยเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแล้วเพื่อหาค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ

8. นำกระดาษคำตอบมาตรวจให้คะแนนและนำผลการตรวจมาหาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายชื่อและคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปได้ฉบับละ 50 ข้อ และนำมาหาค่าความเที่ยงใช้สูตรของ กูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) สูตรที่ 20 (KR-20) แบบทดสอบฉบับก่อนเรียนได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.8194 และแบบทดสอบฉบับหลังเรียนได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.7965 สำหรับแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยได้คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปได้จำนวน 40 ข้อ และนำมาหาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรของ กูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) สูตรที่ 20 (KR-20) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.6871

1.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับก่อนเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยหลังทดสอบก่อนเรียนแล้ว 1 วันจึงทำการสอน

2) ทำการสอนกับกลุ่มตัวอย่างในเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ โดยใช้เวลาดทดลองสอน 16 ชั่วโมงและในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สังเกตการทำกิจกรรมและสนทนากับนักเรียนในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนด้วย

3) ทดสอบหลังเรียน (Postest) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับหลังเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ด้วยการใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent
- 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ด้วยการใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent
- 3) วิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียน

1.3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01
- 2) นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01
- 3) ผลจากการสังเกตและสนทนากับนักเรียนในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอนของการสอน มีบรรยากาศในการเรียนที่เป็นไปด้วยความสนุกสนานและผ่อนคลาย นักเรียนอยากแสดงความคิดเห็นและแสวงหาความรู้จากกรณีศึกษา ใบความรู้ เพื่อตอบคำถามจากใบงาน แบบทดสอบและชอบคิด ชอบวิเคราะห์สังเคราะห์ในเรื่องเหตุและผลทำให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

2. อภิปรายผล

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวิจัยเพื่อศึกษาผลของวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านป่าไร่ จังหวัดมุกดาหาร อภิปรายได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงชัย สุบุญมี (2546: 92) ที่ศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและทักษะการคิดแบบแก้ปัญหาใน โยนิโสมนสติการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการสอนแบบเบญจขันธ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และประณีต จันทระขันธ์ (2542: 43) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาและทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสติการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแบบ โยนิโสมนสติการหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ใช้วิธีการสอนแนวพุทธวิธีอื่นๆ เช่น รัตมีจันทร์ ศรีรัตน์ (2544: ๖) วิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสังหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน นัดดา ธรรมวงศ์ผล (2542: ๖) ได้วิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาและผลการคิดแบบอรรถสัมพันธใน โยนิโสมนสติการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน โดยการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และถัดดา สิริชัย (2548: ๖) ได้ศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมในรายวิชาวิถีธรรมวิถีไทยและทักษะความคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียน โดยการสอนแบบอริยสัง 4 หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนด้วยกระบวนการซึมซับของสุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 13-14) ที่อธิบายว่า เป็นกระบวนการพัฒนารูปกับนาม กล่าวคือ การเรียนการสอนด้วยกระบวนการซึมซับเป็นการพัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก การรับรู้ การคิดพิจารณาและความรู้แจ้ง ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนต้องใช้สติและปัญญาแก้ปัญหาการฝึกฝนอบรม โดยตลอด การพัฒนารูปกับนามเป็นฐานของการเรียนรู้ทั้งหมดและแนวคิดของสาโรช บัวศรี (อ้างในพูนทรัพย์ เกตุวีรพงศ์ 2545: 10) ที่ว่า การศึกษา คือการพัฒนาขั้น 5 นอกจากนี้ยังสอดคล้อง

กับแนวคิดเรื่องเบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต 2546: 24-25) ที่อธิบายว่า ขันธ์ทั้ง 5 อาศัยซึ่งกันและกัน รูปขันธ์เป็นส่วนของกาย นามขันธ์ทั้งสี่เป็นส่วนใจ มีทั้งกายและใจจึงจะเป็นชีวิต กายกับใจทำหน้าที่เป็นปกติและประสานสอดคล้องกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ดี ตัวอย่าง เช่น กิจกรรมของจิตใจ ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับโลก ซึ่งเกิดขึ้นด้วยอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งต้องกาย ผ่านเข้ามาทาง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อารมณ์ทั้งห้าก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายก็ตี ต่างก็เป็นรูปธรรมอยู่ใน รูปขันธ์ คือ เป็นฝ่ายกาย เช่นเดียวกับแนวคิดของเปรื่อง กุมุท (อ้างในพิพัฒน์ ปิ่นจินดา 2531: 26-31) ที่ว่า เรื่องของเบญจขันธ์ เป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ อันเป็นขั้นตอนของการทำให้เกิดกิเลสขึ้นในจิตใจ หรือ กมลสันดานของคน โดยเริ่มก่อตัวขึ้นที่ด่านแรก คือ รูป แล้วก็ผ่านการรับรู้เข้าสู่จิตใจเป็นค่านๆ ไป มีการปรุงแต่ง และฝัง ตัวเกาะอยู่ในจิตใจเพิ่มขึ้นทุกขณะถ้าหากไม่มีการยับยั้งเสียแต่ในด่านต้นๆ ในทำนองเดียวกัน การยึดมั่นถือมั่นในคุณธรรมจึงน่าจะใช้ขั้นตอนของเบญจขันธ์ได้ โดยการควบคุมให้ผู้เรียนมีการ กระทำทางกายและจิตใจไปตามลำดับ ตั้งแต่การควบคุมสิ่งเร้า หรือรูป การรับรู้เข้าสู่จิตใจหรือ เวทนา ลึกลงไปถึงการวิเคราะห์ สังเคราะห์สภาวะธรรมที่รับเข้ามาหรือสัญญา และพิจารณาแง่ดีและ ชั่วภายหลังที่วิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วว่าเห็นควรยอมรับแวงใจ หรือสังขาร แล้วก็ให้ส่วนที่ยอมรับนั้น ตกตะกอนเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่ถาวรในจิตใจ หรืออาจกล่าวได้ว่า วิญญาณคุณธรรมได้ ถูกสะสมขึ้นอีกส่วนหนึ่งแล้ว

การที่นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั้นเป็นผลเนื่องมาจากลักษณะเด่นของวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ได้สัมผัสรับรู้โดยตรงจากสิ่งเร้าภายนอกแล้วผ่านกลีบลงสู่จิตใจตามลำดับ
2. ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน ซึ่งผู้เรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ แล้วนำมาอภิปรายและแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกันและวิเคราะห์ หาคำตอบเป็นผลทำให้เข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนได้ง่ายขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นและท้าทายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ 2545: 200) ที่ว่า การเรียนการสอนต้องมีลักษณะท้าทาย คาดหวัง ให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทั้งในส่วนตัวและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีสืบเสาะจัดการกับการเรียนรู้ของตนเองใส่ใจและเคารพความคิดของผู้เรียน

3. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ดี ผลจากการสังเกตและสนทนากับผู้เรียนซึ่งผู้วิจัยได้กระทำในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน มีบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนานและผ่อนคลาย ชอบที่จะแสวงหาความรู้จากกรณีศึกษา ใบความรู้ เพื่อตอบคำถามจากใบงาน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนได้เป็นอย่างดีส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน โดยเฉพาะหลักธรรมเรื่อง ปัญญา 3 ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาหรือความรู้ 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาความรู้ด้วยการฟัง อ่าน เขียน การรับรู้ข่าวสารต่างๆ (สุตมยปัญญา) การพัฒนาปัญญาด้วยการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ (จินตามยปัญญา) และการพัฒนาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ทั้ง 5 ขัน จึงมีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้นำเอาหลักธรรมเรื่อง ปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สูงกว่าก่อนเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สามารถนำมาใช้สอนสาระการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2 ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุคนธ์ สิ้นพานนท์ (2538: 43-44) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้วิธีการสอนแบบธรรมสภาจณาเพื่อสร้างศรัทธาและวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนการทดลอง เกิดการคิดแบบสืบสาวแบบสืบสาวเหตุปัจจัยและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และยังพบว่า พฤติกรรมการเรียนการทำงานกลุ่มและความเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนมีพัฒนาการ
ขึ้นมาก

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต 2546: 676) ที่ได้อธิบายไว้ว่า วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยคือ พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริงหรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา อาจเรียกว่า วิธีคิดแบบอภิปัจจยตาหรือคิดตามหลักปฏิจจนูปบาท จัดเป็นวิธี โยนิโสมนสิการ แบบพื้นฐาน และแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์ (2535: 38-39) ได้สรุปวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยว่า คือ การพิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลของการกระทำต่างๆ แล้วสืบสาว ไปถึงสาเหตุและส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น วิธีการคิดสืบสาวหาสาเหตุอาจทำได้โดยการหาความสัมพันธ์หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบก็ได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของวีระชาติ นิมอนงค์และพระระพิน พุทธิสาโร ซึ่งได้อธิบาย วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยไว้ว่า เป็นการคิดที่พิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง คือพิจารณาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบต่อกันซึ่งอาจเรียกว่า วิธีคิดแบบปฏิจจนูปบาท เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทฤษฎีวงแหวนหรือสัมพันธ์ภาพ” คือ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งอธิบายว่า สิ่งต่างๆ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ตัวเหตุจะมีหลายองค์ประกอบเมื่อกล่าวถึงสิ่งใดจะต้องอธิบายให้ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้เกิดขึ้น จึงมีสิ่งนี้เกิดขึ้นอีกและแนวคิดของ เพียร์เจต์ (Piaget) (อ้างในสุคนธ์ สนิทพานนท์ 2538: 18-19) ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับวิธีคิด แบบสืบสาวเหตุปัจจัย ได้กล่าวไว้ว่า เด็กในวัยรุ่นตั้งแต่อายุ 12 ปีขึ้นไปจะมีพัฒนาการด้านความคิด อย่างมีเหตุผล ในขั้น Formal Operations เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดสุดยอดจะ เริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม สามารถคิดสร้างสมมติฐานและทฤษฎีอย่างนักวิทยาศาสตร์ได้

การที่นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ มีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั้นเป็นผลเนื่องมาจากลักษณะเด่นของวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ ดังนี้

1. เป็นพื้นฐานสำคัญในการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เพราะเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ในเรื่องเหตุและผลตลอดจนเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วนำไปสู่การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องความดี ความชั่ว ดังจะเห็นได้จากทุกชั้นของกระบวนการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์จะเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้วิเคราะห์และได้สังเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนอยู่ตลอด โดยเฉพาะการเรียนการสอน

ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ (ขั้นปัญญา) สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กรมวิชาการ 2545: 3-6) ที่ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่ใช่กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะเรียนแต่เนื้อหาอย่างเดียว แต่ยังต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาและนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ และยังสอดคล้องกับผลการสังเกตและสนทนากับผู้เรียนซึ่งผู้วิจัยได้กระทำในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งพบว่า ผู้เรียนอยากแสดงความคิดเห็นและแสวงหาความรู้จากกรณีศึกษา ใบความรู้ เพื่อตอบคำถามจากใบงาน แบบทดสอบ และชอบวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเรื่องเหตุและผล จากข้อมูลนี้แสดงว่า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ช่วยในการสร้างเสริมการคิด การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เป็นอย่างดี ส่งผลให้ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยสูงขึ้น

2. ใช้คำถามที่เกี่ยวกับเหตุและผลเป็นตัวนำในการทำกิจกรรมต่างๆ ผู้เรียนจึงมีโอกาสได้ฝึกคิดเพื่อตอบคำถาม ส่งผลให้ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยสูงขึ้น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ มีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน คือวิธีการพัฒนาปัญญาหรือความรู้ด้วยการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ (จินตตามยปัญญา) ซึ่งอยู่ในหลักธรรมเรื่อง ปัญญา 3 ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ทั้ง 5 ชั้นจึงมีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้นำเอาวิธีการพัฒนาปัญญาหรือความรู้ดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งช่วยให้ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยสูงขึ้น

จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สูงกว่าก่อนเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์สามารถนำมาใช้สอนสาระการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยสูงขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและผ่อนคลายและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ดังนั้นวิธีการสอนนี้จึงเหมาะสมที่จะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3.1.2 เนื่องจากวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ เป็นวิธีสอนที่มีการจัดกิจกรรมเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนก็จะใช้คำถามเป็นตัวนำในการทำกิจกรรมและนักเรียนก็จะหาคำตอบของทุกคำถาม ดังนั้นวิธีการสอนนี้จึงมีความเหมาะสมที่นำไปฝึกทักษะการตอบคำถามของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3.1.3 เมื่อนำเอาวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยมาใช้ร่วมกับวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ทำให้เป็นวิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์หาเหตุและผลตลอดจนเงื่อนไขของปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้อีกด้วย

3.1.4 การสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ซึ่งเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองแล้วนำความรู้ที่นำมาวิเคราะห์หาคำตอบ เป็นผลทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่องที่เรียนง่ายขึ้น วิธีการสอนนี้นอกจากจะนำมาใช้สอนสาระการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ดีแล้ว ยังเหมาะที่จะนำไปใช้สอนสาระการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมอีกด้วย

3.1.5 วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์นอกจากจะเหมาะกับการสอนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วยังเหมาะที่จะนำไปสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์และค่านิยมที่ดีงามอื่นๆ อีกด้วย เพราะเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์และตัดสินใจในเรื่องความคิดความเข้าใจ ตลอดจนก่อให้เกิดสภาวะแห่งคุณธรรม จริยธรรมขึ้นในจิตใจด้วย

3.1.6 ในการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ร่วมกับวิธีการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ผู้สอนต้องเตรียมกรณีศึกษา กรณีตัวอย่างให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาสาระแต่ละเรื่องและต้องเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนด้วย นอกจากนี้ผู้สอนต้องเตรียมคำถามที่ทำให้นักเรียนได้คิด ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับเหตุและผล โดยผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระแต่ละเรื่องเป็นอย่างดีจึงจะสามารถใช้คำถามได้อย่างถูกต้อง

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

3.2.1 ควรได้มีการนำวิธีการสอนแบบเบญจจันท์และการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยไปวิจัยกับนักเรียนระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) โดยปรับกิจกรรม การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของนักเรียนและจัดให้มีเครื่องมือประเมิน พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยให้นักเรียน เพื่อน ครู และผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินเพื่อ ศึกษาว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนสูงขึ้นหรือไม่และมีพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นหรือไม่

3.2.2 ควรได้มีการนำวิธีการสอนแบบเบญจจันท์และการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยไปศึกษาเนื้อหาของสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ นอกจากเรื่อง หลักธรรม เช่น เรื่อง พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียน

3.2.3 ควรได้มีการนำวิธีการสอนแบบเบญจจันท์และการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยไปวิจัย เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน ซึ่งในการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวควรแบ่งตามระดับ ความสามารถทางสติปัญญา

3.2.4 ควรได้มีการนำวิธีการสอนแบบเบญจจันท์และการคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัยไปศึกษากับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) *การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ . (2545) *สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____ . (2536) *คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง)* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- กัญญา ลินทรต้นศิริกุล (2546) “การวิจัยเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน” ใน *ประมวลประมวลชุดวิชา การวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน* หน่วยที่ 14 หน้า 260 – 269 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- _____ . (2541) “การรวบรวมข้อมูลวิจัย ” ใน *ประมวลชุดวิชา วิทยานิพนธ์ 2* หน่วยที่ 1 หน้า 75 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- โกศล มีคุณ และกัญญา ลินทรต้นศิริกุล (2537) “การประเมินผลการเรียนการสอน” ใน *ประมวลชุดวิชา สาระและวิทยวิธีทางสังคมศึกษา* หน่วยที่ 14 หน้า 105 – 119 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- โกศล ลินกิ่ง (2548) “ผลการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการสอนเรื่อง พระธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง (2549) *หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิต วิชาธรรมวิภาค* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เลียงเชียง
- _____ . (2549) *หนังสือบูรณาการแผนใหม่ ธรรมศึกษาชั้นตรี* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เลียงเชียง

- ทรงชัย สุบุญมี (2546) “ผลของวิธีสอนแบบเบญจขั้นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแบบแก้ปัญหาในโยนิโสมนสิการเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ทิพย์เกสร บุญอ่ำไพ (2537) “ระบบการสอนร่วมสมัย” ใน *ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการสอน* หน้าที่ 1 หน้า 8-12 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ทิศนา แจมมณี (2545) *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* กรุงเทพมหานคร คำนวณวิชาการพิมพ์
- นวลจันทร์ ช่วยบำรุง (2546) “ผลของการเรียนแบบสตอรี่ไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หน่วยบูรณาการเรื่อง แผ่นดินของไทย วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนา “ นายกพิชยากร ” จังหวัดนครนายก ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นัคดา ชรรวมวงศ์ผล (2542) “ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อการคิดแบบโยนิโสมนสิการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสีกัน(วัฒนานันท์อุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประณีต จันทร์ขันธ์ (2542) “ผลของการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาและทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี จังหวัดเพชรบุรี ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประไพศรี ศิริวงศ์ (2540) “การวิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉาเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในวิชาภาษาไทย ท 503” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ปานรวี ขงยุทธพิชัย (2548) *นวัตกรรมการศึกษาชุด การอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์*
กรุงเทพมหานคร 21 เซ็นจูรี่
- พระเทพคิลิก (ระแบบ ชูติญาโณ) (มปป.) *ทางบุญ กาญจนบุรี* โรงพิมพ์ ก. พล (1996)
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต) (2537) *พุทธศาสนาเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546) *ทิศทางการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2547) *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ ธรรมสาร
- _____ . (2546) *พุทธธรรม* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____ . (2541) *เริ่มวิวัฒน์ที่กลางวิกฤติ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ . (2541) *หยาดเพชร หยาดธรรม : ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ . (2539) *สถานการณ์พระพุทธศาสนา : กระแสสังคมศาสตร์* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ . (2538) *การพัฒนาจริยธรรม* กรุงเทพมหานคร สหธรรมิก
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2548) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____ . (2548) *สู่การศึกษาแนวพุทธ* กรุงเทพมหานคร พิมพ์สวย
- พระไพศาล วิสาโล ส. ศิวรักษ์ ประเวศ วะสี และวิระ สมบูรณ์ (2542) *พุทธธรรมสำหรับ*
ศตวรรษที่ 21 : ป่ายุคถาวรรอบ 60 ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
- พิพัฒน์ ปิ่นจินดา (2531) “การเปรียบเทียบการสอนจริยศึกษาเพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม
โดยการใช้การอภิปรายกลุ่มและการสอนโดยวิธีเบญจชั้นในระดั
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พุทธทาส ภิกขุ (มปป.) *คำขวัญ ของกู ฉบับสมบูรณ์* กรุงเทพมหานคร ธรรมสภา
- _____ . (มปป.) *ทาน ศิล ภาวนา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สุขภาพใจ
- พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ (2545) *เอกสารประกอบการสอน รายวิชา พื้นฐานการศึกษา ภาควิชา*
หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- มันเกียรติ โกศลนริตติวงษ์ (2541) *พุทธธรรม : ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา* กรุงเทพมหานคร
สุวีริยาสาส์น
- มาลินี แก้วเงิน (2542) “การสร้างแบบฝึกกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ
เรื่อง หลักธรรมในรายวิชา ส048 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับนาฏศิลป์
ชั้นกลางปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ปทุมบุรี จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รสสุคนธ์ เกียรติสทกุล (2530) “เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “ กุศลกรรมบถสิบ” ใน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการสอนแบบพุทธวิธีกับแบบบรรยาย”
วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ระวี ภาวิไล (2542) *เปรียบเทียบธรรมกายกับพระพุทธศาสนา* กรุงเทพมหานคร
สหธรรมิก
- รัสมิจันทร์ ศรีรัตน์ (2544) “ผลการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสังข์ที่มีต่อการคิดแก้ปัญหาและ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธธรรม ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โรงเรียนบ้านป่าไร่ สพท. นุกดาหาร *หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม (อัคราณา)*
-
- ระเบียบการวัดและการประเมินผลการเรียน การศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตร
การศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง) (อัคราณา)*
- ล้วน สายยศ (2546) “ระเบียบวิธีทางสถิติบางประการ ” ใน *ประมวลชุดวิชาการวิจัย
หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน* หน้าที่ 4 หน้า 269 – 303 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- ล้วน สายยศ อังคณา สายยศ (2538) *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* กรุงเทพมหานคร
สุวีริยาสาส์น

- ศักดิ์ดา สิทธีชัย (2548) “ผลการสอนแบบอริยสัจ 4 เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมใน
รายวิชาวิถีธรรมวิถีไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1
วิทยาลัยเทคนิคประจวบคีรีขันธ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วศิน อินทสระ (2546) *บนเส้นทางศึกษา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991
- วิทย์ วิศทเวทย์ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2548) *หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม. 3 นนทบุรี
ร่มเกล้า (ฝ่ายการพิมพ์)*
- _____ . (2542) *หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 0110 พระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ม. 2) นนทบุรี ไทยร่มเกล้า (ฝ่ายการพิมพ์)*
- _____ . (มปป.) *หนังสือเรียนสังคมศึกษา จริยธรรมกับบุคคล รายวิชา ส017
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์ อจท.*
- วีระชาติ นิ่มอนงค์ พระระพิน พุทธิสาร (2548) *หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ศาสนา
ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)*
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2544) *นวโกวาท (ฉบับประชาชน)
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2548) *แนวการจัดทำหน่วย
การเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว*
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน) (2545) *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กรุงเทพมหานคร พรินทวานกราฟฟิค*
- _____ . (2544) *รายงานปฏิรูปการศึกษาคู่ประชาชน กรุงเทพมหานคร
อมรินทร์ พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน)*
- ตำเริง บุญเรืองรัตน์ และคณะ (มปป.) *การวัดและประเมินผลการศึกษา กรุงเทพมหานคร ก๊อปปี้
แอนด์ พรินท์ มปป.*

- ศิริวรรณ ศรีพหล (2548) “ระบบกับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษา” ใน *ประมวลสาระเพิ่มเติมชุดวิชา สาระดัดและวิทยวิธีทางสังคมศึกษา* หน้าที่ 9 หน้า 47–52 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- สุคนธ์ สนิธพานนท์ (2538) “การใช้วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา เพื่อสร้างศรัทธาและวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุคนธ์ สนิธพานนท์ แม้นเดือน สุขบำรุง *ตัวอย่างการจัดทำแผนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา* (อัครสำเนา)
- สุชาดา วราหพันธ์ (2544) *หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา 3* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ เอกพันธ์
- สุมน อมรวิวัฒน์ (2542) *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์* นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุมน อมรวิวัฒน์ โกศล มีคุณ (2536) “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา ทักษะและประสบการณ์พื้นฐานสำหรับเด็กประถมศึกษา* หน้าที่ 9 หน้า 14 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- สุมน อมรวิวัฒน์ (2535) *สมบัติพิเศษของการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุมน อมรวิวัฒน์ สมพงษ์ จิตระดับ (2535) “โรงเรียนประถมศึกษากับการพัฒนาจริยธรรม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา จริยศึกษา* หน้าที่ 11 หน้า 683–689 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- สุนันทิพย์ บุญสมบัติ (2548) “พลวัตของวิชาสังคมศึกษาและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา” ใน *ประมวลสาระฉบับเพิ่มเติมชุดวิชา สาระดัดและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา* หน้าที่ 10 หน้า 55 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- สุวิทย์ มูลคำ (2547) *กลยุทธ์การสอนคิดสร้างสรรค์* กรุงเทพมหานคร ภาพพิมพ์
- สุวิทย์ มูลคำ อรทัย มูลคำ (2545) *วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมการเรียนรู้ โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ ภาพพิมพ์

อารมณ กัณทศวีริกรม (2536) “ผลของการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการโดยใช้วิธีคิด
แบบคุณโทษและทางออกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาลัย พรหมชนะ (2541) “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชา ส 0411 พระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา โดยวิธีสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระมหาทินกร อีสฺสโร
วัดศรีมงคล อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ
วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก ป.ธ. 9
2. นายวิรัตน์ บรรจง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
วุฒิการศึกษา กศ.ม.
3. นางสาวสุมารักษ์ เมืองโคตร
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
วุฒิการศึกษา กศ.ม.
4. นายชัยมงคล สุขสันต์รุ่งเรือง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
วุฒิการศึกษา กศ.ม.
5. นางสมร จรลี
โรงเรียนคอนตาลวิทยา อำเภอคอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
วุฒิการศึกษา กศ.บ.
ครูชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ภาคผนวก ข

1. คะแนนการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจกัณฑ์
2. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
3. คะแนนความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

เลขที่	แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 1			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 2			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 3			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 4		
	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง
1.	2	10	+8	5	6	+1	3	7	+4	4	5	+1
2.	3	9	+6	2	9	+7	2	8	+6	5	8	+3
3.	4	10	+6	1	9	+8	6	7	+1	5	5	0
4.	3	9	+6	3	6	+3	5	8	+3	5	7	+2
5.	2	10	+8	3	8	+5	4	5	+1	4	6	+2
6.	3	9	+6	2	10	+8	4	8	+4	5	7	+2
7.	4	10	+6	5	9	+4	4	8	+4	6	6	0
8.	3	8	+5	2	4	+2	2	5	+3	5	6	+1
9.	3	10	+7	2	8	+6	5	8	+3	4	4	0
10.	6	10	+4	6	9	+3	7	8	+1	7	6	-1
11.	2	10	+8	3	9	+6	3	9	+6	6	8	+2
12.	2	10	+8	4	9	+5	3	7	+4	7	7	0
13.	3	9	+6	6	9	+3	6	9	+3	5	8	+3
14.	2	5	+3	1	7	+6	5	8	+3	2	6	+4
15.	4	9	+5	5	7	+2	5	7	+2	6	7	+1
16.	4	9	+5	4	7	+3	5	8	+3	5	7	+2
17.	5	10	+5	4	8	+4	3	9	+6	5	6	+1
18.	2	8	+6	5	3	-2	1	6	+5	4	5	+1
19.	3	8	+5	4	5	+1	4	6	+2	9	8	-1
20.	2	10	+8	7	2	-5	2	9	+7	4	6	+2
21.	4	9	+5	5	6	+1	5	6	+1	5	8	+3
22.	5	9	+4	4	6	+2	6	6	0	6	6	0
23.	2	10	+8	3	8	+5	6	8	+2	7	5	-2
รวม	73	211	138	86	164	78	96	170	74	121	147	26
เฉลี่ย	3.17	9.17		3.74	7.13		4.17	7.39		5.26	6.39	

ผลการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเบญจจันทร์ (ต่อ)

เลขที่	แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 5			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 6			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 7			แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 8		
	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ผลต่าง
1.	7	7	0	3	6	+3	6	8	+2	4	9	+5
2.	8	9	+1	9	10	+1	9	10	+1	6	10	+4
3.	9	8	-1	7	8	+1	7	9	+2	6	9	+3
4.	6	7	+1	7	7	0	7	7	0	5	8	+3
5.	5	6	+1	8	5	-3	5	9	+4	6	9	+3
6.	8	8	0	6	9	+3	6	10	+4	3	9	+6
7.	7	8	+1	8	9	+1	4	10	+6	4	9	+5
8.	6	7	+1	3	5	+2	4	5	+1	5	8	+3
9.	5	8	+3	7	5	-2	8	7	-1	3	9	+6
10.	8	8	0	10	10	0	6	10	+4	6	9	+3
11.	7	8	+1	6	9	+3	7	10	+3	7	10	+3
12.	4	9	+5	9	10	+1	5	9	+4	2	8	+6
13.	7	10	+3	9	10	+1	9	10	+1	7	10	+3
14.	6	7	+1	8	8	0	5	9	+4	6	9	+3
15.	7	8	+1	8	9	+1	1	7	+6	6	8	+2
16.	7	8	+1	7	7	0	7	6	-1	6	7	+1
17.	6	10	+4	7	10	+3	8	10	+2	8	10	+2
18.	7	8	+1	8	8	0	6	10	+4	5	8	+3
19.	6	8	+2	7	9	+2	8	10	+2	4	8	+4
20.	7	7	0	5	7	+2	5	9	+4	3	6	+3
21.	8	10	+2	8	9	+1	10	10	0	5	10	+5
22.	6	8	+2	8	9	+1	7	7	0	5	4	-1
23.	6	7	+1	5	7	+2	7	8	+1	5	8	+3
รวม	153	184	31	163	186	23	147	200	53	117	195	78
เฉลี่ย	6.65	8.00		7.09	8.09		6.39	8.70		5.09	8.48	

**คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2**

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	ผลต่าง
1.	20	13	-7
2.	21	41	+20
3.	27	34	+7
4.	18	19	+1
5.	17	22	+5
6.	19	36	+17
7.	23	35	+12
8.	23	23	0
9.	15	34	+19
10.	29	44	+15
11.	32	45	+13
12.	22	38	+16
13.	25	47	+22
14.	24	33	+9
15.	23	24	+1
16.	16	20	+4
17.	31	46	+15
18.	19	29	+10
19.	20	38	+18
20.	15	29	+14
21.	24	41	+17
22.	20	20	0
23.	11	23	12

**คะแนนความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2**

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	ผลต่าง
1.	25	28	+3
2.	24	24	0
3.	28	28	0
4.	28	32	+4
5.	25	27	+2
6.	26	27	+1
7.	23	28	+5
8.	25	26	+1
9.	21	28	+7
10.	28	28	0
11.	28	30	+2
12.	31	29	-2
13.	28	29	+1
14.	26	27	+1
15.	20	28	+8
16.	26	24	-2
17.	29	30	+1
18.	16	22	+6
19.	23	29	+6
20.	21	23	+2
21.	17	27	+10
22.	9	21	+12
23.	21	23	+2

ภาคผนวก ก

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันท์

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

มาตรฐาน ส.1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง ปปัญจธรรม 3

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

ปปัญจธรรม 3 ได้แก่ ตัณหา มานะ ทิฐิ เป็นกิเลสที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้ที่ปรารถนาให้เกิดความราบรื่นในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมและก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ ควรลดละหรือขจัดให้หมดไป

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- 2.1 สามารถอธิบายความหมายของตัณหา มานะ ทิฐิ ในปปัญจธรรม 3 ได้
- 2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดจากตัณหา มานะ ทิฐิ ได้
- 2.3 บอกถึงผลเสียของการประพฤติดตามหลักตัณหา มานะ ทิฐิ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้
- 2.4 ยกตัวอย่างบุคคลที่ประพฤติดตามหลักตัณหา มานะ ทิฐิ ได้
- 2.5 บอกวิธีปฏิบัติเพื่อลดละตัณหา มานะ ทิฐิ ได้

3. สาระการเรียนรู้

- 3.1 ตัณหา คือ ความเห็นแก่ตัว มีความโลภอยากได้ของของผู้อื่น โดยมีขอบจะทำอะไรก็คิดถึงแต่ประโยชน์ของตน
- 3.2 มานะ คือ ความถือตัว ทนงตัว สำคัญตนว่า เป็นนั่น เป็นนี่ คิดว่าตนเองเหนือกว่า เหนือกว่าผู้อื่น คิดว่าตนเองดีที่สุด
- 3.3 ทิฐิ คือ ความยึดติดในความเห็นของตน งามายโดยปราศจากเหตุผลไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คลั่งไคล้ในความเชื่อดั้งเดิม ทฤษฎี หรืออุดมการณ์ โดยปราศจากการไตร่ตรอง คิดว่าความเชื่อของตนถูกเสมอ

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นตอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)

1) ครูให้นักเรียนศึกษากรณีศึกษาเรื่อง จับแม่ส่งลูก 14 ขายกมเสียได้หัววัน

2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษาอีกครั้ง

เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ตามใบงานที่ 1.1 เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ได้ดี จนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

ก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค ใครทำอะไร ที่ไหน ทำเมื่อไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ปัญจธรรม 3 พร้อมกับทำใบงานที่ 1.2 เมื่อเสร็จแล้วนำมาเสนอเพื่อตรวจ

4) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหาสาระจากใบความรู้

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและตั้งเคราะห์ความรู้สึกรู้สึก (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลที่มีพฤติกรรมที่เกิดจากตัณหา มานะ และทิฐิพร้อมกับให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิอย่างไร

ข ผลเสียจากการเกิดพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิมีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 1.3 เสร็จแล้วให้นำเสนอเพื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

4.2.4 ชั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึกของนักเรียนจากการศึกษาเรื่อง ปัญจธรรม 3 และจากตัวอย่างว่า

ก นักเรียนคิดว่าจะนำความรู้เกี่ยวกับตัณหา มานะ ทิฐิมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข พฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ ก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและสังคม โดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง

ค ถ้าคนในสังคมไม่มีพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ จะเกิดผลดีต่อสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 1.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ขั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญูณ)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติเพื่อลดละหรือขจัดพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อลดละหรือขจัดพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ ในขณะที่อยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อลดละหรือขจัดพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ ในขณะที่อยู่ในบ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อลดละหรือขจัดพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ ในขณะที่อยู่ในสังคมได้อย่างไร

ง เหตุใดจึงควรละเว้นพฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 1.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ขั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดผลและประเมินผล

5.1 ตรวจใบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้ เรื่อง ปญจธรรม 3

6.2 ใบงานที่ 1.1 1.2 1.3 1.4 1.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุด โรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง ปปัญจธรรม 3

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
 2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
 3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบ
ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ปปัญจธรรม 3 เป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงเรื่องใด
 - ก. สิ่งที่จะช่วยให้การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมดำเนินไปได้ดี
 - ข. สิ่งที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมไม่ดำเนินไปด้วยดี
 - ค. สิ่งที่จะช่วยสร้างกำลังใจในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรม
 - ง. สิ่งที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมไม่ถูกต้อง
2. ผู้ประพฤติตามปปัญจธรรม 3 จะได้รับผลเช่นไร
 - ก. เกิดความทุกข์ใจ
 - ข. เกิดความสุข
 - ค. แก้ปัญหาได้ทุกทาง
 - ง. ขาดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ
3. ข้อใด คือลักษณะของตัณหา
 - ก. ถือตัวหลงตัว
 - ข. ยึดติดในความเห็นของตน
 - ค. เห็นแก่ตัวมีความโลภ
 - ง. ขาดการคิดไตร่ตรอง
4. ผู้ประพฤติดนตามหลักของมานะ มีลักษณะเช่นไร
 - ก. งมแงย ปราศจากเหตุผล
 - ข. ทำอะไรคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว
 - ค. ไม่เคารพกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน
 - ง. คิดว่าตนเองดีกว่าเด่นกว่าผู้อื่น

5. ข้อใด คือ ความหมายของทิวิ
- ก. งมฉาย ปราศจากเหตุผล
 - ข. โลกอยากได้ของของผู้อื่น
 - ค. ชอบแสดงตนข่มขู่ผู้อื่น
 - ง. ไม่เสียสละแก่ส่วนรวม
6. พฤติกรรมของใครจัดอยู่ในเรื่องคณหา
- ก. กล้า จะไม่ยอมรับฟังความเห็นของใครในที่ประชุม
 - ข. ก้าน หาทางเอาเปรียบคู่ต่อสู้ทุกวิถีทางในการแข่งขันฟุตบอล
 - ค. เค่น ชอบแสดงตนว่าเก่งที่สุดในกลุ่มเพื่อนไม่ว่าจะอยู่ไหน
 - ง. ควง เป็นคนเชื้ออะไรง่าย ไม่ค่อยมีเหตุผล
7. ข้อใดเรียงลำดับของผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกิดจากคณหา มานะ ทิวิได้ถูกต้อง
- ก. อยากได้ ถือตัว งมฉาย
 - ข. อยากได้ งมฉาย ถือตัว
 - ค. งมฉาย อยากได้ ถือตัว
 - ง. งมฉาย ถือตัว อยากได้
8. พฤติกรรมที่เกิดจากคณหา มานะ ทิวิ ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมอย่างไร
- ก. ทำให้สังคมเกิดการแก่งแย่ง ข่มขู่ ไม่เปิดกว้าง
 - ข. ทำให้สังคมขาดความเอื้อเฟื้อ ไม่อดทน ไม่จริงจัง
 - ค. ทำให้สังคมไม่มีวินัย ไร้ระเบียบ ใจแคบ
 - ง. ทำให้สังคมขาดความสามัคคี แยกแยก ไม่ปรองดอง
9. คณหา มานะ ทิวิ เกิดจากการยึดถืออะไร เป็นศูนย์กลาง
- ก. เมตตา
 - ข. อนัตตา
 - ค. อัตตา
 - ง. กัมมสกตา
10. การมองโลกในแง่ใด จึงจะสามารถแก้พฤติกรรมที่เกิดจากคณหา มานะ ทิวิได้
- ก. มองว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง
 - ข. มองว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด
 - ค. มองว่าทุกสิ่งเป็นทุกข์มีสภาพทนได้ยาก
 - ง. มองว่าทุกสิ่งไม่มีตัวตนที่เราจะไปยึดถือ

ใบกรณีศึกษาที่ 1.1*

เรื่อง จับแม่ส่งลูก 14 ขายกามเสียได้หวัน

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ร.ต.อ. อุดมย์ สีทอง พงส.สภอ. เมืองอุตรธานี นำตัวนางศุภวรรณ (ขอสงวนนามสกุล) อายุ 29 ปี ไปฝากขังที่ศาลจังหวัดอุตรธานี หลังจากถูกจับกุมและกล่าวหาว่า บังคับ ค.ญ. เอ (นามสมมติ) อายุ 14 ปี บุตรสาว ซึ่งเรียนอยู่ชั้น ม.2 โรงเรียนแห่งหนึ่ง ใน จ.อุตรธานี ไปขายบริการแก่นักธุรกิจชาวไต้หวัน 4 วัน ที่โรงแรมในกรุงเทพฯ ปลายเดือนกันยายน และที่ โรงแรมในอุตรธานี วันที่ 11-14 ตุลาคม ที่ผ่านมา เบื้องต้นนางศุภวรรณ ปฏิเสธทุกข้อหา และขอไป ให้การในชั้นศาล โดยพนักงานสอบสวนคัดค้านการประกันตัว

ด้าน ค.ญ. เอ กล่าวว่า ตอนที่ไปขายบริการเสียได้หวันครั้งแรก ต้องร่วมหลับนอนกันถึง 3 วัน วันแรกเสียได้หวันชื่อโทรศัพท์ราคา 12,000 บาท วันที่สองชื่อสร้อยคอทองคำให้ ต่อมา ครั้งที่ 2 ต้องร่วมหลับนอนกัน 4 วัน โดยเข้าพักในห้องสุทโรงแรมห้าดาวในเมืองอุตรธานี โดยมีคนใกล้ชิดแม่ 3 คนมาเกลี้ยกล่อม เสียได้หวันจึงเอาเงินให้ ครั้งนี้เสียได้หวันก็ซื้อจักรยานยนต์ให้ และแม่ได้เงิน ไปซื้อรถปิคอัพใหม่ เบื้องต้นเจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสืบสวนหาชาวไต้หวันทีก่อเหตุมาดำเนินคดีต่อไป

(ที่มา : หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันอาทิตย์ที่ 19 พฤศจิกายน 2549 หน้า 12)

* ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)

ใบงานที่ 1.1*

เรื่อง ปปัญจธรรม 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษากรณีศึกษาแล้ว ให้ตอบคำถามต่อไปนี้ (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. สิ่งที่เกิดขึ้นกับแม่และลูกสาวคืออะไร

.....
.....

2. สิ่งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร

.....
.....

3. สิ่งูงใจที่ทำให้นางศุภวรรณ นำลูกสาวไปขายบริการ คืออะไร

.....
.....

4. ค.ณ. เอ ยินยอมขายบริการหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

5. ทำไมนักธุรกิจชาวไต้หวัน จึงซื้อบริการ ทั้งๆสิ่งที่ทำนั้นเป็นความผิด

.....
.....

6. ถ้าให้นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหานี้ นักเรียนจะมีวิธีแก้อย่างไร

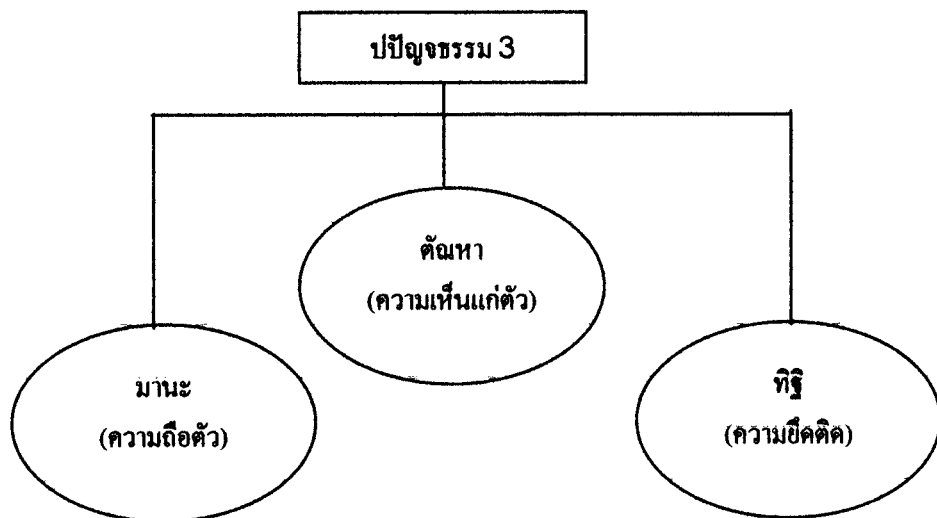
.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบความรู้ 1.1 *
เรื่อง ปิฎยธรรม 3

ปิฎยธรรม คือ เครื่องทำให้เนิ่นช้า อันหมายถึง กิเลสที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามพุทธธรรมไม่ดำเนินไปด้วยดี มีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. **คัมहा** คือ ความเห็นแก่ตัว มีความโลภ มีความโลภอยากได้ของของผู้อื่น โดยมีชอบจะทำอะไรก็คิดถึงแต่ประโยชน์ของตน
2. **มานะ** คือ ความถือตัว ทนงตัว สำคัญตนว่า เป็นนั่น เป็นนี่ คิดว่าตนเอง เหนือกว่าเด่นกว่าผู้อื่น แสดงตนข่มขู่ผู้อื่น คิดว่าตัวเองดีที่สุด
3. **ทิฐิ** คือ ความยึดคิดในความเห็นของตน งามายโดยปราศจากเหตุผล ไม่ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น คลั่งไคล้ในความเชื่อ ถัทธิ ทฤษฎี หรืออุดมการณ์ต่างๆ โดยปราศจากการไตร่ตรอง คิดว่า ความเชื่อของตนเองถูกเสมอ

คัมहा มานะ และทิฐิ ทั้งสามนี้เกิดจากการถือเอาตนเป็นศูนย์กลางและการถือเอาตนเป็นศูนย์กลางนี้ เกิดจากความเชื่อเรื่อง อัตตา หรือ ตัวตน ผู้ที่เชื่อเรื่องอัตตาหรือตัวตนจะมองสิ่งต่างๆ ในโลกว่า “นี่ของเรา เราเป็นนั่น นั่นคือตัวตนของเรา” หรือถ้าจะให้ชัดเจนลงไปอาจกล่าวได้ว่า ความเห็นทั้งสามก่อให้เกิด คัมहा มานะ และทิฐิ

กิเลสทั้งสามนี้ขัดขวางการเข้าใจ และการปฏิบัติตามพุทธธรรม ทำให้เกิดความทุกข์ในใจ เกิดความวุ่นวายสับสน มองปัญหาต่างๆ ผิดจากความเป็นจริง ทำให้การเดินทางไปสู่พุทธธรรมหลงทาง วิธีแก้ก็คือ ต้องมองว่าทุกสิ่งเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนที่เราจะไปยึดถือ ต้องพยายามมองโลกไปในทางที่ว่า “นี่มิใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นมิใช่ตัวตนของเรา” การมองโลกอย่างนี้จะช่วยให้กิเลสเบาบางลง การเดินทางไปสู่พุทธธรรมก็ง่ายขึ้น

(ที่มา : หนังสือเรียน สาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัท ไทยร่มเกล้าจำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:80)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (เวทนา)**

ใบงานที่ 1.2*

เรื่อง ปญจธรรม 3

ชื่อ.....เลขที่ชั้น.....

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่อง ปญจธรรม 3 แล้ว ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กล่าวได้ถูกต้องและกาเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่กล่าวผิด

-1. ปญจธรรม 3 หมายถึง กิเลสที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามพุทธธรรมไม่ดำเนินไปด้วยดี ประกอบด้วยตัณหา มานะ ทิฐิ
-2. ตัณหา คือ ความเห็นแก่ตัว มีความโลภอยากได้โดยทางมิชอบ
-3. มานะ คือ ความอคตชน ขันขั้นแข็ง ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่มาขัดขวาง
-4. ทิฐิ คือ ความยึดติดในความเห็นของตน งามายโดยปราศจากเหตุผลไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
-5. ตัณหา มานะ ทิฐิ เกิดจากการมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างใน โลกเป็นอนัตตาไม่มีตัวตนที่เราจะไปยึดถือ
-6. การมองสิ่งต่างๆ ว่านี่ของเรา เราเป็นนั่น นั่นคือตัวตนของเรา เป็นความเชื่อเรื่องอัตตาหรือตัวตน
-7. ผู้ปฏิบัติตามหลักของตัณหา มานะ ทิฐิ จะทำให้เกิดความสุขขึ้นในใจมองปัญหาต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง
-8. การมองโลกไปในทางที่ว่า นี่มิใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น และนั่นมิใช่ตัวตนของเรา จะช่วยให้กิเลสเบาบางลง

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 1.3*

เรื่อง ปปัญจธรรม 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้าตัวเลือกที่ตรงกับข้อความที่กำหนด พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบด้วย (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. ชาญชัยเป็นพนักงานบริษัทแห่ง เขาอยากได้เงินเดือนและค่าตอบแทนที่สูงกว่าพนักงานคนอื่นที่มีตำแหน่งและระยะเวลาทำงานเท่ากับเขา เขาจึงทำทุกวิถีทางเพื่อให้เงินเดือนและค่าตอบแทนสูงขึ้นไม่ว่าวิธีนั้นจะถูกหรือผิดในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ

ตัณหา

มานะ

ทิฐิ

2. องอาจมีนิสัยมักจะเปรียบเทียบฐานะของคนกับเพื่อนๆ อยู่เสมอและมักจะหาทางให้คนอื่นเห็นว่าเขาเด่นที่สุด ร่ำรวยที่สุดในกลุ่มเพื่อน ทั้งที่เขาก็มีความเป็นอยู่พอกันกับเพื่อน

ตัณหา

มานะ

ทิฐิ

3. สุคามีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมาก ทุกครั้งที่เขาเสนอความคิดเห็นของคนในที่ประชุมเขาจะต้องยืนยันอยู่ตลอดว่า ความคิดเห็นของเขาดีที่สุด ถูกต้องที่สุด ส่วนความคิดเห็นของผู้อื่นเขาจะไม่ยอมรับฟัง หรือรับไว้พิจารณาเลย

ตัณหา

มานะ

ทิฐิ

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ชั้นมัธยมศึกษา)

ใบงานที่ 1.4*

เรื่อง ปญจธรรม 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตัดสินใจว่าเหตุการณ์หรือการกระทำต่อไปนี้ว่าดี ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าตัวเลือกพร้อมกับอธิบายเหตุผลประกอบ

1. ในสมัยปัจจุบัน ถ้าอยากมีความสุข ชีวิตเจริญก้าวหน้า จะต้องเห็นแก่ตัวไว้ก่อน เมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาจะต้องรีบคว้าไว้ โดยถือคติว่ามีใครยิวสาวได้สาวเอา
- ดี ไม่ดี

เพราะ.....

2. คนที่ไม่อวดเก่ง ไม่ยกตนข่มผู้อื่น ขอมรับฟังและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำให้สังคมมีความสุขได้
- ถูก ไม่ถูก

เพราะ.....

3. การปฏิบัติตนในสังคม ควรลดความเห็นแก่ตัวลงให้มากที่สุด แต่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมให้มากขึ้น ไม่ถือตัว หรือทะนงตัวว่าดีกว่าหรือเหนือกว่าผู้อื่น มีเหตุผล ไม่มงมงาย ไม่ยึดติดในความเชื่อโดยปราศจากเหตุผล จนทำให้ปิดตัวแคบและเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน
- เป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม เป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

เพราะ.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นศึกษาค้นคว้าความดีงาม (ชั้นมัธยมศึกษา)

ใบงานที่ 1.5*

เรื่อง ปญจธรรม 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. ถ้านักเรียนต้องการจะศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จ นักเรียนจะได้อย่างไร เพราะเหตุใดจึงทำเช่นนั้น
.....
.....
2. ถ้านักเรียนเป็นนักกีฬาและได้ลงแข่งขัน นักเรียนต้องการอยากจะทำชนะเป็นอย่างมากเพื่อจะได้รับรางวัลและผลประโยชน์อื่นมากมาย นักเรียนควรจะทำเห็นแก่ตัว โดยการเอาเปรียบคู่แข่งและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกติกาการแข่งขันทุกวิถีทางหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
3. คนที่คิดว่าตนเองเหนือกว่า เค้นกว่าผู้อื่นหรือชอบแสดงตนข่มขู่ผู้อื่น ยึดถือในความเห็นของตนอย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมรับฟังความเห็นของคนอื่น จนเป็นเหตุนำไปสู่การเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น นักเรียนจะประพุดติคนให้มีลักษณะดังกล่าวหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
4. การมองโลกในลักษณะที่ว่า นี่มิใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นมิใช่ตัวตนของเรา จะช่วยให้พฤติกรรมด้านตัณหา มานะ ทิฐิ เบาทงลงหรือหมดไปได้อย่างไร จงอธิบาย
.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญาน)

แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง ปรัชญาธรรม 3

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบ
ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. สิ่งที่ทำให้การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมไม่ดำเนินไปด้วยดีได้แก่ข้อใด

ก. หลักธรรม 3

ข. สามัญลักษณะ 3

ค. ปรัชญาธรรม 3

ง. ปาปฉกักรรรม 3

2. ความทุกข์ใจและมองปัญหาต่างๆ ผิดจากความเป็นจริงเกิดจากการปฏิบัติตามข้อใด

ก. หลักธรรม 3

ข. สามัญลักษณะ 3

ค. ปรัชญาธรรม 3

ง. ปาปฉกักรรรม 3

3. ความเห็นแก่ตัว มีความโลภอยากได้สิ่งของของผู้อื่นคือลักษณะของอะไร

ก. ตัณหา

ข. มานะ

ค. ทิฐิ

ง. กรรม

4. ผู้ที่คิดว่าตนเองดีกว่า เค้นกว่า และชอบยกตนข่มผู้อื่น เป็นลักษณะของผู้ประพฤติตามหลักอะไร

ก. กรรม

ข. ทิฐิ

ค. มานะ

ง. ตัณหา

5. ข้อใด **ไม่** เกี่ยวข้องกับความหมายของทฤษฎี
- ยึดคิดในความเห็นของตน
 - งมงายไม่มีเหตุผล
 - คลั่งไคล้ในความเชื่อหรือลัทธิ
 - ถือตัว ทนงตัว เห็นแก่ตัว
6. พฤติกรรมของใครจัดอยู่ในเรื่องของมานะ
- นิค ทำอะไรต้องคิดถึงประโยชน์ของคนไว้ก่อน
 - หน้อย สำคัญตนเองว่า เก่งกว่าเพื่อนๆทุกคน
 - น้อย คิดว่าความเชื่อของตนถูกต้องเสมอ
 - เล็ก ชอบหลักเสียงเมื่อถึงเวรทำความสะอาดห้อง
7. ข้อใด **จับคู่** ได้ถูกต้อง
- ถือตัว กับ ตัณหา
 - อยากได้ กับ มานะ
 - งมงาย กับ ทฤษฎี
 - โลกมาก กับ มานะ
8. ข้อใดกล่าวถึงผลเสียของตัณหา มานะ ทฤษฎี ที่มีต่อสังคมได้ถูกต้องที่สุด
- ทำให้สังคมเกิดการแก่งแย่ง ข่มขู่ ไม่เปิดกว้าง
 - ทำให้สังคมขาดความเอื้ออาทร ใจแคบ ไม่จริงใจ
 - ทำให้สังคมไม่อดทน ไม่มีวินัย ไร้ระเบียบ
 - ทำให้สังคมแตกแยก ไม่สามัคคี ไม่ปรองดอง
9. ความเชื่อและการยึดถือในเรื่องใดคือแดนเกิดของตัณหา มานะ ทฤษฎี
- เรื่องกรรม และผลของกรรม
 - เรื่องตัวตนและการถือเอาตนเป็นศูนย์กลาง
 - เรื่องความไม่มีตัวตนและการไม่เข้าไปยึดถือ
 - เรื่องความรักและความเมตตา
10. การศึกษาและเรียนรู้เรื่องใดจะสามารถแก้พฤติกรรมที่เกิดจากตัณหา มานะ ทฤษฎี ได้
- เรื่องอัตตา
 - เรื่องอนัตตา
 - เรื่องเมตตา
 - เรื่องกัมมสกตา

เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ข.
2. ก.
3. ค.
4. ง.
5. ก.
6. ข.
7. ก.
8. ก.
9. ค.
10. ง.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ค.
2. ค.
3. ก.
4. ค.
5. ง.
6. ข.
7. ค.
8. ก.
9. ข.
10. ข.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจขันธ์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

มาตรฐาน ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง อุตตะ 3

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

อุตตะ 3 ได้แก่ ทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ ปรมัตถะ เป็นประโยชน์หรือจุดหมายของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมบรรลุจุดหมายหรือประโยชน์คือความสุข ความเจริญในชีวิต ทั้งในระดับต้น และระดับสูงสุด ขึ้นอยู่กับว่าผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติตามธรรมข้อไหนระดับใด เพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงแสดงไว้นั้นมีมากมายและมีหลายระดับ

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- 2.1 อธิบายความหมาย ทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะ ใน อุตตะ 3 ได้
- 2.2 สามารถวิเคราะห์ลักษณะของทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะ ได้
- 2.3 อธิบายแนวทางการปฏิบัติของทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะ ได้
- 2.4 บอกถึงผลดีของการปฏิบัติตามแนวทางของทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะและปรมัตถะที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้
- 2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักของทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะ ได้
- 2.6 นำหลักทิฏฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 ทิฏฐัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์เฉพาะหน้าหรือผลที่มองเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ฐานะ เกียรติ ไฉริ ชีวิตคู่ที่เป็นสุข เป็นต้น

3.2 สัมปรายิกัตถะ คือ เป็นประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ลึกล้ำเกินกว่าจะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผินภายนอก เป็นประโยชน์ด้านใน อันเป็นคุณค่าของชีวิตหรือความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรมต่างๆ เช่น ความเป็นคนมีเหตุผล เชื่อมมั่นในคุณความดี ไม่ยึดติดในวัตถุจนเกินไป และมีความฉลาดรอบรู้แก้ปัญหาชีวิตได้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

3.3 ประมัตตะ คือ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งขวหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต ได้แก่ การรู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของและชีวิต มีจิตเป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบ เรียกสั้นๆ ว่านิพพาน หรือ การดับกิเลสได้โดยสิ้นเชิง

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอตั้งเร้า (ขั้นรูป)

1) ครูให้นักเรียนศึกษากรณีศึกษาเรื่อง นายชิน โสภณพนิช

2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียน พร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษาอีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ตามใบงานที่ 2.1 เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ ได้ดี จนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ ดังนี้

ก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข แต่ละตอนของเรื่องในกรณีศึกษา มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค แต่ละตอนมีใครทำ ทำที่ไหน อย่างไรและทำเมื่อไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง อัตตะ 3 พร้อมกับทำใบงานที่ 2.2 เสร็จแล้วนำมาเสนอเพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ดี (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมอัตตะ 3 พร้อมให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมอัตตะ 3 อย่างไร

ข ผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรม อัตตะ 3 มีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 2.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึกของนักเรียนจากการศึกษาเรื่องอัตตะ 3 และจากตัวอย่างว่า

ก นักเรียนคิดว่าจะนำความรู้เกี่ยวกับอัตตะ 3 มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้
อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามอัตตะ 3 ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง และสังคมโดยรวม
อย่างไร

ค ถ้าคนในสังคมไม่ปฏิบัติตามอัตตะ 3 จะเกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 2.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ขั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาน)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามอัตตะ 3 ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติตามอัตตะ 3 ขณะที่อยู่ในโรงเรียน ได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามอัตตะ 3 ขณะที่อยู่ที่บ้าน ได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามอัตตะ 3 ในสังคม ได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามอัตตะ 3

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ขั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจใบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้เรื่อง อัตตะ 3

6.2 ใบงานที่ 2.1 2.2 2.3 2.4 2.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง อັดละ 3

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
 2. แบบทดสอบแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. ง.
 3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ทิฎฐฐัฒมิถัคดละ มีความหมายตรงกับข้อใด
 - ก. ประโยชน์ของคนหรือประโยชน์ของผู้อื่น
 - ข. ประโยชน์เฉพาะหน้าหรือผลที่มองเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวัน
 - ค. ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ลึกล้ำเกินกว่าจะมองเห็นเฉพาะหน้า
 - ง. ประโยชน์อย่างยั่งยืนหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต
2. ข้อใด คือลักษณะของปรมัตละ
 - ก. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ฐานะ เกียรติยศ
 - ข. ความเป็นคนมีเหตุผล ฉลาดรอบรู้
 - ค. ความมีจิตเป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบ
 - ง. ความมีปัญญา เข้าใจชีวิตแก้ปัญหาได้
3. แนวทางในการปฏิบัติตามหลัก ทิฎฐฐัฒมิถัคดละ คือข้อใด
 - ก. ขันหา รักษาเป็น คบคนดีเป็นมิตร ใช้ชีวิตที่เหมาะสม
 - ข. มีเหตุผล มีศีล เสียสละ มีปัญญา
 - ค. ขัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย
 - ง. อดทน เมตตา พอใจ มีความเพียร
4. การปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางปฏิบัติตามหลักธรรมใด
 - ก. ทิฎฐฐัฒมิถัคดละ
 - ข. สัมปรายิกัตละ
 - ค. อุกยัตละ
 - ง. ปรมัตละ

5. ผู้ปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จะได้รับผลตามข้อใด
- เป็นที่ไว้วางใจของบุคคลทั่วไป
 - มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง
 - เป็นผู้มีความรอบคอบ
 - ฐานะดีมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
6. ข้อใด คือผลของการปฏิบัติตามหลักสัมปราชิกัตถะที่เกิดขึ้นกับสังคม
- ความเจริญทางด้านจิตใจ
 - ความเจริญทางด้านวัตถุ
 - ความเจริญทางด้านวัฒนธรรม
 - ความเจริญทางด้านศิลปะ
7. ใคร คือผู้ปฏิบัติตามหลักปรมัตถะ
- นิค ยึดแนวทางอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิต
 - หน้อย ขยันทำงานและใช้จ่ายอย่างประหยัด
 - น้อย ชอบเสียดสละแก่ส่วนรวมและทำอะไรมีเหตุผล
 - นก ชอบไปวัดฟังธรรมรักษาศีล
8. ใคร คือผู้ปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ
- สมควร ชอบแก้ไขปัญหาค้างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
 - สมคิด ชอบช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
 - สมนึก ชอบสนทนาพูดคุยกับบัณฑิต
 - สมศักดิ์ ชอบแนะนำแนวทางดำเนินชีวิตที่ดีแก่ผู้คนทั่วไป
9. ถ้านักเรียนต้องการจะประสบความสำเร็จในการเรียน นักเรียนควรปฏิบัติตามหลักธรรมใด
- ทฤษฎีธัมมิกัตถะ
 - สัมปราชิกัตถะ
 - ปรมัตถะ
 - อุภยัตถะ
10. สิ่งใดจำเป็นที่สุดในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์อันเป็นคุณค่าหรือความเจริญแห่งชีวิต
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
 - คุณธรรม จริยธรรม
 - เกียรติยศ ชื่อเสียง
 - การได้รับความไว้วางใจ

ใบกรณีศึกษาที่ 2.1*

เรื่อง นายจีน โสภณพนิช

นายจีน โสภณพนิช เกิดเมื่อ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 ที่อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี บิดาชื่อนายพันเป็นชาวจีน ซึ่งเดินทางเข้ามาทำมาหากินในเมืองไทยมาช้านาน เป็นคนไทยชาวสวน นายจีนมีชื่อจีนแต่เดิมว่า ตั้งเพิกซิ่ง ตั้งเป็นชื่อสกุล เพิกซิ่ง เป็นชื่อตัว เมื่ออายุได้ 4-5 ขวบ บิดาพาไปเยี่ยมข่าที่เมืองจีนได้เข้าเรียนหนังสือที่นั่นตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงชั้นมัธยมศึกษา การเรียนของนายจีนเป็นไปอย่างลุ่มๆ คอนๆ เพราะครอบครัวมีฐานะยากจน โดยมีอาชีพทำนา นายจีนต้องทำนาบ้างเรียนบ้างสลับกันไป โดยเฉพาะหน้าฝนมักจะไม่ได้เรียนหนังสือเพราะเป็นหน้าทำนา ทั้งๆ ที่ทำงานหนักแต่อาหารการกินก็อดคัก ต้องกินข้าวปนเผือกปนมันอยู่เป็นประจำ

นายจีนอยู่เมืองจีน 12 ปี จึงกลับเมืองไทยเมื่ออายุ 17 ปี ความลำบากในช่วงเวลาที่อยู่ในเมืองจีนได้หล่อหลอมให้เขาเป็นคนขยันขันแข็ง ทรหดอดทน รู้จักทำมาหากินโดยไม่ยอมแพ้ โชคชะตา เมื่อถึงเมืองไทยบิดาได้พาไปทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ในเรือรับส่งสินค้าพืชไร่ที่ ขึ้น - ล่องระหว่างกรุงเทพฯ - อุดรธา ทำหน้าที่คอยถ่อเรือ ค้ำใบเรือและทำหน้าที่ขนสินค้าขึ้นเรือ ลงเรือ ทำได้ไม่นานก็ไปทำงานใหม่ที่ร้านขายไม้ทำงานทั่วไปเช่น ชงน้ำชา ขนของ ทำครัว ได้เงิน 8 บาท ในระหว่างนี้ก็เข้าไปเรียนภาษาไทยภาคค่ำ ต่อมา 3 ปี ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้จัดการร้านไม้ได้เงินเดือน 20 บาท

อายุครบ 21 ปี นายจีนได้ไปเมืองจีนอีกครั้งหนึ่ง ได้แต่งงานกับชาวเลาไวอิง (มีบุตรด้วยกัน 2 คน) เมื่อกลับมาเมืองไทยอีกครั้งก็ได้เข้าทำงานที่ร้านไม้แห่งเดิมแต่เมื่อร้านประสบอัคคีภัยไม่มีอะไรทำ นายจีนจึงกลับเมืองจีนอีกครั้งโดยได้เข้าทำงานที่บริษัทขายอุปกรณ์ก่อสร้าง จนกระทั่งได้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งและได้เป็นผู้จัดการในเวลาต่อมาทำให้บริษัทเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่นายจีนคิดว่าถ้ามีว่แต่เป็นลูกจ้างเขา ชีวิตก็คงไปได้ไม่เท่าไรจึงได้รวบรวมทุนที่ออกคอมไว้ไปเข้าศึกแถวตั้งร้านขายเครื่องเหล็ก วัสดุก่อสร้าง เครื่องเขียนและของเบ็ดเตล็ดเมื่ออายุเพียง 29 ปี เป็นครั้งแรกที่มีกิจการของตัวเอง ต่อมากิจการเจริญขึ้นได้จดทะเบียนเป็นบริษัทเอเซีย จำกัด และภายหลังได้ตั้งบริษัทในเครือขึ้นอีก 2 บริษัท

นายจีนได้เริ่มเข้าทำกิจการทางธนาคาร เมื่อ พ.ศ. 2487 โดยได้ร่วมมือกับอดีตขุนนางข้าราชการ พ่อค้าก่อตั้ง ธนาคารกรุงเทพ ขึ้น ทุนจดทะเบียนครั้งแรก 4 ล้านบาท เรียกชำระครั้งแรก 1 ล้านบาท ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้เมื่อ 1 ธันวาคม 2548 นายจีนได้เป็นคนหนึ่งในคณะกรรมการชุดแรกด้วย อย่างไรก็ตามในระยะแรกๆ นี้ นายจีนยังไม่มีบทบาทอะไรมาก

เพราะขณะนั้นเขามีธุรกิจอีกหลายอย่างทั้งที่เป็นของตนและที่ร่วมกันกับเพื่อนฝูงในช่วงนี้นายชินได้สมรสกับนางบุญศรี มีบุตรธิดาด้วยกัน 5 คน

ต่อมาไม่นานนายชินได้เข้าทำงานในธนาคารกรุงเทพ ในตำแหน่งคอมโปรเอร์ ซึ่งมีหน้าที่หาลูกค้าฝากเงิน และลูกค้ากู้เงินพร้อมกับรับประกันให้ ประเมินหลักฐานของผู้มาขอู้เป็นต้น คอมโปรเอร์จึงต้องเป็นคนมุ่งมั่นในการทำงาน อธิษาศัยใจก่อนำคบหา ชื่อสัตย์สุจริต จึงทำให้ธนาคารเติบโตอย่างรวดเร็ว ยอดเงินฝากเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวภายในเวลาครึ่งปี พอมาถึง พ.ศ. 2495 ธนาคารกรุงเทพฯประสบปัญหาหลายด้าน นายชินได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการผู้จัดการใหญ่นับว่าเป็นผู้บริหารสูงสุดของธนาคารเมื่ออายุ 42 ปี ขณะนั้นนายชินได้ทำธุรกิจอยู่แล้วหลายอย่าง เช่น ค้าทองคำ ค้าวัสดุก่อสร้าง ตั้งบริษัทเอเชียทิสต์ค้าเงินตรา เป็นต้น แต่ก็ได้ถอนตัวจากกิจการเหล่านี้เพื่อให้ความสนใจแก่ธนาคารกรุงเทพ

นายชินเป็นคนมองการณ์ไกล ในขณะที่ธนาคารกำลังประสบปัญหาอย่างมากในปี 2495 นั้นเอง นายชินได้หาเงินมาซื้อหุ้นของธนาคารจนได้เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และในที่สุดก็สามารถครอบงำฐานะของธนาคารให้เข้าสู่ปกติและพัฒนาจนเจริญก้าวหน้าดังที่เห็นในปัจจุบัน ความผันผวนทางการเมืองทำให้เขาต้องเดินทางไปพำนักในฮ่องกง ในพ.ศ. 2501 จนถึง พ.ศ. 2507 จึงได้เดินทางกลับมารับบริหารธนาคารกรุงเทพเช่นเดิมใน พ.ศ. 2516 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการธนาคารควบคู่ไปกับตำแหน่งผู้จัดการใหญ่ ได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อ พ.ศ. 2527 เมื่ออายุ ได้ 74 ปี

นายชินมีส่วนสำคัญที่ทำให้ธนาคารกรุงเทพเติบโต จากห้องแถวเล็กๆ มาเป็นอาคารพันล้านบาท มีสาขาในประเทศ 300 กว่าสาขา สาขาต่างประเทศ 15 สาขา นิตยสารชั้นนำจัดให้นายชินเป็นหนึ่งในจำนวนนักธนาคารที่รวยที่สุดในโลก 12 คนทั้งๆ สมัยที่เป็นเด็กหนุ่มก็เป็นเพียงชาวนาที่ยากจนคนหนึ่ง นายชินได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการเงินการธนาคารจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และสาขา บริหารธุรกิจจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายชินถึงแก่กรรมเมื่อ 9 เมษายน 2531 ทิ้งมรดกไว้ให้ลูกหลานเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแสนล้านบาท

(ที่มา : หนังสือเรียน สังคมศึกษา รายวิชา ส 017 จริยธรรมกับบุคคล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด มปป: 41-43)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอชิงเร็ว (จันรูป)**

ใบงานที่ 2.1*
เรื่อง อุตตะ 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษากรณีศึกษาแล้ว ตอบคำถามต่อไปนี้

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. ฐานะทางครอบครัวของนายชิน โสภณพนิช ในช่วงแรกมีสภาพเป็นอย่างไร

.....
.....

2. เพราะเหตุใด ในวัยเด็กการเรียนของนายชิน โสภณพนิช จึงไม่ค่อยดีต่อเนื้อ

.....
.....

3. แนวทางใดที่ทำให้นายชิน โสภณพนิชสามารถมีกิจการของตนเองได้เป็นครั้งแรก

.....
.....

4. การที่นายชิน โสภณพนิช มีส่วนในการทำให้ธนาคารกรุงเทพเติบโตอย่างรวดเร็วและมียอดเงินฝากเพิ่มมากขึ้น เพราะเขามีคุณลักษณะอย่างไร

.....
.....

5. นายชิน โสภณพนิช ประสบความสำเร็จทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ฐานะความเป็นอยู่ และด้านเกียรติยศ ชื่อเสียง เพราะมีคุณธรรมใดบ้าง

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบความรู้ที่ 2.1 *

เรื่อง อัตถะ 3

อัตถะ แปลว่า ประโยชน์หรือจุดหมายในที่นี้หมายถึงคุณประโยชน์ของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ถ้าจะถามว่า พระธรรมมีคุณประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร คำตอบที่สั้นและครอบคลุมที่สุดก็คือ พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในความชั่ว คำว่า ไม่ตกไปในความชั่ว ในที่นี้ขยายความว่า ประสบความสุข ความเจริญในชีวิต ทั้งในระดับต้นๆ และระดับสูงสุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติตามธรรม ข้อไหน ขึ้นไหน เพราะพระธรรมคำสอน ของพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้มากมายหลายระดับ ตั้งแต่ธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อชี้นำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีของผู้ที่ยังอยู่ในเพศกฤหัสถ์ ซึ่งยังต้องการความสุขความสำเร็จทางโลกจนกระทั่งธรรมขั้นสูงอันเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

ประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติธรรมจะพึงได้รับจึงแบ่งเป็น 3 ประเภทสูงต่ำตามภูมิธรรมที่ปฏิบัติดังนี้

ชื่อหลักธรรม	ความหมาย	แนวปฏิบัติ
1. ทิฏฐธรรมมิกัตถะ (ประโยชน์ขั้นต้น)	ประโยชน์เฉพาะหน้าหรือผลที่มองเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลาภ ยศ สุข ฐานะเกียรติ ไมตรี ชีวิตคู่ที่เป็นสุข เป็นต้น	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ ประกอบอาชีพสุจริตมีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดคล้องหาอุบายวิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี 2. รู้จักเก็บรักษาคุ้มครองป้องกัน โภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร และโดยชอบธรรม ไม่ให้มีอันตราบ หรือเสื่อมเสียหาย 3. รู้จักคบคนดีเป็นมิตรเลือกเสวนาศึกษาตามอย่างผู้ทรงคุณธรรมมีความสามารถ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลต่ออาชีพการงาน 4. รู้จักกำหนดรายได้ รายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดคอออม

<p>2. สัมปราชัยกัตตะ (ประโยชน์ขั้นสูง)</p>	<p>เป็นประโยชน์ อย่างยิ่งขวดหรือประโยชน์ลึกเกินกว่าจะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผิน โดยภายนอกเป็นประโยชน์ด้านใน อันเป็นคุณค่าของชีวิตหรือความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตขึ้นด้วยคุณธรรมต่างๆ เช่น ความเป็นคนมีเหตุผล เชื่อมั่นในคุณความดีไม่ยึดติดในวัตถุจนเกินไป และมีความฉลาดรอบรู้แก้ปัญหาชีวิตได้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อมงายเชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า 2. มีศีลธรรมสมบูรณ์ตามประเภทของแต่ละคน เช่น เป็นคฤหัสถ์รักษาศีล 5 เป็นสามเณรรักษาศีล 10 ภิกษุรักษาศีล 227 ข้อ ได้ครบถ้วน 3. เป็นผู้เสียสละภายใน เช่น สละกิเลสความเห็นแก่ตัวต่างๆ สร้างความรู้สึกลดปล่อยไปร่งขึ้นมาแทนและเสียสละภายนอก เช่น สละทรัพย์สินเงินทองช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากและสร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ 4. มีปัญญา มีความฉลาดรอบรู้ เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้
<p>3. ปรมัตตะ (ประโยชน์ขั้นสูงสุด)</p>	<p>เป็นประโยชน์อย่างยิ่งขวดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตได้แก่ การรู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตเป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบ เรียกสั้นๆ ว่านิพพานหรือการดับกิเลสได้โดยสิ้นเชิง</p>	<p>ผู้ที่ปรารถนาจะได้รับประโยชน์ระดับสูงสุดนี้ จะต้องปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 อันได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ตั้งสติชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ</p>

(ที่มา : หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม.3 บริษัทไทยร่วมเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548 : 81-82)

* ใช้ประกอบการสอนขั้นรับรู้(ขั้นเวทนา)

ใบงานที่ 2.2*

เรื่อง อັดตะ 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่องอັดตะ 3 แล้วพิจารณานำหมายเลขหน้าข้อความที่เกี่ยวกับอັดตะ 3 ไปใส่ได้ชื่อหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

อັดตะ 3	ทิวฐรมมิกัดตะ (ประ โยชนั้ันค้ัน)	สั้มปรายิกัดตะ (ประ โยชนั้ันสูง)	ปรมัตตะ (ประ โยชนั้ันสูงส้ด)

1. คำนินชีวิต โดยใช้หลักการที่ว่า ขยันหา รักษาได้ คบคนดีเป็นมิตร ใช้ชีวิตแต่พอเหมาะ
2. ประ โยชนั้หรือจุดหมายของปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
3. เป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่องมงาย มีศีลสมบุรณ์ รู้จักเสียสละและมีปัญญา
4. ประ โยชนั้เฉพาะหน้าหรือผลที่มองเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องธรรมดาที่มุ่งหมายกันในโลกนี้
5. พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในที่ชั่ว
6. ประ โยชนั้ด้านในอันเป็นคุณค่าของชีวิต หรือเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจ
7. ปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8
8. การรู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของ โลกและชีวิตมีจิตที่เป็นอิสระ
9. เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้
10. เสียสละภายใน คือ สละกิเลส สร้างความรู้สึกละเอียด โปร่งขึ้นมาแทน
11. รู้จักเก็บรักษา คู่คุ้มครอง ป้องกัน โภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร และ ซอบธรรม
12. การให้รายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดคอดออม มีชีวิตอยู่อย่างพอเพียง

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 2.3*

เรื่อง อัดละ 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้าตัวเลือกที่ตรงกับข้อความที่กำหนดพร้อมทั้งอธิบายเหตุประกอบด้วย

1. สมชายเป็นนักเรียนที่เรียนเก่ง ผลการเรียนของเขาอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ปัจจุบันสมชายกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นอย่างนี้เพราะเขาดังใจเรียนขยันอ่านหนังสือ ทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ เขาดังใจจะเรียนต่อให้สูงที่สุด ทั้งนี้เพื่ออนาคตที่ดี เขาจึงพยายามใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด อดออม เพื่อจะได้มีทุนเรียนในระดับสูง ตามที่เขาดังใจในโอกาสต่อไป

ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปราชิกัตถะ ปรมัตถะ

เพราะ.....

2. สมศักดิ์เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขาชอบสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน และ ปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะเขาเชื่อมั่นในคุณความดี นอกจากนี้สมศักดิ์ยังเป็นคนเหตุผล มีความฉลาดรอบรู้ในการแก้ปัญหาชีวิต ได้อย่างถูกต้อง และยังแนะนำแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิตที่ถูกต้องให้แก่เพื่อนๆ อีกด้วย

ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปราชิกัตถะ ปรมัตถะ

เพราะ.....

3. สุดสวย ป่วยด้วยโรคมะเร็งและนอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล อดีตเธอเคยเป็นนางงามหลายตำแหน่งและเป็นนางแบบผู้มีรูปร่างหน้าตาสวยงามมาก แรกๆ ที่เธอเข้ารับการรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนั้น เธอมีความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจมาก ต่อมาเธอคิดว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งรูปร่างหน้าตาของเธอ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสวยงามสดใส แต่บัดนี้สภาพอย่างนั้นกลับหายไปและเธอก็รับรู้ถึงความจริงข้อนี้ จึงทำให้เธอคลายความทุกข์ใจลงไปมาก ทั้งนี้เพราะเธอรู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง

ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปราชิกัตถะ ปรมัตถะ

เพราะ.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นสัญญา)

ใบงานที่ 2.4*
เรื่อง อັดละ 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนถึงข้อดีของการปฏิบัติตามหลักอັดละ 3 และข้อเสียของการไม่ปฏิบัติ
(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

อັดละ 3	ข้อดีของการปฏิบัติ	ข้อเสียของการไม่ปฏิบัติ
ทฤษฎีหมักคดละ (ประ โยชน์ ขั้นต้น)
สัมปราชัยคดละ (ประ โยชน์ขั้น สูง)
ปรมคดละ (ประ โยชน์ขั้น สูงสุด)

* ใช้ประกอบการสอนขั้นตัดฉินความคิงาม (ขั้นด้งขาร)

ข้อความ	แนวทางปฏิบัติ	ทำไมจึงใช้แนวทางนั้น(เหตุผล)
2. นักเรียนต้องการจะเป็นผู้มีความฉลาดรอบรู้สามารถแก้ไข ปัญหาชีวิตได้ถูกต้อง มีเหตุผล และเชื่อมั่นในคุณความดี	☐ มีเหตุผลไม่เชิงมงาย มีความเสียสละ รักษาศีล 5 เป็นประจำและเข้าใจชีวิตตาม ความเป็นจริง ☐ ขยันหมั่นเพียร ประหยัด อดออม คบคนดีเป็นเพื่อน และ ใช้ชีวิตให้เหมาะสมพอดี ☐ มีความเห็นชอบ คำรិชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ตั้งสติชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ	เพราะ.....
ข้อความ	แนวทางปฏิบัติ	ทำไมจึงใช้แนวทางนั้น(เหตุผล)
3. เมื่อนักเรียนมีความทุกข์ใจ อันเนื่องมาจากการ เปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางที่ ตนเอง ไม่ปรารถนานักเรียน ต้องการจะดับทุกข์นี้ด้วยการ รู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง	☐ มีเหตุผลไม่เชิงมงาย มีความเสียสละ รักษาศีล 5 เป็นประจำและเข้าใจชีวิตตาม ความเป็นจริง ☐ ขยันหมั่นเพียร ประหยัด อดออม คบคนดีเป็นเพื่อน และ ใช้ชีวิตให้เหมาะสมพอดี ☐ มีความเห็นชอบ คำริชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ตั้ง สติชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ	เพราะ.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญาน)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง อัตรา 3

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
 2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
 3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ประโยชน์เฉพาะหน้าหรือผลที่มองเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นความหมายของข้อใด
 - ก. ทฤษฎีหมักดอง
 - ข. สัมปรายิกัด
 - ค. ปริมาตร
 - ง. อุณหภูมิ
2. ข้อใด **จับคู่** ได้ถูกต้อง
 - ก. ลาก ยศ - อุณหภูมิ
 - ข. คุณค่าของชีวิต - สัมปรายิกัด
 - ค. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ - ปริมาตร
 - ง. จิตใจที่เป็นอิสระ - ทฤษฎีหมักดอง
3. ผู้ปรารถนาจะได้รับประโยชน์ขั้นสูง (สัมปรายิกัด) จะต้องปฏิบัติตามข้อใด
 - ก. มีเหตุผล มีศีล เสียสละ มีปัญญา
 - ข. อคทน เมตตา ประหยัด มีความเพียร
 - ค. ขยัน เก็บรักษา คบคนดีเป็นเพื่อน ใช้ชีวิตแต่พอเหมาะ
 - ง. เชื่อฟัง ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีวินัย
4. ผู้ที่ปรารถนาจะได้รับประโยชน์ขั้นสูงสุด (ปริมาตร) จะต้องปฏิบัติตามข้อใด
 - ก. สัมปรายิกัด 7
 - ข. อธิปไตย 4
 - ค. มรรคมีองค์ 8
 - ง. ปัญญาธรรม 3

5. เมื่อปฏิบัติตามหลักสัมปราชัยกัตตะ ผลที่เกิดขึ้น คือข้อใด
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
 - ความเป็นคนมีจิตใจที่เป็นอิสระ
 - ความมีเกียรติยศ ชื่อเสียง
 - ความเป็นคนมีเหตุผล
6. สิ่งใดน่าจะเกิดจากการปฏิบัติตามหลักทิวฐัมมิกัตตะ
- สังคมแผ่นดินทอง
 - สังคมแผ่นดินธรรม
 - สังคมประชาธิปไตย
 - สังคมเมือง
7. นภาเป็นคนชอบเสียดสละ ทำอะไรก็มีเหตุผล ไม่เชื่อมงาย นภาปฏิบัติตามหลักธรรมใด
- ทิวฐัมมิกัตตะ
 - สัมปราชัยกัตตะ
 - ปรมัตตะ
 - อุภยัตตะ
8. ใครเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักทิวฐัมมิกัตตะ
- ขาว ขยันเรียนหนังสือ ไม่คบเพื่อนที่ชอบเที่ยวเตร่
 - แดง ชอบบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ
 - เขียว จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนอยู่เสมอ
 - ดำ จะเข้าวัดปฏิบัติธรรมและรักษาศีลเป็นประจำ
9. การปฏิบัติตามหลักสัมปราชัยกัตตะก่อให้เกิดผลสำเร็จในด้านใด
- การศึกษาเล่าเรียน
 - การแก้ไขปัญหาชีวิตได้ถูกต้อง
 - การรู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลาย
 - การไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต
10. นักเรียนควรปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุสิ่งใดจึงจะถือว่า สูงสุด
- ความมั่งคั่งแห่งทรัพย์สินเงินทอง
 - ความมีเกียรติยศชื่อเสียง
 - ความเจริญงอกงามแห่งชีวิต
 - ความมีจิตที่เป็นอิสระ

เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ข.
2. ค.
3. ก.
4. ง.
5. ง.
6. ก.
7. ก.
8. ค.
9. ก.
10. ข.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ก.
2. ข.
3. ก.
4. ค.
5. ง.
6. ก.
7. ข.
8. ก.
9. ข.
10. ง.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2
มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง ปัญหา 3

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

ปัญหา 3 ได้แก่ สุตมยปัญหา จินตามยปัญหา ภาวนามยปัญหา บุคคลสามารถพัฒนา
ปัญหาได้โดยการศึกษาเล่าเรียน การคิดไตร่ตรอง การลงมือปฏิบัติฝึกฝน ปัญหาย่อมเกิดและมีได้
เพราะการฝึกฝนและพัฒนาด้วยวิธีดังกล่าว ปัญหาย่อมเสื่อมไปได้หากไม่มีการฝึกฝนและพัฒนา

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- 2.1 จำแนกประเภทของปัญหาได้
- 2.2 อธิบายความหมายของสุตมยปัญหา จินตามยปัญหาและภาวนามยปัญหาในปัญหา 3 ได้
- 2.3 วิเคราะห์ลักษณะของสุตมยปัญหา จินตามยปัญหา และภาวนามยปัญหาได้
- 2.4 อธิบายวิธีพัฒนาสุตมยปัญหา จินตามยปัญหา และภาวนามยปัญหาได้
- 2.5 บอกถึงผลดีของการพัฒนาสุตมยปัญหา จินตามยปัญหา และภาวนามยปัญหาที่เกิดขึ้นกับ
ตนเองได้
- 2.6 ยกตัวอย่างบุคคลที่พัฒนาสุตมยปัญหา จินตามยปัญหา และภาวนามยปัญหาได้
- 2.7 สามารถนำวิธีการพัฒนาสุตมยปัญหา จินตามยปัญหา และภาวนามยปัญหามาปฏิบัติได้

3. สาระการเรียนรู้

3.1 ประเภทของปัญหา

- 1) ปัญหาที่มีมาแต่กำเนิด (สหชาติกปัญหา)
- 2) ปัญหาที่มีขึ้นภายหลังการศึกษาเล่าเรียน (โยคปัญหา)

3.2 การพัฒนาปัญหา

- 1) สุตมยปัญหา หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการฟัง ในที่นี้รวมถึงการศึกษาเล่าเรียน
ทางอื่นด้วย เช่น การอ่าน การเขียน ตลอดจนการรับข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่างๆ
- 2) จินตามยปัญหา หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ การทำและทำอย่าง
ต่อเนื่อง เป็นทางให้เกิดความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง
- 3) ภาวนามยปัญหา หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ การทำและทำอย่าง
ต่อเนื่อง เป็นทางให้เกิดความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ขั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 ทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ขั้นสอน

4.2.1 ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)

1) นำภาพเด็กนั่งเรียนในห้องเรียน ภาพเด็กกำลังอ่านหนังสือในห้องสมุด

2) ครูนำเสนอข่าวเหตุการณ์เกี่ยวกับเว็บไซต์ วิชาการคอตคอม ภายใต้ชื่อสก็๊ป

ข่าวว่า “คลังข้อสอบใหญ่ที่สุดในประเทศ วิชาการคอตคอม ลดช่องว่างเด็ก ตจว. - กทม.” จากคอลัมน์ ประชาชนของหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันที 9 กรกฎาคม 2550 มาให้นักเรียนอ่าน พร้อมกับร่วมกันอภิปราย

4.2.2 ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับข่าวเหตุการณ์ตามใบงานที่ 3.1 เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ได้ดี จนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

ก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ผลเป็นอย่างไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่องปัญหา 3 พร้อมกับทำใบงานที่ 3.2 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นปัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักปัญหา 3 และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักปัญหา 3 อย่างไรบ้าง

ข ผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักปัญหา 3 มีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 3.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 **ขั้นตัดฉันทวิญญาน (ขั้นตั้งขาร)**

- 1) ควบคุมความรู้สึกของนักเรียนจากการศึกษาเรื่องปัญญา 3 และจากตัวอย่างว่า
 - ก นักเรียนคิดว่าจะนำความรู้เกี่ยวกับปัญญา 3 มาใช้ในการศึกษาเล่าเรียน และในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด
 - ข การปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร
 - ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 จะเกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 3.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 **ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาน)**

- 1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 ดังนี้
 - ก นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 ขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร
 - ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 ขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร
 - ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักปัญญา 3 ในสังคมได้อย่างไร
 - ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักปัญญา 3
- 2) ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 3.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 **ขั้นสรุป**

- 4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้
- 4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. **กระบวนการวัดและประเมินผล**

- 5.1 ตรวจใบงาน
- 5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. **สื่อ / แหล่งเรียนรู้**

- 6.1 ใบความรู้เรื่อง ปัญญา 3
- 6.2 ใบงานที่ 3.1 3.2 3.3 3.4 3.5
- 6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง
- 6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง ปัญหา 3

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ข้อใดจัดเป็นประเภทของปัญหา
- ก. ปัญหาที่มีมาแต่กำเนิด และปัญหาที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
- ข. ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนและปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ
- ค. ปัญหาที่เกิดจากการคิด และปัญหาที่มีมาแต่กำเนิด
- ง. ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ และปัญหาที่เกิดจากการคิด
2. ข้อใด **ไม่** เกี่ยวข้องกับสุขตมยปัญหา
- ก. การฟัง
- ข. การอ่าน
- ค. การคิด
- ง. การเขียน
3. ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ จะมีลักษณะอย่างไร
- ก. แสดงถึงความชำนาญจากการฝึกฝนมาก
- ข. แสดงถึงความเป็นผู้คงแก่เรียนจากการฟังมาก
- ค. แสดงถึงความเป็นผู้ที่เข้าใจแจ่มแจ้งจากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน
- ง. แสดงถึงความเป็นผู้มีความรู้มากจากการรับฟังข่าวสารข้อมูลมาก
4. จินตามยปัญหา พัฒนาได้โดยวิธีใด
- ก. การฟัง การอ่าน
- ข. การคิด การพิจารณา
- ค. การเขียน การรับข่าวสาร
- ง. การกระทำ การจดจำ

5. ข้อใดเป็นการพัฒนา ภาวนามชปัญญา
- การค้นคว้า
 - การฝึกฝนลงมือทำ
 - การศึกษาเล่าเรียน
 - การคิดพิจารณา
6. การพัฒนาจินตามชปัญญา ก่อให้เกิดผลตามข้อใด
- การเป็นผู้คงแก่เรียน
 - สามารถบอกหรืออธิบายสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน
 - รู้จักใช้ความคิดหรือคิดเป็น
 - มีความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง
7. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ตนศึกษามาได้ เป็นผลของการพัฒนาปัญญาในข้อใด
- สุตมชปัญญา
 - จินตามชปัญญา
 - ภาวนามชปัญญา
 - โยคปัญญา
8. บุคคลใดถือว่าเป็นผู้พัฒนาจินตามชปัญญา
- นภา ทบทวนสูตรคณิตศาสตร์จนเข้าใจเป็นอย่างดี
 - สมพร อธิบายวิธีการแก้โจทย์ปัญหาให้เพื่อนฟังจนเข้าใจ
 - สมควร นำปัญหาในการเรียนไปปรึกษาพ่อแม่
 - รุ่งฟ้า พยายามหาวิธีลอกการบ้านจากเพื่อน
9. สุเมธ หมั่นฝึกวอลเลย์บอล แสดงว่า สุเมธต้องการจะให้เกิดปัญญาในข้อใด
- สุตมชปัญญา
 - จินตามชปัญญา
 - ภาวนามชปัญญา
 - โยคปัญญา
10. สุตมชปัญญา จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามข้อใด
- การคิดทบทวนอยู่เสมอ
 - การฝึกฝนฝึกปรืออยู่เสมอ
 - การอ่านการฟังอยู่เสมอ
 - การลงมือทำอยู่เสมอ

ใบกรณีศึกษาที่ 3.1***เรื่อง เว็บไซต์ วิชาการคอตคอม (www.vsharkarn.com)**

สาระสำคัญโดยย่อ วิชาการคอตคอม เป็นเว็บไซต์ดีเด่นด้านการศึกษามีผู้ใช้บริการมากที่สุดในประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 7 ปีที่แล้ว โดยเว็บมาสเตอร์ที่เป็นนักเรียนทุนของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) 3 ท่าน คือ ผศ.ดร.บุญญฤทธิ์ อุทยานนวาระ ดร.อรรถฤกษ์ ฉัตรภูมิ และดร.พิเชษ กิจธารา

วิชาการคอตคอม เป็นเว็บไซต์ที่นำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะเรื่องราวความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ วิชาการคอตคอมได้รับรางวัล Winner of 2004 Thai Webmaster Award สาขาเว็บไซต์ส่งเสริมการเรียนรู้ดีเด่น นอกจากนี้ วิชาการคอตคอมโดยการสนับสนุนจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้เปิด vExam คลังข้อสอบที่ใหญ่ที่สุดของไทย ไม่ว่าจะเป็นข้อสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหาร เตรียมอุดม ฯลฯ สามารถเข้ามาดูฝึกปรือฝึกมือได้ที่นี้

(ที่มา : หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันจันทร์ที่ 9 กรกฎาคม 2550 หน้า 33)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอถึงเรา (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 3.1*
เรื่อง ปัญหา 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนดูภาพและศึกษาสก็๊ปข่าวแล้วให้ตอบคำถามต่อไปนี้
(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. สก็๊ปข่าวนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

.....
.....

2. เว็บไซต์วิชาการคอตคอม นำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอะไร

.....
.....

3. เพราะเหตุใด เว็บไซต์เตอร์ จึงทำเว็บไซต์นี้ขึ้นมา

.....
.....

4. สิ่งที่เป็นปัญหาของเว็บไซต์นี้ คืออะไรบ้าง

.....
.....

5. เพราะเหตุใด เว็บไซต์นี้จึงสามารถลัดช่องว่างระหว่างเด็กต่างจังหวัดกับเด็กกรุงเทพฯ ได้

.....
.....

6. เว็บไซต์นี้จัดว่าเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการพัฒนาปัญญา หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบความรู้ที่ 3.1*

เรื่อง ปัญหา 3

ปัญหา แปลว่า ความรู้ทั่วถึง หมายถึง รู้แจ่มแจ้งหรือตลอดหมด ถ้ารู้ไม่ทั่วถึงไม่รู้แจ่มแจ้ง โดยตลอด ไม่นับว่าเป็นปัญหาที่แท้จริง ดังเรื่องของคนตาบอดคลำช้าง 8 คน ใครคลำส่วนไหนของ ช้างก็รู้เฉพาะส่วนนั้น ทั้ง 8 คนนั้น ไม่รู้ว่าช้างทั้งหมดตัวนั้นเป็นอย่างไรต่างจากคนตาดี ซึ่งมองเห็น ช้างชัดเจนและรู้ตลอด

ปัญหา มี 2 ประเภท คือ ปัญหาที่มีมาแต่กำเนิด (สหชาติกปัญหา) และปัญหาที่มีขึ้นภายหลัง ด้วยการศึกษาลำเรียน (โยคปัญหา) ปัญหาประเภทหลังนี้เท่านั้นที่ต้องการเน้นในที่นี้ เพราะเรื่อง ของปัญหาหรือความรู้นั้นเป็นเรื่องที่ฝึกฝนอบรมกันได้ดังพุทธทระจนะว่า “ปัญญาย่อมมีได้เพราะการ ฝึกฝนพัฒนา เสื่อมไปเพราะไม่ฝึกฝนพัฒนา”

การพัฒนาปัญญา มี 3 วิธี ดังนี้

1. สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฟังในที่นี้รวมถึงการศึกษาลำเรียนอย่างอื่น ด้วย เช่น การอ่าน การเขียน ตลอดจนการรับข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การที่บุคคลได้รับข้อมูล มากๆ ไม่ว่าจะจากการฟัง การอ่าน ทำให้เป็นคนหูตากว้างไกลได้รับยกย่องว่าเป็นพหูสูต (ผู้คงแก่เรียน) ผู้ที่จะเป็นพหูสูตหรือผู้คงแก่เรียนได้ ต้องตั้งใจฝึกฝนอบรมตามขั้นตอนทั้ง 5 ดังต่อไปนี้

(1) ฟังมาก คือ สดับตรับฟัง อ่าน ศึกษาค้นคว้า สะสม ความรู้จากแหล่งต่างๆ ให้มากที่สุด ด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างยิ่ง

(2) จำได้ คือ จับประเด็นสาระสำคัญและจำได้แม่นยำ

(3) คล่องปาก คือ ท่องประเด็นสำคัญที่ควรท่องให้คล่องปาก สามารถยกขึ้นมาอ้างได้ทันที ทุกกาล ทุกสถานที่

(4) เจนใจ คือ นึกคิดจนเกิดภาพ ชัดเจนในใจ สามารถบอกหรืออธิบายได้ชัดเจน ดังหนึ่ง อธิบายภาพจากจอโทรทัศน์

(5) ประยุกต์ใช้ได้ คือ ข่อยข้อมูลที่ได้อ่าน ได้ศึกษามาให้เป็นความคิดของตนเองได้ และ ปรับประยุกต์ใช้ได้แตกออกเป็นแนวคิดใหม่ๆ อื่นอีกได้

2. จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการคิด หลายเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง ได้อ่าน ได้ศึกษามาอาจไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง เมื่อนำมาขบคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็ย่อมเข้าใจ หายสงสัยได้

เพราะฉะนั้นการคิดเป็นหรือรู้จักคิดจึงเป็นทางเกิดปัญญาได้อย่างดี คนที่คิดไม่เป็นหรือไม่รู้จักคิด โอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจย่อมมีน้อยหรือไม่มีเลย ดังเรื่องเล่าว่า พ่อกับลูกได้ลามาตัวหนึ่ง พ่อให้ลูกขี่ลาตนเองลงไป ผ่านหมู่บ้านที่หนึ่ง ชาวบ้านกล่าวว่า “เด็กอะไรปล่อยให้พ่อเดินงูลา จนเหนื่อย ตัวเองเป็นลูกน่าจะให้พ่อขี่ตนเองงูมากกว่า” พ่อได้ยินดังนั้นจึงให้ ลูกลงมางูลาตนเองขี่แทนผ่านหมู่บ้านที่สองมีคนตำหนิว่า พ่ออะไรเอาเปรียบลูกตัวเองนั่งสบาย ปล่อยให้ลูกงูจนเหนื่อย” พ่อได้ยินดังนั้นจึงลงจากลา แล้วทั้งสองพ่อลูกก็เดินงูลาไป ผ่านหมู่บ้านที่สาม คนในหมู่บ้านทักว่า สองพ่อลูกนี้ช่างโง่งจริง มีลาทำไมไม่รู้จักขี่” ทั้งสองคนพ่อลูกจึงขี่ลาด้วยกัน ผ่านหมู่บ้านที่สี่ คนในหมู่บ้านเห็นเข้าก็พากันตำหนิว่า “สองพ่อลูกคู่นี้ช่างโง่เมตตาปราณีเสียจริง ขึ้นขี่ลาทั้งสองคนจนลาหลังแอ่นแทบเดินไม่ไหว”

จากเรื่องที่น่ามากรถานี้แสดงให้เห็นว่าทั้งสองคนพ่อลูก ไม่รู้จักใช้ความคิดหรือคิด ไม่เป็น จึงไม่รู้ว่าที่ลูกที่ควรนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงทำให้เป็นที่หัวเราะเยาะและตำหนิของคนอื่น

3. ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการลงมือทำ อธิบายง่ายๆ ว่าถ้านักเรียนอยากเรียนเก่ง มีความรู้ความสามารถ นักเรียนต้องตั้งหน้าตั้งตาเรียน และฝึกฝนอบรมตน การตั้งใจเรียน ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนนั้นแหละคือบ่อเกิดของปัญญาและจะต้องเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอด้วย มิใช่สักแต่จะทำครั้งสองครั้งแล้วเลิก ตัวอย่างเช่น พระสิทธัตถะ คิดว่าการอดอาหาร น่าจะเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดความรู้ที่แท้จริง (การตรัสรู้) จึงลงมือกระทำ คือ เริ่มอดอาหารอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องเป็นเวลานานพอสมควร จนกระทั่งผอมเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก เป็นลมล้มสลบลง ในที่สุดก็คิดได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกทางจึงไม่ได้ตรัสรู้ ต่อมาทรงคิดว่า ทางสายกลาง เป็นวิธีนำไปสู่การตรัสรู้แน่นอน จึงลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ในที่สุดก็ได้ค้นพบปัญญาที่แท้จริงคือการรู้แจ้งความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ (อริยสัจ 4)

ตัวอย่างนี้แสดงถึง การทำและทำอย่างต่อเนื่อง เป็นทางให้เกิดความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริงเพราะฉะนั้นนักเรียนอยากจะทำในเรื่องใด อยากจะมีความชำนาญในเรื่องใด จึงไม่เพียงแต่คิดในใจ ต้องลงมือทำตามที่ได้คิดไว้ด้วย และพึงระวังอย่าคิดในทางที่ผิด และกระทำในทางที่ผิด เพราะนอกจากจะไม่สำเร็จผลตามต้องการแล้ว ยังทำให้เสียเวลาของชีวิต ไปเปล่าๆ ด้วย

(ที่มา : หนังสือเรียน สาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ม.3 บริษัทไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:85-88)

*** ใช้ประกอบการเรียนรู้ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 3.2*
เรื่อง ปัญหา 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง ปัญหา 3 แล้วให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
หน้าข้อความที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่กำหนดให้ (กาได้มากกว่า 1 ช่อง)

หลักธรรม	ข้อความ
ปัญญา	☐ ความรู้นิดๆ หน่อยๆ ไม่จำเป็นต้องรู้มาก ☐ ความรู้ทั่วถึง หมายถึง รู้แจ่มแจ้งหรือรู้ตลอดหมด ☐ ปัญญามี 2 ประเภท คือ ปัญญาที่มีแต่กำเนิดและปัญญาที่มีขึ้นหลังการศึกษาเล่าเรียน ☐ ปัญญาที่ทุกประเภทไม่จำเป็นต้องพัฒนา เพราะสามารถมีขึ้นเองได้
สุตมยปัญญา	☐ ฟังมาก จำได้ คล่องมาก เจนใจ ประยุกต์ใช้ได้ ☐ พัฒนาได้โดยการฟังอย่างเดียว ☐ พหูสูต หรือผู้คงแก่เรียน ☐ การรับข่าวสาร ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ไม่จัดว่าเป็นการพัฒนา
จินตามยปัญญา	☐ พัฒนาโดยการคิดพิจารณา ☐ สามารถประยุกต์ข้อมูลที่ได้มาใช้ให้แตกออกเป็นแนวคิดใหม่ๆ ☐ คนที่ไม่รู้จักคิดหรือคิดไม่เป็น โอกาสจะเกิดความรู้ความเข้าใจย่อมมีน้อย
ภาวนามยปัญญา	☐ ก่อให้เกิดความรู้ความชำนาญขึ้นอย่างแท้จริง ☐ พัฒนาโดยการลงมือทำ ☐ สามารถอธิบายหรือบอกเรื่องต่างๆ ได้ชัดเจน ☐ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนย่อมเข้าใจหายสงสัยได้

* ใช้ประกอบการสอนชั้นมัธยม (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 3.3*
เรื่อง ปัญหา 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการพัฒนาปัญหาของตน ตามหลักการพัฒนาปัญหา 3 ในประเด็น
ต่อไปนี้

1. การพัฒนาสุขตมยปัญหา

1.1 วิธีการพัฒนา คือ

.....

1.2 ผลของการพัฒนา คือ.....

.....

1.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนา คือ.....

.....

2. การพัฒนาจินตตามยปัญหา

2.1 วิธีการพัฒนา คือ.....

.....

2.2 ผลของการพัฒนา คือ.....

.....

2.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนา คือ.....

.....

3. การพัฒนาภาวนามยปัญหา

3.1 วิธีการพัฒนา คือ.....

.....

3.2 ผลของการพัฒนา คือ.....

.....

3.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนา คือ.....

.....

* ใช้ประกอบการสอนขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นสัญญา)

ใบงานที่ 3.4*
เรื่อง ปัญหา 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลดีของการพัฒนาปัญญา และผลเสียของการไม่พัฒนาปัญญา แล้วเขียนลงในตารางต่อไปนี้

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

ปัญหา 3	ผลดีของการพัฒนา	ผลเสียของการไม่พัฒนา
สุขมขปัญญา
จินตมขปัญญา
ภาวนามขปัญญา

* ใช้ประกอบการสอนขั้นคัดสรรความดีงาม (ชั้นสังขาร)

ใบงานที่ 3.5*

เรื่อง ปัญหา 3

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. ถ้านักเรียนอยากจะได้รับการยกย่องว่าเป็นพหูสูตรหรือผู้คงแก่เรียน นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

2. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่า ความคิดเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหา เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

3. เพราะเหตุใด จึงกล่าวว่า การทำและทำอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นทางให้เกิดความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง

.....
.....
.....

4. ถ้านักเรียน เรียบหนังสือ ด้วยความตั้งใจนำไปคิดพิจารณาอย่างรู้คุณค่า และนำมาปฏิบัติให้ชีวิตเป็นสุข จะเกิดผลอย่างไร จงอธิบาย

.....
.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิद्यาม)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง ปัญหา 3

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. พุทธวงนะที่ว่า “ปัญญาย่อมมีได้เพราะการฝึกฝนพัฒนา เสื่อมไปเพราะไม่ฝึกฝนพัฒนา”

ปัญหาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงนี้ หมายถึงปัญหาในข้อใด

- ก. ปัญญาที่มีมาแต่กำเนิด
- ข. ปัญญาที่เกิดขึ้นมาภายหลังการศึกษาเล่าเรียน
- ค. ปัญญาที่เกิดมาจากการฟังและพูด
- ง. ปัญญาที่เกิดมาจากการอ่านและการรับข่าวสาร

2. ในทางพระพุทธศาสนา ปัญญาสามารถพัฒนาได้จากการปฏิบัติตามข้อใด

- ก. ฟัง คิด ลงมือทำ
- ข. รักษาศีล ให้ทาน เข้าร่วมพิธีกรรม
- ค. คบเพื่อนดี แม่เมตตา ไม่เบียดเบียน
- ง. ฝึกสมาธิ สวดมนต์ สันทนาธรรม

3. การแสดงถึงความเป็นผู้คงแก่เรียนเป็นลักษณะของปัญญาในข้อใด

- ก. โยคปัญญา
- ข. จินตามยปัญญา
- ค. สุตมยปัญญา
- ง. ภวานามยปัญญา

4. การกระทำข้อใดเกี่ยวข้องกับจินตามยปัญญา

- ก. ฟัง อ่าน
- ข. ทำ ฝึกฝน
- ค. คิด พิจารณา
- ง. ดู เขียน

5. ฟังมาก จำได้ คล่องปาก เจนใจ ประยุกต์ใช้ได้ เป็นวิธีพัฒนาปัญญาในข้อใด
- ก. สุตมยปัญญา
 - ข. จินตามยปัญญา
 - ค. ภาวนามยปัญญา
 - ง. โขคปัญญา
6. การพัฒนาภาวนามยปัญญา จะก่อให้เกิดผลตามข้อใด
- ก. เป็นผู้คงแก่เรียน
 - ข. บอกหรืออธิบายเรื่องต่างๆ ได้ชัดเจน
 - ค. มีความชำนาญอย่างแท้จริง
 - ง. รู้จักใช้ความคิดหรือคิดเป็น
7. ความสามารถในการจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน ได้ดี เป็นจากการพัฒนาปัญญาในข้อใด
- ก. ปัญญาที่มีมาแต่กำเนิด
 - ข. ปัญญาที่เกิดจากการฟัง
 - ค. ปัญญาที่เกิดการคิด
 - ง. ปัญญาที่เกิดจากการกระทำ
8. รวี หาวิธีอธิบายการแก้ไขภัยพิพาทคณิตศาสตร์ให้เพื่อนเข้าใจจกว่า รวีได้พัฒนาปัญญาในข้อใด
- ก. สุตมยปัญญา
 - ข. จินตามยปัญญา
 - ค. ภาวนามยปัญญา
 - ง. โขคปัญญา
9. การกระทำของใครจัดว่าเป็นการพัฒนา ภาวนามยปัญญา
- ก. แดง ชอบติดตามข่าวเหตุการณ์อยู่ตลอด เพราะอยากเป็นคนก้าวหน้าทันโลก
 - ข. ขาว ขยันฝึกซ้อมละคร เพราะอยากแสดงละครเก่ง
 - ค. เขียว คิดหาวิธีพูดจูงใจผู้ฟัง เพราะอยากเป็นนักพูด
 - ง. ส้ม พยายามจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน เพราะจะนำไปพูดหน้าชั้น
10. นักเรียนจะปฏิบัติตามข้อใด จึงจะทำให้เกิดจินตามยปัญญาขึ้น
- ก. คิดทบทวนอยู่เสมอ
 - ข. ฝึกฝนฝึกปรืออยู่เสมอ
 - ค. ลงมือปฏิบัติอยู่เสมอ
 - ง. อ่านเขียนอยู่เสมอ

**เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3**

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ก.
2. ค.
3. ก.
4. ข.
5. ข.
6. ค.
7. ก.
8. ก.
9. ค.
10. ค.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ข.
2. ก.
3. ค.
4. ค.
5. ก.
6. ค.
7. ข.
8. ก.
9. ข.
10. ก.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2
มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : ทำบุญด้วยการให้และทำบุญด้วยการรักษาศีล

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

บุญกิริยาวัตถุ คือวิธีการทำบุญ การทำบุญเป็นการทำความดีที่มีความหมายกว้างและสามารถทำได้หลายวิธีรวมไปถึงการทำความดีด้วยการให้ การแบ่งปันที่ไม่หวังผลตอบแทนและการประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามด้วยการทำความดีทั้งสองอย่างนี้ นอกจากจะเป็นการขจัดความเห็นแก่ตัวและการทำร้ายหรือละเมิดผู้อื่นแล้วยังเป็นการอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมอันจะทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นขึ้นอีกด้วย

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 อธิบายความหมายของการทำบุญด้วยการให้ และการทำบุญด้วยการรักษาศีลในบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้

2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลได้

2.3 บอกแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลได้

2.4 บอกถึงผลดีของการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลเกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้

2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลได้

2.6 นำหลักการทำบุญด้วยการให้ และการทำบุญด้วยการรักษาศีลมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 การทำบุญด้วยการให้ เป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน เช่นการถวายภัตตาหารและสิ่งของแด่พระภิกษุ การบริจาค การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

3.2 การทำบุญด้วยการรักษาศีล คือ การประพฤติดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เช่นการไม่ประทุษร้ายและเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ลักขโมย ไม่พูดโกหก เป็นต้น

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)

1.1) ครูให้นักเรียนดูการประกอบกิจกรรมวันเข้าพรรษาจากสื่อ Power Point

1.2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายกิจกรรม ชั้นสอน และวิธีปฏิบัติเพิ่มเติมเพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติตามคำชี้แจงใบงานที่ 4.1 เกี่ยวกับกิจกรรมวันเข้าพรรษา เพื่อให้เข้าใจจนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากกิจกรรมได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากกิจกรรมแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

ก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล พร้อมกับทำใบงานที่ 4.2 เสร็จแล้ว นำเสนอเพื่อตรวจชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและตั้งเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลอย่างไรบ้าง

ข ใช้แนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ค ผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 4.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ชั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึกของนักเรียนจากการศึกษา เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และ การทำบุญด้วยการรักษาศีล และจากตัวอย่างว่า

ก สามารถนำหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 4.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ชั้นก่อนอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญูณ)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล ขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล ขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล ในสังคมได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 4.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ชั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจใบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้ เรื่องบุญกิริยาวัตถุ 10:การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

6.2 ใบงานที่ 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ข้อใดคือ การทำบุญด้วยการให้
- เป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน
 - เป็นการให้ที่หวังผลตอบแทน
 - เป็นการให้ที่เจาะจงผู้รับ
 - เป็นการให้ที่ไม่เจาะจงผู้รับ
2. พฤติกรรมใด เป็นการรักษาศีล
- เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น
 - ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดผู้อื่น
 - สุภาพอ่อนโยน
 - ไม่เกียจคร้านในการทำงาน
3. ข้อใดเป็นการทำบุญด้วยการให้ที่ขาดองค์ประกอบของการให้
- นำเงินที่เก็บออมไว้มาบริจาคให้ผู้ประสบอัคคีภัย
 - ขอหนังสือจากบ้านลุงมาอบให้โรงเรียน
 - ตักบาตรในวันเกิดเฉพาะพระสงฆ์ที่คุ้นเคย
 - เอาเงินที่แอบหยิบจากกระเป๋าพ่อมาร่วมทำบุญ
4. การทำบุญด้วยการรักษาศีล คือ การปฏิบัติเช่นใด
- สำรวมระวังการกระทำทางกาย
 - สำรวมระวังการกระทำทางวาจา
 - สำรวมระวังการกระทำทางกายและทางวาจา
 - สำรวมระวังการกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ

5. ข้อใด ไม่ใช่ ผลดีของการทำบุญด้วยการให้
- เป็นการชำระจิตใจของผู้ให้
 - ผู้ให้จะได้รับการให้ตอบ
 - ช่วยให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข
 - เป็นที่นิยมของคนทั่วไป
6. การทำบุญข้อใดที่ช่วยให้เกิดสันติสุขในตนเอง
- รักษาศีล
 - บริจาคทาน
 - ประพาศิ้อ่อนน้อม
 - รับใช้ผู้อื่น
7. สมคิด แนะนำดักเตือนให้เพื่อนๆ ห่างไกลจากสิ่งเสพติดอยู่เสมอแสดงว่าสมคิดปฏิบัติตามข้อใด
- การทำบุญด้วยเจริญภาวนา
 - การทำบุญด้วยการให้
 - การทำบุญด้วยการรักษาศีล
 - การทำบุญด้วยประพาศิ้อ่อนน้อม
8. สมควรไม่เคยแอบลอกการบ้านเพื่อนเลย แสดงว่าสมควรรักษาศีลข้อใด
- ศีลข้อ 2
 - ศีลข้อ 3
 - ศีลข้อ 4
 - ศีลข้อ 5
9. การทำบุญด้วยการให้ ควรทำในลักษณะใดจึงจะถูกต้องเหมาะสม
- เมื่อมีผู้มาขอความช่วยเหลือ
 - เมื่อมีผู้มาขอความร่วมมือ
 - เมื่อตนเองมีความเต็มใจ
 - เมื่อเห็นเพื่อนบ้านทำกันเป็นส่วนมาก
10. การปฏิบัติข้อใดจัดว่ารวมอยู่ในศีล 5 ข้อที่หนึ่งด้วย
- การไม่ยุ่งให้แตกความสามัคคี
 - การไม่ทำทุจริตในการสอบ
 - การไม่สูบบุหรี่
 - การไม่ข่มเหงรังแก

ใบกรณีศึกษาที่ 4.1***เรื่อง กิจกรรมการทำบุญเนื่องในวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา**

กิจกรรมการทำบุญเนื่องในวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา เป็นกิจกรรมที่คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านป่าไร่ ได้จัดขึ้นทุกปี เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ในปีการศึกษา 2550 ก็ได้จัดขึ้นในวันที่ 27 กรกฎาคม 2550 โดยคณะครูและนักเรียนได้นำผ้าอาบน้ำฝนเทียนพรรษา และสิ่งของอื่นๆ อีกไปถวายแด่พระสงฆ์ที่จะจำพรรษาอยู่ที่วัดในหมู่บ้าน ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ได้มีการถ่ายภาพการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว แล้วนำมาจัดทำเป็นสื่อ Power Point เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน

ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำสื่อนี้มาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการสอนชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ชั้นรูป) ซึ่งเป็นขั้นที่หนึ่งของวิธีการสอนแบบเบญจขั้น

*** ใช้ประกอบการเสนอชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 4.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

ชื่อ.....เลขที่ชั้น.....

คำชี้แจง หลังจากนักเรียนดูการประกอบกิจกรรมวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษาจากสื่อ

Power Point แล้วให้ตอบคำถามต่อไปนี้

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. กิจกรรมนี้ จัดขึ้นเนื่องในวันอะไร

.....
.....

2. เหตุใด จึงจัดกิจกรรมนี้ขึ้นเมื่อถึงวันดังกล่าว

.....
.....

3. สิ่งของจำเป็นที่ต้องนำไปถวายแด่พระสงฆ์ มีอะไรบ้าง

.....
.....

4. การประกอบพิธี มีกี่ขั้น อะไรบ้าง

.....
.....

5. การจัดกิจกรรมนี้ ถือว่าเป็นการทำบุญหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบความรู้ที่ 4.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 :การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาถือ

คำว่า บุญ ในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ไม่รู้จักทำบุญ ทำทานเสียบ้าง คำว่า ทำบุญในที่นี้คนทั่วไปมักจะหมายถึง การทำทานนั่นเอง คือ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะการให้หรือการถวายสิ่งของและภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เช่น พูดกันว่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระในวันเกิด เป็นต้น

แต่คำว่า บุญ ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่าการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน บุญ หมายถึง ความดี การทำบุญ คือ การทำความดี การชำระใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ 10 ทาง เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่

1. ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย)

ทาน หมายถึงการให้ คือ เป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน การให้ที่หวังผลตอบแทนนั้น มิใช่เป็นการให้ที่แท้จริง เป็นเพียงการลงทุนเพื่อหวังกำไรเท่านั้น มิใช่เป็นการทำความดี หรือเป็นบุญที่แท้

1) ประเภทของการให้ สิ่งที่ให้กันได้นั้นมี 2 อย่าง คือ

1.1) สิ่งของ (อามิสทาน) อาทิ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น การให้สิ่งของนี้อาจจะจงผู้รับก็ได้ เช่น เพราะความพอใจ เคารพผู้ใดก็ให้ผู้นั้น หรืออาจให้โดยไม่เจาะจงผู้รับก็ได้ แต่เป็นการให้ส่วนรวมก็ได้ เช่น บริจาคเงินสร้างวัด สร้างสะพาน สร้างโรงเรียน การยื่นคอยใส่บาตรอยู่หน้าบ้านก็เป็นการให้โดยไม่เจาะจงนี้ ถือว่าได้บุญกุศลมากกว่าการให้เจาะจงผู้รับ

1.2) ความรู้ (ธรรมทาน) เช่น แนะนำตักเตือนให้ประพฤติดี ประพฤติชอบ สั่งสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อาทิวิชาชีพเฉพาะเรื่อง หรือความรู้ทั่วไป ธรรมทานนี้รวมไปถึงการพูดให้กำลังใจแก่คนที่ท้อแท้ การปลอบใจแก่คนที่ผิดหวัง เป็นต้น

2) คุณสมบัติของการให้ทาน การให้ทานจะมีผลมาก ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

2.1) ผู้รับเป็นผู้ประพฤติชอบ

2.2) ของที่จะให้นั้นเป็นของสุจริต ได้มาโดยชอบ เป็นของที่เหมาะสม มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ แก่ผู้รับ

2.3) ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้ด้วยความเต็มใจ มิใช่ถูกบังคับไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ขณะที่ให้ก็จิตชื่นบานหลังให้แล้วก็ไม่รู้สึกเสียดาย

3) คุณประโยชน์ของการให้ การให้ทานมีคุณประโยชน์ดังนี้

3.1) เป็นการทำนุบำรุงพระศาสนา พระสงฆ์นั้น ได้สละ โลกเพื่อศึกษาและปฏิบัติพระธรรม เป็นผู้เผยแผ่และสืบทอดพระศาสนา มิได้ประกอบอาชีพ คำแรงชีพจากปัจจัยต่างๆ ที่ชาวบ้านถวายให้ การถวาย (หรือการให้) ปัจจัยยังชีพแต่พระสงฆ์จึงเป็นการทำนุบำรุงพระศาสนา

3.2) ช่วยให้อสังขมรุ่มเย็นเป็นสุข คนในสังขมบางคนอาจเกิดมาโชคไม่สู้ดี เช่น ขากจน เจ็บป่วย พิการ เป็นกำพร้า และอื่นๆ การช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้เป็นการช่วยให้สังขมอยู่อย่าง ปกติ สุข มีการเอื้อเฟื้อกัน อันเป็นสายสัมพันธ์ผูกพันให้คนมีฐานะต่างกันอยู่ด้วยกันอย่างราบรื่น

3.3) เป็นการชำระจิตใจของผู้ให้ การให้ที่บริสุทธิ์ใจนั้นทำให้เกิดความปิติอิ่มใจ ที่ได้ ชัด เกลาความตระหนี่ ความโลภออกจากจิตใจของคน

3.4) เป็นที่นิยมชอบพองของคนทั่วไปทำให้มีมิตรสหายมากใครๆ ก็อยากคบหาสมาคมด้วย

2. ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย)

การรักษาศีล คือ การประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม เป็นการสำรวมการกระทำของตนมิให้ ล่วงละเมิดผู้อื่น ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นเดือดร้อน การให้ทานตามข้อแรกนั้นเป็นการทำประโยชน์ให้ผู้อื่นข้อนี้เป็นการไม่ทำร้ายหรือละเมิดผู้อื่น คนเราอย่างน้อยต้องรักษาศีลให้ได้ 5 ข้อ

1. ไม่ละเมิดต่อชีวิตและร่างกายผู้อื่น
2. ไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ผู้อื่น
3. ไม่ละเมิดต่อของอันเป็นที่รักของผู้อื่น
4. ไม่ละเมิดผลประโยชน์ใดๆ ของผู้อื่นด้วยวาจา
5. ไม่ละเมิดตัวเองด้วยการเสพสิ่งเสพติดซึ่งอาจทำให้ละเมิดผู้อื่นได้

คุณประโยชน์ของการรักษาศีล

1) ทำให้เกิดสันติสุขในสังขม สังขมที่ผู้คนล่วงละเมิดกันเป็นประจำนั้นจะมีความปกติสุข ไม่ได้ การงดเว้นการละเมิดซึ่งกันและกันในเรื่องต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้นจะทำให้สังขมมีสันติ แต่ละ คนก็จะประกอบอาชีพการงานได้โดยปลอดคภัย สร้างความเจริญให้แก่ตนเองและส่วนรวมได้ หาก สังขมเกิดความไม่สงบ เนื่องจากมีการ ละเมิดในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวทุกคนก็จะหวาดระแวง ไม่เป็น อันทำการทำงาน คนในสังขมก็จะอยู่รวมกันอย่างสันติไม่ได้

2) ทำให้เกิดสันติสุขในตัวเอง คนที่คิดจะละเมิดผู้อื่น ไม่เพียงแต่จะทำร้ายสังคมเท่านั้น หากยังเป็นการทำร้ายตัวเองอีกด้วย คนที่ประทุษร้ายผู้อื่นในเรื่องต่างๆ จะมีแต่ความเคียดแค้นใจ กลัวเขาจะกลับมาทำร้ายตัวเองเป็นการตอบแทนบ้าง กลัวเขาจะทำร้ายคนในครอบครัวบ้าง กลัวจะถูกจับต้องโทษบ้าง จิตใจก็จะวุ่นวายตลอดเวลาความคิดความสามารถที่อยู่ในตัวก็ไม่สามารถพัฒนา ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและแก่สังคมได้

3) ได้รับยกย่องนับถือ ผู้รักษาศีล 5 ข้อดังกล่าว ชาวโลกย่อมนับถือว่าเป็นคนดีใครเข้าใกล้ก็สบายใจ การประกอบอาชีพการงานก็จะมีคนยินดีสนับสนุน แม้นักอับคนก็อยากช่วยเพราะเห็นเป็นคนดี ถ้าเป็นคนมีความรู้ ความสามารถก็จะประสบความสำเร็จในชีวิต

(ที่มา : หนังสือเรียน สารการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัทไทยร่วมเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:90 หนังสือเรียน สังคมศึกษา รายวิชา ส 0110 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ม.2) บริษัทไทยร่วมเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2542:51-53)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 4.2*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และ การทำบุญด้วยการรักษาศีล

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และกาทำบุญด้วยการรักษาศีล แล้วให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่กำหนดให้ (กาได้มากกว่า 1 ช่อง)

หลักธรรม	ข้อความ
บุญกิริยาวัตถุ 10	☐ คำว่า บุญ มักจะใช้คู่กับคำว่า ทาน ☐ บุญ หมายถึง ความดี ☐ การทำบุญ หมายถึง การให้ทานเท่านั้น ☐ ในทางพระพุทธศาสนา การทำบุญสามารถทำได้ 10 ทาง
การทำบุญด้วยการให้	☐ เป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน ☐ การทำบุญด้วยการให้จะต้องไม่เจาะจงผู้รับจึงจะถือว่าเป็นบุญแท้ ☐ สิ่งที่ให้มี 2 อย่างคือ สิ่งของและความรู้ ☐ สิ่งของที่จะให้ไม่จำเป็นต้องได้มาโดยสุจริต ☐ การทำบุญด้วยการให้ เป็นการชำระจิตใจของผู้ให้
การทำบุญด้วยการรักษาศีล	☐ การรักษาศีลเป็นสำรวมระมัดระวังตนมิให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ☐ คนเราไม่จำเป็นที่จะต้องรักษาศีลให้ครบ 5 ข้อ ก็ได้ ☐ ศีลข้อที่ห้าเป็นการสำรวมไม่ให้ละเมิดตนเอง ☐ การรักษาศีลก่อให้เกิดสันติสุขทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 4.3*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้ และการทำบุญด้วยการรักษาศีล แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์สาระจากเรื่อง โดยอธิบายตามประเด็นที่กำหนด

1. จงอธิบายเหตุการณ์ทำบุญด้วยการให้ ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

1.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....

1.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....

1.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ

.....

2. จงอธิบายเหตุการณ์ทำบุญด้วยการรักษาศีล ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

2.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....

2.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....

2.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ

.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึกร (ขั้นสัญญา)

ใบงานที่ 4.4*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลดีของการทำบุญด้วยการให้ ผลเสียของการไม่ทำบุญด้วยการให้ ผลดีของการทำบุญด้วยการรักษาศีล ผลเสียของการไม่ทำบุญด้วยการรักษาศีล แล้วเขียนลงในช่องว่าง พร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. การทำบุญด้วยการให้

1.1 ผลดีของการทำ คือ

เพราะ.....

1.2 ผลเสียของการไม่ทำ คือ.....

เพราะ.....

2. การทำบุญด้วยการรักษาศีล

2.1 ผลดีของการทำ คือ.....

เพราะ.....

2.2 ผลเสียของการไม่ทำ คือ.....

เพราะ.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นตัดต้นความดีงาม (ชั้นสังฆาร)

ใบงานที่ 4.5*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีลของตนเองลงในตารางตามประเด็นที่กำหนดดังนี้

(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

บุญกิริยาวัตถุ	สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ทำ	ผลดีที่เกิดขึ้น
<p>การทำบุญด้วย การให้</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>
<p>การทำบุญด้วย การรักษาศีล</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิद्यฐานะ)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการให้และการทำบุญด้วยการรักษาศีล

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ1. ข้อใด ไม่ จัดอยู่ในการทำบุญด้วยการรักษาศีล

- ก. ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่คิดงาม
- ข. สำนวณการกระทำของตน
- ค. ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ไปแก่ผู้อื่น
- ง. สำนวณการพูดของตน

2. การกระทำในข้อใดเป็นการทำบุญด้วยการให้

- ก. พูดให้กำลังใจแก่ผู้ที่ผิดหวัง
- ข. ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่น
- ค. เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น
- ง. สุภาพอ่อนโยนต่อผู้อื่น

3. การให้จะมีผลมาก ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติตามข้อใด

- ก. มีผู้รับ มีผู้ให้ มีเจตนาในการให้
- ข. ผู้รับอ่อนน้อม ผู้ให้ไม่เมตตา มีเจตนาในการให้
- ค. ผู้รับเต็มใจรับ ผู้ให้เต็มใจให้ ของที่ให้ก็มีคุณค่าสูง
- ง. ผู้รับปฏิบัติธรรม ของที่ให้ได้มาโดยชอบ ให้ด้วยความเต็มใจ

4. ผู้ที่ประพฤติดีทั้งทางกาย ทางวาจา จัดว่า ได้ทำบุญในเรื่องใด

- ก. ทำบุญด้วยการให้
- ข. ทำบุญด้วยการรักษาศีล
- ค. ทำบุญด้วยการอบรมจิตใจ
- ง. ทำบุญด้วยการฟังธรรม

5. การให้ในข้อใด จัดว่าเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนามากที่สุด
- บริจาคโลหิต
 - เลี้ยงอาหารเด็กพิการ
 - สร้างบ้านพักให้คนชรา
 - ทำบุญตักบาตร
6. การทำบุญในข้อใดที่ช่วยให้เกิดสันติสุขทั้งในตนเองและสังคม
- บริจาคทาน
 - รักษาศีล
 - รับใช้ผู้อื่น
 - อ่อนน้อมถ่อมตน
7. พฤติกรรมในข้อใด จัดเป็นการทำบุญด้วยการให้
- เขี้ยว ไม่ชอบชนไก่ เพราะสงสาร
 - ขาว ชอบไปเลี้ยงอาหารกลางวันแก่เด็กกำพร้า
 - ดำ ขยันทำการบ้านจนกลายเป็นตัวอย่างของน้อง
 - แดง ชอบช่วยเหลือคนแก่เวลาข้ามถนน
8. ยอดชายมักจะผิมนัดกับเพื่อนอยู่เป็นประจำ แสดงว่ายอดชายละเมียดศีลข้อใด
- ข้อที่ 1
 - ข้อที่ 2
 - ข้อที่ 3
 - ข้อที่ 4
9. การให้ในข้อใดถือว่าได้บุญกุศลมากที่สุด
- ให้โดยไม่เจาะจงผู้รับ
 - ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน
 - ให้โดยโดยหวังผลตอบแทน
 - ให้โดยเจาะจงผู้รับ
10. เราจะรักษาศีลได้โดยวิธีใด
- สมาทานศีลกับพระสงฆ์ทุกวัน
 - พิจารณาความหมายของศีลทุกวัน
 - ปฏิบัติตามทุกวัน
 - ทบทวนศีลทุกวัน

เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ก.
2. ข.
3. ง.
4. ค.
5. ข.
6. ก.
7. ข.
8. ก.
9. ค.
10. ง.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ค.
2. ก.
3. ง.
4. ข.
5. ง.
6. ข.
7. ข.
8. ง.
9. ก.
10. ค.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจกษันธ์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2
มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม
เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

บุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญ การทำบุญเป็นการทำความดีที่มีความหมายกว้างและสามารถทำได้หลายวิธี รวมไปถึงการทำความดีด้วยการฝึกลบมัจจใจของคนให้สงบเยือกเย็น สะอาดพร้อมที่จะทำความดี เพื่อจะได้เป็นตั้งแห่งปัญญา และการทำความดีด้วยการประพาศิอันน้อม สุภาพอ่อน โยน การทำความดีทั้งสองอย่างนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพจิตที่ดี มีความหนักแน่นมั่นคง ไม่วุ่นวายอีกทั้งเป็นผู้มีความประพาศิอันน้อมต่อมตนและเป็นคนมีสัมมาคารวะด้วย

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 อธิบายความหมายของการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมในบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้

2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของการทำบุญด้วยการและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมได้

2.3 บอกแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมได้

2.4 บอกถึงผลดีของการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้

2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

2.6 นำหลักการการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 การทำบุญด้วยการภาวนา หมายถึงการทำบุญด้วยการฝึกลบมัจจใจให้สงบเยือกเย็น เพื่อจะได้เป็นที่ตั้งให้เกิดปัญญารู้แจ้งในสังขาร เข้าถึงความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาและความทุกข์ทั้งปวง

3.2 การทำบุญด้วยการประพาศิตนอ่อนน้อม หมายถึง การทำบุญด้วยการประพาศิตนอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นการแสดงความเคารพนับถือ ขำเกรงต่อผู้ใหญ่ด้วยความจริงใจ ไม่ทำตัว เป็นคนพาลหยิ่งยะโสหรืออวดคือนอวดเก่งแต่เป็นคนสุภาพอ่อน โขน

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.2.2 ทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า(ขั้นรูป)

- 1) ครูให้นักเรียนอ่านกรณีศึกษา เรื่อง ดันผู้โคดเดี่ยว
- 2) ครูสนทนาซักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษา

อีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้(ขั้นเวทนา)

- 1) นักเรียนปฏิบัติตามคำชี้แจงใบงานที่ 5.1 เกี่ยวกับกรณีศึกษา เรื่องดันผู้โคดเดี่ยว เพื่อให้เข้าใจจนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้
- 2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

- ก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร
- ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง
- ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิตนอ่อนน้อม พร้อมกับทำใบงานที่ 5.2 เสร็จแล้ว นำเสนอเพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นฉัญญา)

- 1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิตนอ่อนน้อม และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า
 - ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิตนอ่อนน้อม อย่างไรบ้าง

ข ใช้แนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ค ผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 5.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึกของนักเรียนจากการศึกษา เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม และจากตัวอย่างว่า

ก สามารถนำหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 5.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ขั้นก่ออุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาน)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อมในสังคมได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 5.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ขั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจสอบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม

6.2 ใบงานที่ 5.1 5.2 5.3 5.4 5.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาดิ
อ่อนน้อม

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบ
ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. คำว่า ภาวนา มีความหมายอย่างไร

- ก. การฝึกอบรมจิต
- ข. การฝึกอบรมกาย
- ค. การฝึกควบคุมวาจา
- ง. การฝึกอบรมปัญญา

2. การปฏิบัติเช่นใด จัดว่าเป็นการทำบุญด้วยการประพาดิอ่อนน้อม

- ก. ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่น
- ข. ฝึกฝนตนเองให้สงบเย็น
- ค. ฝึกฝนตนเองให้มีสัมมาคารวะ
- ง. สำนวณการกระทำทางกายและวาจา

3. ข้อใดเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาความเห็นแจ้ง

- ก. การระลึกถึงแต่สิ่งที่ดีงามอย่างใดอย่างหนึ่ง
- ข. การพิจารณาให้รู้ชัดถึงสภาวะของสิ่งทั้งหลาย
- ค. การทำตนให้สุภาพอ่อน โยน
- ง. การสำรวมในเรื่องการคิด

4. การไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก จัดว่าทำได้ทำบุญตามข้อใด

- ก. ทำบุญด้วยการรักษาศีล
- ข. ทำบุญด้วยการอบรมจิตใจ
- ค. ทำบุญด้วยการให้
- ง. ทำบุญด้วยการประพาดิอ่อนน้อม

5. ข้อใด คือ ประโยชน์ของสมถภาวนา
- สุขภาพกายดี
 - สุขภาพจิตดี
 - ได้รับการยกย่อง
 - พบกับเสรีภาพที่แท้จริง
6. การประพฤติด่อนน้อมก่อให้เกิดผลคืออะไร
- ได้รับการยกย่องสรรเสริญ
 - สังคมมีสันติสุข
 - มีความเจริญก้าวหน้า
 - มีคนอยากคบหาสมาคมมากขึ้น
7. การกระทำในข้อใด จัดเป็นการทำบุญด้วยการภาวนา
- สมหญิง ชอบไปฟังเทศน์เป็นประจำ
 - วิภา ชอบนั่งสมาธิก่อนนอนทุกวัน
 - สุนีย์ ชอบให้อาหารแก่สุนัข
 - สมใจ ชอบแบ่งขนมให้เพื่อนอยู่เสมอ
8. การกระทำในข้อใด จัดเป็นการทำบุญด้วยการประพฤติด่อนน้อม
- สมศักดิ์ ทักทายครูด้วยคำพูดสุภาพอ่อนโยนทุกเช้า
 - สมคิด ช่วยครูถือของอยู่เป็นประจำ
 - สมบูรณ์ ให้เพื่อนยืมอุปกรณ์การเรียนอยู่เสมอ
 - สมชาย ชอบถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนๆเป็นประจำ
9. ข้อใด คือ สิ่งเกิดจากการปฏิบัติสมถภาวนา
- ปัญญาที่รู้แจ้ง
 - วาจาไพเราะอ่อนหวาน
 - ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
 - จิตที่สงบ
10. การประพฤติด่อนน้อม เป็นการทำบุญเพื่อขจัดสิ่งใด
- ความตระหนี่
 - ความแข็งกระด้าง
 - ความเห็นผิด
 - ความเกียจคร้าน

ใบกรณีศึกษาที่ 5.1*
เรื่อง ดัน ผู้โดดเดี่ยว

ดัน เกิดในครอบครัวที่ร่ำรวย และอยู่ในสังคมของคนรวย เมื่อตอนดันยังเล็กเขาถูกเลี้ยงมาแบบพ่อแม่ตามใจทุกอย่าง อยากได้สิ่งใดเขาจะได้ทันที ดันจึงเป็นเด็กที่ได้รับการเอาใจมาตลอด ด้านกีฬามารยาทที่เขาแสดงออกกับบุคคลทั่วไป เขาจะพูดจะทำไปอย่างที่เขาคิด ไม่เกรงใจใครทั้งสิ้น การกระทำและคำพูดของเขาจะแสดงถึงความหยิ่งโสไม่มีสัมมาคารวะ เมื่อเข้าเรียนหนังสือในระดับมัธยมศึกษา เขายังแสดงความแข็งกระด้างของคนมากขึ้น ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนอยู่ประจำ เพราะเขาคิดว่า เขามีฐานะร่ำรวยไม่มีใครสามารถที่จะทำอะไรเขาได้เมื่อถูกทางโรงเรียนลงโทษเขาก็จะนำเรื่องไปฟ้องพ่อแม่อยู่เสมอ

ดัน นอกจากจะเป็นคนที่ไม่ดีไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้จักที่สูงที่ต่ำแล้ว เขายังมีปัญหาทางด้านจิตใจอีก เขามักจะมีความเครียด โกรธ ไม่พอใจทันที ถ้ามีใครทำหรือพูดไม่ถูกหรือไม่ตรงกับอารมณ์ของเขา จากการที่ดันมีมารยาท บุคลิก และอุปนิสัยดังกล่าว เขาจึงไม่สามารถเข้ากับใครๆ ได้เลย เขากลายเป็นคน โดดเดี่ยว เป็นทุกข์ เหนง เพราะขาดเพื่อนและคนที่จะมาคบหาสมาคมด้วย

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอถึงเรา (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 5.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษา กรณีศึกษานี้แล้ว ให้ตอบคำถามต่อไปนี้
(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. กรณีศึกษานี้ กล่าวถึงอะไรบ้าง
.....
.....
2. การที่คัน มีกิริยามารยาท และอุปนิสัยเช่นนั้น เนื่องมาจากสาเหตุใด
.....
.....
3. ทำไม คันจึง ไม่มีเพื่อน และ ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย
.....
.....
4. ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลกระทบต่อใครบ้าง
.....
.....
5. คัน ควรจะแก้ไขกิริยามารยาทและอุปนิสัยของคันอย่างไร
.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบความรู้ที่ 5.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม

คำว่า บุญ ในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ไม่รู้จักทำบุญ ทำทานเสียบ้าง คำว่า ทำบุญในที่นี้คนทั่วไปมักจะหมายถึง การทำทานนั่นเอง คือ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะการให้หรือการถวายสิ่งของและภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เช่น พูดกันว่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระในวันเกิด เป็นต้น

แต่คำว่า บุญ ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่าการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน บุญ หมายถึง ความดี การทำบุญ คือ การทำความดี การชำระใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ 10 ทาง ได้แก่

1. การทำบุญด้วยการภาวนา (ภาวนามัย)

ในที่นี้ภาวนา หมายถึง การฝึกฝนจิตให้สงบเยือกเย็น เพื่อจะได้เป็นฐานที่ตั้งให้เกิดปัญญา รู้แจ้งในสังขารม เข้าถึงความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาและความทุกข์ทั้งปวง

1) ชนิดของการภาวนา

1.1) สมถภาวนา ได้แก่ การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ เช่น ระลึกรู้ถึงแต่สิ่งที่ตั้งตามอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วทำให้จิตใจผ่องใสไม่มีขุ่นมัว ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม มีความเพียรเสวยสละ อุดหนุนและเมตตา เป็นต้น

1.2) วิปัสสนาภาวนา คือการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งค่อยๆ รู้ชัดถึงสภาวะของสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ไม่หลงติด ตกเป็นทาสอยู่ในอำนาจของความเปลี่ยนแปลงนั้นจนหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง

2) คุณประโยชน์ของการภาวนา

2.1) ส่งเสริมสุขภาพจิต การภาวนาช่วยให้จิตใจผ่องใส มีความหนักแน่นมั่นคง รู้จักจิตใจของตนเองดีขึ้น ไม่วุ่นวาย ไม่จับจด

2.2) ทำการงานดีขึ้น การภาวนาช่วยให้จิตสงบ มีสมาธิจะคิดหรือทำอะไรก็มุ่งอยู่ที่เรื่อนั้นๆ ไม่วอกแวกไปหาเรื่องอื่น ช่วยให้การงานสำเร็จด้วยดี

2.3) นำไปสู่เสรีภาพที่แท้จริง เสรีภาพที่แท้จริงนั้นมีใช้อย่างจะทำอะไรก็ได้ แม้สิ่งที่ทำนั้นจะเป็นความชั่ว เสรีภาพแท้หมายถึงการหลุดพ้นจากความเคียดแค้นวุ่นวาย ความวิตกกังวล ความทะยานอยากไม่รู้จบ นั่นก็คือการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา อันหมายถึง ความอยากที่เกินพอดี อันจะทำให้เราเกิดความสงบทางใจที่แท้จริง

2. การทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม (อปายนมาย)

เป็นการทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อมต่อตน และแสดงความเคารพสักการะนับถือในบุคคล หรือสถานที่ที่ควรเคารพด้วยความจริงใจ ไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก เรียกว่าง่าย ๆ ว่าเป็นคนมีสัมมาคารวะ ไม่แสดงอาการกระด้างกระเดื่อง

2.1) เป้าหมาย เพื่อกำจัดความถือตัว ทำลายทิฐิ มานะ อันเป็นกิเลสสายโทสะ

2.2) หลักการปฏิบัติ มีความยำเกรงในบุคคลที่ยิ่งกว่าตนเอง โดยชาติกำเนิด เช่น พระมหากษัตริย์ ยิ่งกว่าตน โดยวัยคือมีอายุมากกว่า เช่น ลุง ป้า น้า อา และยิ่งกว่าตนด้วยคุณความดี เช่น บิดา มารดา พระพุทธเจ้า

2.3) ผลที่จะได้รับ ได้ทำลาย ทิฐิ มานะ ซึ่งเป็นกิเลสที่ทำให้จิตเศร้าหมอง กลายเป็นที่รักใคร่และสรรเสริญของคนทั่วไป อย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า อายุ วรรณะ สุขะ พละ ธรรม 4 อย่างนี้ ย่อมเจริญ แก่ผู้ที่มีปกติกราบไหว้

(ที่มา : หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ

วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัทไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:90

หนังสือเรียน สังคมศึกษา รายวิชา ส 0110 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ม. 2 บริษัท

ไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2442:53-54

หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชา ธรรมวิภาค โรงพิมพ์เถียงเชียง
2549:97)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 5.2*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและ
การทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม แล้วให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่
กล่าวถูกและกาเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่กล่าวผิด

-1. การภาวนา หมายถึงการฝึกฝนจิตให้สงบเยือกเย็น
-2. สมถภาวนา เป็นการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง
-3. การรู้ชัดถึงสภาวะของสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยทำให้ไม่ตกอยู่ในอำนาจความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ
-4. การภาวนาไม่ได้ส่งเสริมให้สุขภาพจิตดีขึ้น
-5. เสรีภาพที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา คือการที่เราสามารถทำอะไรได้ทุกอย่างถ้าเราอยากจะทำ
-6. การทำบุญด้วยการภาวนา สามารถทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้
-7. การประพาศิอันน้อม คือ การเป็นคนมาสมาคารวะ
-8. การประพาศิถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ควรทำเฉพาะกับผู้ที่เรารู้จักและคุ้นเคยเท่านั้น
-9. การประพาศิอันน้อมควรทำด้วยความจริงใจ
-10. คุณประโยชน์ของการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม คือ การได้รับความสรรเสริญในปัจจุบันและได้สุคติภพในเบื้องหน้า

* ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 5.3*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและ
การทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อมแล้ว ให้นักเรียนวิเคราะห์สาระจากเรื่อง โดยอธิบาย
ตามประเด็นที่กำหนด

1. จงอธิบายเหตุการณ์ทำบุญด้วยภาวนา ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

1.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

1.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

1.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการปฏิบัติ

.....
.....

2. จงอธิบายเหตุการณ์ทำบุญด้วยประพาศิอ่อนน้อม ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

2.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

2.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

2.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นต้น)

ใบงานที่ 5.4*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลของการทำและการไม่ทำบุญด้วยการภาวนา การทำและการ
ไม่ทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อมและกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าตัวเลือก
พร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. การทำบุญด้วยการภาวนา ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

ดี เพราะ.....
.....

ไม่ดี เพราะ.....
.....

2. การทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

ดี เพราะ.....
.....

ไม่ดี เพราะ.....
.....

3. การไม่ทำบุญด้วยการภาวนา ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

เกิด เพราะ.....
.....

ไม่เกิด เพราะ.....
.....

4. การไม่ทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

เกิด เพราะ.....
.....

ไม่เกิด เพราะ.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนขั้นตัดฉันทัดความดีงาม (ชั้นมัธยม)

ใบงานที่ 5.5*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภวณาและการทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการทำบุญด้วยการภวณา และการทำบุญด้วยการประพาศิอ่อนน้อม
ของตนเองลงในตารางตามประเด็นที่กำหนดดังนี้
(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

บุญกิริยาวัตถุ	สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ทำ	ผลดีที่เกิดขึ้นกับตนเอง	ผลดีที่เกิดขึ้นกับสังคม
การทำบุญด้วย การภวณา
การทำบุญด้วย การประพาศิ อ่อนน้อม

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญาณ)

แบบทดสอบหลังเรียน

- เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการภาวนาและการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม
- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ข้อใด คือ ความหมายของการทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม
- ก. การแสดงความถ่อมตนและความเคารพเฉพาะเวลาอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่
- ข. การแสดงความถ่อมตนและความเคารพทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่
- ค. การแสดงความถ่อมตนและความเคารพต่อผู้ใหญ่เป็นบางครั้ง
- ง. การแสดงความถ่อมตนและความเคารพต่อผู้ใหญ่เฉพาะผู้ใหญ่ที่คุ้นเคย
2. ข้อใดถือว่าเป็นการทำบุญด้วยการภาวนา
- ก. ฟีกสมาธิเพื่อให้จิตสงบ
- ข. ส้ารวมระมักระวังการกระทำทางกาย
- ค. ส้ารวมระมักระวังการกระทำทางวาจา
- ง. ฟีกปฏิบัติเพื่อให้มีสัมมาการะวะ
3. เพื่อให้จิตสงบเยือกเย็น ควรปฏิบัติตามข้อใด
- ก. ส้ารวมในเรื่องของความคิด
- ข. พิจารณาให้รู้ชัดถึงสภาวะของสิ่งทั้งหลาย
- ค. ระลึกถึงแต่สิ่งที่ดีงามอย่างใดอย่างหนึ่ง
- ง. ทำตนให้สุภาพอ่อนโยน
4. การทำตนให้เป็นคนที่มีรู้จักไหว้ รู้จักเคารพนบนอบ จักว่าทำได้ทำบุญตามข้อใด
- ก. ทำบุญด้วยการภาวนา
- ข. ทำบุญด้วยการรักษาศีล
- ค. ทำบุญด้วยอบรมจิตใจ
- ง. ทำบุญด้วยการประพาศิอันน้อม

5. วิปัสสนากาวนา มีประโยชน์อย่างไร
- ทำให้สุขภาพกายดี
 - ทำให้รู้ถึงสภาวะทั้งหลายตามความเป็นจริง
 - ทำให้สุขภาพจิตดี
 - ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญ
6. การได้รับการยกย่องสรรเสริญ เป็นผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตามข้อใด
- การประพฤติอ่อนน้อม
 - การให้ทาน
 - การอบรมจิตใจ
 - การรับใช้ผู้อื่น
7. สมควร ขอบใช้ปัญญาพิจารณาสภาวะของสิ่งทั้งหลายและพบว่าทุกสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยไม่หลงยึดติด และตกเป็นทาสของเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น จักว่าสมควรได้ทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการให้ทาน
 - ทำบุญด้วยการรักษาศีล
 - ทำบุญด้วยการภาวนา
 - ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
8. ใครถือว่าได้ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
- วีระ ทำความเคารพครูทุกครั้งเมื่อเดินผ่าน
 - ชูใจ รับผิดชอบต่อเวรทำความสะอาดเป็นอย่างดี
 - มานี จะถามครูทุกครั้งเมื่อไม่เข้าใจในเรื่องที่เรียน
 - มานะ จะทักทายนครเฉพาะเวลาที่ไม่สามารถเดินหลับไปได้เท่านั้น
9. สิ่งที่เกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากาวนา คือข้อใด
- จิตที่สงบเยือกเย็น
 - ปัญญาที่รู้แจ้ง
 - ความมีสัมมาคารวะ
 - บุคลิกภาพที่สุขุม

10. การประพาศดิอ่อนน้อม มีหลักการในการปฏิบัติอย่างไร

- ก. ปฏิบัติด้วยความเกรงใจ
- ข. ปฏิบัติเพื่อให้อคนอื่นสนใจ
- ค. ปฏิบัติเพื่อให้อคนที่เห็นพอใจ
- ง. ปฏิบัติด้วยความจริงใจ

เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ก.
2. ค.
3. ข.
4. ง.
5. ข.
6. ก.
7. ข.
8. ก.
9. ง.
10. ข.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ข.
2. ก.
3. ค.
4. ง.
5. ข.
6. ก.
7. ค.
8. ก.
9. ข.
10. ง.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันทร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

บุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญ การทำบุญเป็นการทำความดีที่มีความหมายกว้างและสามารถทำได้หลายวิธี รวมไปถึงการทำความดีด้วยการชวนช่วยรับใช้ผู้อื่นในกิจการงานที่ถูกต้อง อันเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น และการทำความดีด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นการชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมกระทำความดีและไม่ปิดกั้น โอกาสการกระทำความดีของผู้อื่น

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 อธิบายความหมายของการทำบุญด้วยการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นในบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้

2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นได้

2.3 บอกแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นได้

2.4 บอกถึงผลดีของการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นได้

2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นได้

2.6 นำหลักการการทำบุญด้วยการทำบุญด้วยการรับใช้และ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 การทำบุญด้วยการรับใช้ หมายถึงการให้ความช่วยเหลือในกิจที่เป็นประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม

3.2 การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น หมายถึง การให้สิ่งดีๆ ที่ตนมีอยู่แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นวิชาความรู้เทคนิคหรือเคล็ดลับต่างๆ ที่ทำให้งานสำเร็จ หรือการอุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศล ที่ตนทำแล้วแก่ญาติมิตรและสรรพสัตว์ทั้งหลาย

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ขั้นกำหนดและเสนอตั้งเป้า (ขั้นรูป)

1) ครูให้นักเรียนอ่านกรณีศึกษา เรื่อง เจ็ด ผู้มีน้ำใจ

2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษา อีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติตามคำชี้แจงใบงานที่ 6.1 เกี่ยวกับกรณีศึกษา เรื่องเจ็ด ผู้มีน้ำใจ เพื่อให้เข้าใจจนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

ก กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น พร้อมกับทำใบงานที่ 6.2 เสร็จแล้ว นำเสนอเพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและอ้างเคราะห์ความรู้ฝึก (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นอย่างไรบ้าง

ข ใช้แนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ค ผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง

3.2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 6.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึกรักของนักเรียนจากการศึกษา เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น และจากตัวอย่างว่า

ก สามารถนำการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 6.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ขั้นก่ออุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติหลักการทำบุญด้วยการรับใช้ และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นในสังคมได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 6.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ขั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจสอบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ย
ส่วนความคิดให้ผู้อื่น

6.2 ใบงานที่ 6.1 6.2 6.3 6.4 6.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุด โรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

- เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ข้อใดกล่าวถึง ความหมายของการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ได้ถูกต้องที่สุด
- ก. แนะนำความรู้ ชักชวนให้ทำความดี อุทิศส่วนบุญให้ผู้อื่น
- ข. มีสัมมาคารวะ อบรมจิตใจ ให้การช่วยเหลือผู้อื่น
- ค. ระมัดระวังกายวาจา ให้ความปลอดภัย ให้สิ่งของแก่ผู้อื่น
- ง. พึงคำแนะนำ ปรับความเห็นให้ถูกต้อง ยินดีในความดีของผู้อื่น
2. การกระทำในข้อใดจัดเป็นการทำบุญด้วยการรับใช้
- ก. ถวายสังฆทานในวันเกิด
- ข. แนะนำให้เพื่อนทำความดี
- ค. ช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ
- ง. สวดมนต์ก่อนนอน
3. คำพังเพยในข้อใด ตรงกับหลักการปฏิบัติการทำบุญด้วยการรับใช้
- ก. น้ำขึ้นให้รีบตัก
- ข. อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูคาย
- ค. ซ้ำๆ ได้พร้าวสองเล่มงาม
- ง. ชักใบให้เรือเสียบ
4. ข้อใด คือ แนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- ก. เมื่อทำความดีแล้วบอกให้ผู้อื่นรู้
- ข. ขวนขวายช่วยเหลือผู้อื่น
- ค. มีสัมมาคารวะต่อผู้อื่น
- ง. ไม่ถ่วงละเมิดผู้อื่น

5. การทำบุญด้วยการรับใช้ ก่อให้เกิดผลตามข้อใด
- ความเห็นแก่ตัวลดลง
 - ความตระหนี่ลดลง
 - ความโกรธลดลง
 - ความลำเอียงลดลง
6. การที่ความดีของผู้ปฏิบัติได้แผ่ขยายออกไปจนมีผู้ชื่นชมยินดีในความดีนั้นแล้วอยากจะทำปฏิบัติตามเกิดจากการทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการให้ทาน
 - ทำบุญด้วยการรักษาศีล
 - ทำบุญด้วยการรับใช้
 - ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
7. การกระทำของบุคคลใด จักอยู่ในการทำบุญด้วยการรับใช้
- สมควร นั่งสมาธิแล้วแผ่เมตตา
 - สมศักดิ์ ปล่อยนก ปล่อยปลาในวันเกิด
 - สมจิต ช่วยแม่ทำงานบ้าน
 - สมหวัง ใส่บาตรที่หน้าบ้านทุกวัน
8. การปฏิบัติของใคร ไม่ จักอยู่ในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยความดีให้ผู้อื่น
- วิจิต บวชอุทิศส่วนกุศลให้บิดา มารดา
 - ปรีชา แนะนำวิธีปลูกผักให้แก่เพื่อน
 - อนุสรณ์ ชักชวนให้เพื่อนมาทำความสะอาดห้องเรียน
 - สุริยา ชอบไปช่วยเพื่อนทำงานที่บ้านในเวลาว่าง
9. ถ้านักเรียนไม่ต้องการให้มีผู้ตำหนิว่า เป็นคนนิงดูดยกลายเป็นคนใจดำ นักเรียนจะปฏิบัติตามคุณธรรมข้อใด
- การรับใช้ช่วยเหลือ
 - การให้และการแบ่งปัน
 - การอ่อนน้อมถ่อมตน
 - การสำรวมระมัดระวัง

10. เมื่อนักเรียนมีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ดีที่สุดในและเป็นประโยชน์มาก นักเรียนควรทำอย่างไรจึงจะถูกต้องตามหลักการของการทำบุญ
- ก. เก็บความรู้ไว้ไม่เผยแพร่
 - ข. ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น
 - ค. ใช้ความรู้สร้างฐานะให้มั่นคง
 - ง. ตรวจสอบทบทวนความรู้ที่อยู่เสมอ

ใบกรณีศึกษาที่ 6.1* เรื่อง เชิด ผู้มีน้ำใจ

ครอบครัวของเชิด มีอาชีพทำนา เมื่อนับย้อนหลัง ไปถึงบรรพบุรุษของเชิด ไม่ว่าจะเป็นรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ล้วนมีอาชีพทำนามาโดยตลอด เชิดนอกจากจะได้รับการถ่ายทอดวิธีทำนาจาก บรรพบุรุษแล้ว เขายังได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น และยังได้เห็น วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความเป็นคนมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้านของปู่ย่า ตา ยายอีกด้วย ดังนั้น เชิดจึงชอบ ช่วยเหลือเพื่อนบ้านอยู่เสมอ เช่น ช่วยเก็บเกี่ยวข้าว ในหน้าเก็บเกี่ยว ช่วยไถ ช่วยตกกล้า ในหน้าไถ หน้าตกกล้า ช่วยดูแลทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนบ้าน ในยามที่เพื่อนบ้านไม่อยู่ หรือมีกิจธุระอย่างอื่น ที่ต้องทำ นอกจากนี้ เชิดยังชอบช่วยงานที่เป็นสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์อยู่เป็นประจำ เพื่อนบ้านในชุมชนจึงไว้วางใจและชื่นชมในเชิดมาก

นอกจากเชิดจะช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ของเพื่อนบ้านและงานสาธารณประโยชน์แล้ว เขายัง ไม่หวังการช่วยเหลือนั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่เขาจะบอกกล่าวการกระทำนั้นให้เพื่อนบ้านและคนอื่น ได้รับรู้อยู่เสมอ อีกทั้งยังชักชวนให้คนอื่น ได้มาร่วมทำกับเขาด้วย เหตุนี้ชุมชนที่เชิดอาศัยอยู่ จึงเป็น ชุมชนที่เต็มไปด้วยน้ำใจที่มีให้แก่กัน และเป็นชุมชนที่ไม่อิจฉาริษยาซึ่งกันและกันอีกด้วย

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอถึงเรา (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 6.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษา กรณีศึกษานี้แล้ว ให้ตอบคำถามต่อไปนี้
(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. กรณีศึกษานี้ กล่าวถึงเรื่องใดอะไรบ้าง

.....
.....

2. การที่เชิดมีนิสัย และปฏิบัติเช่นนั้น เนื่องมาจากสาเหตุใด

.....
.....

3. ทำไม เพื่อนบ้านจึงมีความชื่นชมในเชิดมาก

.....
.....

4. การกระทำของเชิด ส่งผลดีต่อใครบ้าง

.....
.....

5. การกระทำของเชิด เป็นการทำความดีด้านใดบ้าง

.....
.....

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบความรู้ที่ 6.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตร 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น

คำว่า บุญ ในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ไม่รู้จักทำบุญ ทำทานเสียบ้าง คำว่า ทำบุญในที่นี้คนทั่วไปมักจะหมายถึง การทำทานนั่นเอง คือ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะการให้หรือการถวายสิ่งของและภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เช่น พูดกันว่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระในวันเกิด เป็นต้น

แต่คำว่า บุญ ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่า การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน บุญ หมายถึง ความดี การทำบุญ คือ การทำความดี การชำระใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ 10 ทาง ได้แก่

1. การทำบุญด้วยการรับใช้ (เวैयाวัจนัย)

การทำบุญด้วยการรับใช้ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือในกิจที่เป็นประโยชน์ของผู้อื่น หรือส่วนรวม เป็นการชวนช่วยช่วยเหลือในกิจที่ถูกต้อง ไม่มีโทษแก่ตนในภายหลัง

1.1) เป้าหมาย เพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัวที่เป็นกิเลสสายโลหะ ให้เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีเมตตาต่อผู้อื่น

1.2) หลักการปฏิบัติ ช่วยชวนช่วยในกิจธุระของผู้อื่น หรือของส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นการช่วยด้วยกำลังแรงกายกำลังทรัพย์ หรือกำลังความคิด ไม่นิ่งดูเฉยกลายเป็นคนใจดำ

1.3) ผลที่จะได้รับ ได้กำจัดกิเลสคือ ความเห็นแก่ตัวในใจตนและช่วยส่งเสริมภารกิจของคนอื่นให้สำเร็จอีกด้วย

2. การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น (ปัตติทานนัย)

การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น หมายถึงการให้สิ่งดี ๆ ที่ตนมีอยู่ให้แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นวิชาความรู้เทคนิคหรือเคล็ดลับต่างๆ ที่ทำให้การงานนั้นสำเร็จพยายามชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมทำความดีไม่ปิดกั้น โอกาสการทำความดีของผู้อื่น หรืออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนทำแล้วแก่ญาติมิตรและสรรพสัตว์ทั้งหลาย

2.1) เป้าหมาย เพื่อลดละความโลภในใจให้น้อยลง

2.2) หลักการปฏิบัติ ถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่และเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นชักชวนผู้อื่นให้มาร่วมทำความดีอีกประการหนึ่ง เมื่อได้ทำความดีหรือบำเพ็ญกุศลความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ได้รักษาศีล ถวายทาน ก็บอกให้ผู้อื่นทราบ หรืออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้โดยไม่หวังความคืนนั้นไว้ ทั้งนี้เพื่อให้เขาได้รู้ จะได้พลอยยินดีชื่นชมในบุญนั้น

2.3) ผลที่จะได้รับ ได้กำจัดความตระหนี่ในใจ ได้รับความสุขใจอันเกิดจากการเสียสละ
ความรู้หรือความดีของตนได้รับการแผ่ขยายออกไปเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นมากมาย

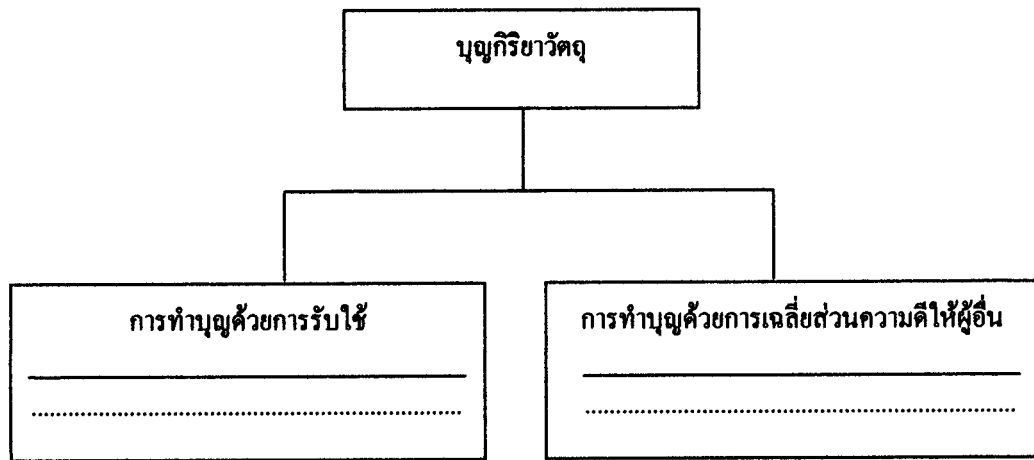
(ที่มา : หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:90
หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาธรรมวิภาค โรงพิมพ์ เลียงเชียง
2549: 98-99)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 6.2*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำตัวอักษรหน้าข้อความที่กำหนดให้ด้านล่าง มาใส่ในกรอบของแผนผัง
การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นให้ถูกต้อง

- ก. การให้ความช่วยเหลือกิจการที่เป็นประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม
- ข. การให้สิ่งๆ ที่ตนมีอยู่แก่ผู้อื่น
- ค. เป็นการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือกำลังความคิด
- ง. พยายามชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมทำความดี ไม่ปิดกั้นการทำความดีของผู้อื่น
- จ. เมื่อได้ทำความดีหรือบำเพ็ญกุศลความดีอย่างใดอย่างหนึ่งก็บอกให้ผู้อื่นรู้
- ฉ. ได้กำจัดกิเลส คือความเห็นแก่ตัวในใจตน
- ช. เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีเมตตาต่อผู้อื่น
- ซ. เป็นการชวนช่วยช่วยเหลือในกิจการที่ถูกต้อง ไม่มีโทษแก่ตนภายหลัง
- ฅ. อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนทำแล้วแก่ญาติมิตร และสรรพสัตว์ทั้งหลาย
- ญ. ได้กำจัดความตระหนี่ ได้รับความสุขอันเกิดจากการเสียสละ

* ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 6.3*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และ
การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์สาระจากเรื่องโดย
อธิบายตามประเด็นที่กำหนด

1. จงอธิบายเหตุการณ์การทำบุญด้วยการรับใช้ ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

1.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

1.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

1.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

2. จงอธิบายเหตุการณ์การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ตามที่นักเรียนเคยเห็น
หรือรับรู้มา

2.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

2.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

2.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ชั้นสัญญา)

ใบงานที่ 6.4*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
 ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลของการทำและการไม่ทำบุญด้วยการรับใช้ การทำและ
 ไม่ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่นแล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้า
 ตัวเลือกพร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. การทำบุญด้วยการรับใช้ ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่
 - ดี เพราะ.....
 -
 - ไม่ดี เพราะ.....
 -
2. การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่
 - ดี เพราะ.....
 -
 - ไม่ดี เพราะ.....
 -
3. การไม่ทำบุญด้วยการรับใช้ ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่
 - เกิด เพราะ.....
 -
 - ไม่เกิด เพราะ.....
 -
4. การไม่ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่
 - เกิด เพราะ.....
 -
 - ไม่เกิด เพราะ.....
 -

* ใช้ประกอบการสอนชั้นทัศนศึกษาม (ชั้นมัธยม)

ใบงานที่ 6.5*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดี
ให้ผู้อื่นของตนเองลงในตารางตามประเด็นที่กำหนดดังนี้
(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

บุญกิริยาวัตถุ	สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ทำ	ผลดีที่เกิดขึ้นกับตนเอง	ผลดีที่เกิดขึ้นกับสังคม
การทำบุญ ด้วยการรับใช้
การทำบุญ ด้วยการเฉลี่ย ส่วนความดี ให้ผู้อื่น

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิद्यฐานะ)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการรับใช้และการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น มีความหมายตรงกับข้อใด
 - ก. การมีความอ่อนน้อม การอบรมฝึกฝนจิตใจ การช่วยเหลือ
 - ข. การให้ความรู้ การชักชวนให้ทำดี การอุทิศส่วนบุญให้
 - ค. การให้สิ่งของ การให้ความปลอดภัย การระมัดระวังตน
 - ง. การยินดีในความดีของผู้อื่น การทำความเห็นให้ถูกต้อง การฟังคำแนะนำ
2. การเข้าร่วมทำความสะอาดตามบริเวณต่างๆ ในชุมชน เป็นการทำบุญตามข้อใด
 - ก. ทำบุญด้วยการให้
 - ข. ทำบุญด้วยการประพดีอ่อนน้อม
 - ค. ทำบุญด้วยการฝึกอบรม
 - ง. ทำบุญด้วยการรับใช้
3. การชวนชวนช่วยเหลือในกิจการที่ชอบของผู้อื่นหรือของส่วนรวมด้วยกำลังกาย กำลังความคิด หรือกำลังทรัพย์ เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำบุญในข้อใด
 - ก. การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
 - ข. การทำบุญด้วยการประพดีอ่อนน้อม
 - ค. การทำบุญด้วยการรับใช้
 - ง. การทำบุญด้วยการให้
4. แนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น คือข้อใด
 - ก. ไม่หวงแหนความรู้ที่ตนมีประโยชน์ไว้แต่จะถ่ายทอดให้ผู้อื่น
 - ข. ชวนชวนช่วยเหลือกิจการที่ชอบของผู้อื่นหรือของส่วนรวม
 - ค. บริจาคสิ่งของที่มีประโยชน์ของตนแก่บุคคลที่ควรให้
 - ง. อบรมพัฒนาจิตใจของตนให้สงบระงับและเกิดปัญญา

5. ผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้ที่เราเข้าไปช่วยเหลือรับใช้ คือ ข้อใด
- ค่าใช้จ่ายลดลง
 - กิจกรรมสำเร็จลง
 - ปริมาณงานเพิ่มขึ้น
 - คุณภาพงานเพิ่มขึ้น
6. ข้อใดคือผลที่เกิดจากการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- ได้ขจัดความโกรธ
 - ได้ขจัดความลำเอียง
 - ได้ขจัดความตระหนี่
 - ได้ขจัดความเห็นแก่ตัว
7. คารา นักร้อง เล่นเกมทศกัณฐ์ช่วยครูได้ จัดว่าเป็นการทำบุญตามข้อใด
- ทำบุญด้วยการรับใช้
 - ทำบุญด้วยการเฉลี่ยความดีให้ผู้อื่น
 - ทำบุญด้วยการให้
 - ทำบุญด้วยการประพาศอ่อนน้อม
8. การกระทำของใคร จัดอยู่ในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- มานี ช่วยแม่ทำงานบ้าน
 - ชูใจ ช่วยพาคนแก่ข้ามถนน
 - วีระ สวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน
 - สมพงษ์ แนะนำวิธีแก้โจทย์ปัญหาให้กับเพื่อน
9. ในการช่วยเหลืองานของผู้อื่น สิ่งที่นักเรียนควรคำนึงถึงให้มากที่สุดคืออะไร
- จะต้องเป็นงานที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์
 - จะต้องเป็นงานที่มีเกียรติยศชื่อเสียง
 - จะต้องเป็นงานที่ง่ายและสะดวก
 - จะต้องเป็นงานที่ไม่มี ช่วยเหลือ

10. การทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วบอกให้ผู้อื่นทราบด้วยไม่หวังความดีไว้
เพื่อวัตถุประสงค์ใด

- ก. เพื่อให้คนอื่นได้รู้ว่า เราได้ทำความดีแล้ว
- ข. เพื่อให้คนอื่นได้ชื่นชมยินดีในความดีนั้น
- ค. เพื่อให้คนอื่นได้รู้ว่า เราเป็นคนดี
- ง. เพื่อป้องกันการแอบอ้างจากคนอื่น

**เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6**

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ก.
2. ค.
3. ข.
4. ก.
5. ก.
6. ง.
7. ค.
8. ง.
9. ก.
10. ข.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ข.
2. ง.
3. ค.
4. ก.
5. ข.
6. ค.
7. ก.
8. ง.
9. ก.
10. ข.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจกัณฑ์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

บุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญ การทำบุญเป็นการทำความดีที่มีความหมายกว้างและสามารถทำได้หลายวิธี รวมไปถึงการทำความดีด้วยการยินดีหรืออนุโมทนาในบุญความดีของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการพลอยชื่นชมยินดี ในบุญหรือความดีที่ผู้อื่น ได้กระทำแล้วและบอกให้ทราบ และการทำความดีด้วยการฟังธรรมหรือคำแนะนำสั่งสอนจากพระสงฆ์ ครูอาจารย์ หรือจากผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ การทำความดีทั้งสองอย่างนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติไม่มีจิตใจริษยาในการทำความดีของผู้อื่นและเป็นผู้มีสติปัญญาความรอบรู้ที่เกิดจากการฟังอีกด้วย

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 อธิบายความหมายของการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมในบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้

2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมได้

2.3 บอกแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมได้

2.4 บอกถึงผลดีของการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมได้

2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมได้

2.6 นำหลักการการทำบุญด้วยการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น และการทำบุญด้วยการฟังธรรมมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น หมายถึง การแสดงความยินดีในการทำ ความดีของผู้อื่น ไม่มีจิตริษยา คือเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี ก็อนุโมทนา มีความปลื้มปิติที่ผู้อื่นได้ทำ ความดี ไม่คิดอิจฉา ไม่มีความน้อยเนื้อต่ำใจ

3.2 การทำบุญด้วยการฟังธรรม หมายถึง การตั้งใจฟังในสิ่งที่ผู้มีประ โยชน์หรือคำแนะนำสั่ง สอนจากพระสงฆ์ ครูอาจารย์ หรือผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ด้วยความเคารพ

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอตั้งเร้า (ขั้นรูป)

1) ครูให้นักเรียนอ่านกรณีศึกษา เรื่อง นายสุนนมาลาการ

2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษา อีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

1) นักเรียนปฏิบัติตามคำชี้แจงใบงานที่ 7.1 เกี่ยวกับกรณีศึกษา เรื่อง นายสุนนมาลาการ เพื่อให้เข้าใจ จนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้

2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้

ก กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง

ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร

3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีใน ความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม พร้อมกับทำใบงานที่ 7.2 เสร็จแล้วนำเสนอ เพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น และการทำบุญด้วยการฟังธรรมและให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น และการทำบุญด้วยการฟังธรรมอย่างไรบ้าง

ข ใช้แนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ค ผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 7.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ขั้นตอนความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้สึทักของนักเรียนจากการศึกษา เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม และจากตัวอย่างว่า

ก สามารถนำการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 7.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจสอบ

4.2.5 ขั้นตอนอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมในสังคมได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักการการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 7.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ชั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจใบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและ
การทำบุญด้วยการฟังธรรม

6.2 ใบงานที่ 7.1 7.2 7.3 7.4 7.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดตรงกับความหมายของการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น

- ก. ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี
- ข. ไม่ริษยาในความดีของผู้อื่น
- ค. เมื่อผู้อื่นทำความดีแล้วบอกให้ทราบแล้วก็ชื่นชมยินดี
- ง. ถูกทุกข้อ

2. ข้อใด จัดว่าเป็นการทำบุญด้วยการฟังธรรม

- ก. แผ่เมตตาหลังจากนั่งสมาธิ
- ข. ชมรายการแนะนำแนวการศึกษาต่อจากโทรทัศน์
- ค. แนะนำเพื่อนให้ทำความดี
- ง. แสดงมุทิตาจิตกับเพื่อนที่สอบได้

3. การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

- ก. เมื่อเห็น เมื่อทราบการทำความดีของผู้อื่นก็ชื่นชมยินดีในความดีนั้น
- ข. เมื่อเห็น เมื่อทราบการทำความดีของผู้อื่นก็ให้ความร่วมมือในการทำความดีนั้น
- ค. เมื่อเห็น เมื่อทราบการทำความดีของผู้อื่นก็ช่วยบอกให้คนอื่นได้ทราบด้วย
- ง. เมื่อเห็น เมื่อทราบการทำความดีของผู้อื่นก็นำความดีนั้นมาพิจารณาไตร่ตรอง

4. สิ่งที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดในการฟังคืออะไร

- ก. ฟังทุกเรื่องให้มากที่สุด
- ข. เลือกฟังเฉพาะเรื่องที่ชอบ
- ค. เลือกฟังเฉพาะเรื่องที่ดี
- ง. ฟังทุกเรื่องที่คนส่วนมากสนใจ

5. ผลที่เกิดจากการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น คือข้อใด
- จิตเป็นสุข เพราะไม่ริษยา
 - จิตเป็นสุข เพราะไม่ตระหนี่
 - จิตเป็นสุข เพราะไม่โกรธ
 - จิตเป็นสุข เพราะไม่ลำเอียง
6. การที่เรารู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เกิดจากการทำบุญในข้อใด
- การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
 - การทำบุญด้วยการประพฤติก่อนน้อม
 - การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
 - การทำบุญด้วยการฟังธรรม
7. ข้อใด ไม่ใช่ การปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
- ก้อง ไปแสดงความยินดีกับเพื่อนที่สอบเข้าเรียนได้
 - เกียรติ นำเอาวิธีนั่งสมาธิที่เพื่อนแนะนำมาปฏิบัติ
 - กล้า เมื่อรู้ว่าเพื่อนได้เหรียญทองจากการแข่งขันทักษะวิชาการก็เินกชื่นชม
 - กรุง ตั้งใจฟังครูสอนในทุกวิชาและทุกชั่วโมง
8. ผู้ที่ได้ชื่อว่า ปฏิบัติหลักการทำบุญด้วยการฟังธรรมจากรายการทางโทรทัศน์ คือข้อใด
- วิชาญ เลือกชมเฉพาะรายการสารคดี
 - วิชิต เลือกชมเฉพาะรายการที่ให้สาระความรู้
 - วิชัย เลือกชมเฉพาะรายการที่ทำให้หายเครียด
 - วิชา เลือกชมเฉพาะรายการข่าว
9. ถ้านักเรียนอยากจะได้ใจนิสัที่ชอบอิจนาริษาเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จหรือกระทำควมดีอย่างใดอย่างหนึ่ง นักเรียนแก้ไขอย่างไร
- ยินดีในความสำเร็จหรือความดีของเพื่อน
 - ไม่ต้องรับรู้ในความสำเร็จหรือความดีของเพื่อน
 - พยายามแข่งดีเพื่อเอาชนะเพื่อนทุกวิถีทาง
 - พยายามปกปิดนิสัยของคนไม่ให้เพื่อนรู้

10. ในยุคที่มีความหลากหลายทางข้อมูลข่าวสาร นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้รับ
คุณประโยชน์สูงสุดจากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น
- ก. รับข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุด
 - ข. รับเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่ชอบ
 - ค. รับเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่ดี
 - ง. รับทั้งข้อมูลข่าวสารที่เก่าและใหม่

ใบกรณีศึกษาที่ 7.1 *
เรื่อง นายสุมนมาลาการ

มีนายอุทธานคนหนึ่งมีชื่อว่า นายสุมนมาลาการ รักษาอุทธานของพระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธ ได้นำดอกมะลิเพื่อถวายพระเจ้าพิมพิสาร แล้วก็รับเงินไป 8 กหาปณะ ทุกๆ วัน วันหนึ่ง ไปพบพระพุทธเจ้า ก็เกิดปีติยินดีขึ้นมา ได้ถวายดอกมะลิบูชาพระพุทธเจ้า ภรรยาของนายสุมนมาลาการเห็นเช่นนั้นก็โกรธ ไม่พอใจสามีที่ทำให้ครอบครัวต้องขาดรายได้ 8 กหาปณะ เอาดอกไม้ไปบูชาพระพุทธเจ้าเสียหมดไปเปล่าๆ ไม่แน่ว่าพระราชาจะโกรธด้วยก็ได้ ก็เลยงูมมือลูกๆ ของคนเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร กราบทูลว่า การกระทำของสามีนั้น นางไม่มีส่วนรับรู้ด้วยเลย นางไม่เกี่ยวข้องกันเลย แล้วก็ขอให้พระราชาได้รู้ไว้ด้วยว่า นางกับสามีนั้นเลิกกันแล้ว เดี่ยวนี้ก็ไม่เกี่ยวข้องกันแล้ว พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระอรียสาวกโตคาบัน เลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างไม่หวั่นไหว เห็นหญิงผู้นี้ไม่ยินดีในความดีของสามีของตัวเองแม้ขนาดนี้ จึงรับสั่งให้กลับไป ทำทีว่าจะเอาโทษนายสุมนมาลาการ แต่ว่าพระองค์เองนั้นเลื่อมใสในความดีของนายสุมนมาลาการ ทำให้พระทัยของพระองค์อาจหาญ รื่นเริง บันเทิงต่อการกระทำความดีของนายสุมนมาลาการ หลังจากนั้นยังพระราชทานรางวัลแก่นายสุมนมาลาการอีกเป็นจำนวนมาก

(ที่มา: ทางบุญ สำนักพิมพ์ร่มฟ้าสยาม มปป. : 128-129)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 7.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญ
ด้วยการทิ้งกรรม

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษา กรณีศึกษานี้แล้ว ให้ตอบคำถามต่อไปนี้

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. กรณีศึกษานี้ ได้กล่าวถึงอะไรบ้าง

.....
.....

2. เพราะเหตุใด นายสุนนมาลาการ จึงถวายดอกมะลิบูชาพระพุทธเจ้า

.....
.....

3. ทำไม ภรรยาของนายสุนนมาลาการจึงโกรธและไม่พอใจสามีของตน

.....
.....

4. นายสุนนมาลาการได้รับผลจากการกระทำของตนอย่างไร เพราะเหตุใดจึงได้รับผลเช่นนั้น

.....
.....

5. การที่พระเจ้าพิมพิสารทรงเลื่อมใสในการกระทำของนายสุนนมาลาการจัดว่าเป็นการทำบุญ ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบความรู้ที่ 7.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม

คำว่า บุญ ในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ไม่รู้จักทำบุญ ทำทานเสียบ้าง คำว่า ทำบุญในที่นี้คนทั่วไปมักจะหมายถึง การทำทานนั่นเอง คือ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะการให้หรือการถวายสิ่งของและภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เช่น พุศกันว่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระในวันเกิด เป็นต้น

แต่คำว่า บุญ ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่า การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน บุญ หมายถึง ความดี การทำบุญ คือ การทำความดี การชำระใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ 10 ทาง ได้แก่

1. การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น (ปัตตานโมทนามัย)

การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น หมายถึง การแสดงความยินดีในการทำความดีของผู้อื่น ไม่มีจิตริษยา คือเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดีก็อนุโมทนา มีความปลื้มปิติที่ผู้อื่นได้ทำความดี ไม่คิดอิจฉา ไม่มีความน้อยเนื้อต่ำใจแต่จะพลอยชื่นชมยินดีในความดีที่ผู้อื่นได้ทำแล้วบอกให้ทราบ หรือแม้เขาไม่บอกให้ทราบ แต่เมื่อรู้ก็เกิดมุทิตาจิตยินดีกับเขาด้วย

1.1) เป้าหมาย เพื่อกำจัดกิเลส คือ ถัมภะ ความหิวคือแ่งดี ความริษยา

1.2) หลักการปฏิบัติ ยินดีอนุโมทนากับความสำเร็จของผู้อื่น การกระทำความดีของผู้อื่น และนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน

1.3) ผลที่จะได้รับ ได้กำจัดกิเลสคือ ความถือตัวแ่งดี ความอิจฉาริษยาในใจ จิตใจเป็นสุขและเบาสบาย มีพลังในการที่จะทำความดี ให้ได้อย่างเขา

2) การทำบุญด้วยการฟังธรรม (ธัมมัสสวนมัย)

การทำบุญด้วยการฟังธรรม หมายถึง การตั้งใจฟังในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ คำแนะนำสั่งสอนจากพระสงฆ์ ครูอาจารย์ หรือผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ด้วยความเคารพ เพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ และตั้งอยู่ในความเห็นที่คิงาม

2.1) เป้าหมาย เพื่อให้เกิดปัญญาความรอบรู้ มีความเห็นธรรม และกำจัดกิเลสคือ โมหะ ความหลง ความเห็นผิดต่างๆ

2.2) หลักการปฏิบัติ เลือกฟังในสิ่งที่ดี เช่น ฟังพระธรรมเทศนา ฟังการบรรยายธรรม ตั้งใจฟังครูอาจารย์สอนหรือหมั่นอ่านหนังสือ และสอบถามข้อข้องใจสงสัยต่างๆ

2.3) ผลที่จะได้รับ เป็นคนฉลาดรอบคอบ มีเหตุมีผล รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ และไม่ควรทำ เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์

(ที่มา : หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:90
หนังสือเรียนนักเรียนชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชา ธรรมวิภาค โรงพิมพ์ เลียงเชียง
2549:90-100)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 7.2*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญ
ด้วยการฟังธรรม

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าข้อความใดเกี่ยวข้องกับการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของ
ผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรมโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนด

ข้อความ	การทำบุญด้วย การยินดีในความ ดีของผู้อื่น	การทำบุญด้วย การฟังธรรม
1. แสดงความยินดีในการทำความดีของผู้อื่น
2. ตั้งใจฟังคำแนะนำคำสั่งสอนของพระสงฆ์
3. เมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือทำความดีอย่างใด อย่างหนึ่งก็ชื่นชมยินดีไม่คิดอิจฉา
4. เพื่อกำจัดกิเลส คือ ถมทะ ความหิวคือแค้นดี ความริษยา
5. เพื่อให้เกิดปัญญาความรอบรู้ มีความเห็นชอบ และกำจัด กิเลสคือโมหะ ความหลง
6. เลือกฟังในสิ่งที่ดี เช่น ฟังพระธรรมเทศนา ฟังการบรรยาย ธรรม ตั้งใจฟังครูอาจารย์สอน
7. อนุโมทนาในการทำความดีของผู้อื่น และนำมาเป็น แบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน
8. เป็นคนฉลาดรอบคอบ มีเหตุมีผล
9. จิตใจเป็นสุขและเบาสบาย มีพลังในการที่จะทำความดี
10. รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำและไม่ควรทำ เป็น ประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์

* ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 7.3*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญ
ด้วยการฟังธรรม

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดี
ของผู้อื่นและ การทำบุญด้วยการฟังธรรม แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์สาระจากเรื่อง โดย
อธิบายตามประเด็นที่กำหนด

1. จงอธิบายเหตุการณ์การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นตามที่นักเรียน
เคยเห็นหรือรับรู้มา

1.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

1.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

1.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

2. จงอธิบายเหตุการณ์การทำบุญด้วยการฟังธรรมตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

2.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

2.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

2.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ดี (ขั้นสัญญา)

ใบงานที่ 7.4*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญ
ด้วยการฟังธรรม

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลของการทำและการไม่ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
การทำและไม่ทำบุญด้วยการฟังธรรมและกาเครื่องหมาย √ ลงในช่อง หน้าตัวเลือก
พร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

 ดี เพราะ.....

.....

 ไม่ดี เพราะ.....

.....

2. การทำบุญด้วยการฟังธรรม ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

 ดี เพราะ.....

.....

 ไม่ดี เพราะ.....

.....

3. การไม่ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

 เกิด เพราะ.....

.....

 ไม่เกิด เพราะ.....

.....

4. การไม่ทำบุญด้วยการฟังธรรม ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

 เกิด เพราะ.....

.....

 ไม่เกิด เพราะ.....

.....

* ใช้ประกอบการสอนขั้นตัดต้นความดีงาม (ชั้นสังฆาร)

ใบงานที่ 7.5*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญ
ด้วยการฟังธรรม

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการทำบุญด้วยการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการ
ทำบุญด้วยการฟังธรรมของตนเองลงในตารางตามประเด็นที่กำหนดดังนี้
(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

บุญกิริยา วัตถุ	สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ทำ	ผลดีที่เกิดขึ้นกับตนเอง	ผลดีที่เกิดขึ้นกับสังคม
การทำบุญ ด้วยการยินดี ในความดี ของผู้อื่น
การทำบุญ ด้วยการฟัง ธรรม

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมพึงใจ (ชั้นวิद्यฐานะ)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่นและการทำบุญด้วยการฟังธรรม

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ

2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.

3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใด ไม่ เกี่ยวข้องกับความหมายของการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น

ก. เมื่อทำความดีแล้วอุทิศให้ผู้อื่น

ข. ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี

ค. ไม่ริษยาในความดีของผู้อื่น

ง. เมื่อผู้อื่นทำความดีแล้วบอกให้รู้ก็ชื่นชม

2. การกระทำในข้อใดสอดคล้องกับการทำบุญด้วยฟังธรรม

ก. แสดงความเคารพอ่อนน้อม

ข. สวดมนต์ไหว้พระประจำวัน

ค. ถวายสังฆทานในวันเกิด

ง. ขยันอ่านหนังสือและสนใจเวลาครูสอน

3. เห็นผู้อื่นทำความดีแล้วชื่นชมและนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน เป็นแนวทาง

ปฏิบัติของการทำบุญในข้อใด

ก. การทำบุญด้วย

ข. การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น

ค. การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น

ง. การทำบุญด้วยการชวนชวนช่วยเหลือผู้อื่น

4. หลักปฏิบัติในการฟังที่ถูกต้องในการฟังที่ถูกต้อง คือข้อใด

ก. ฟังทุกเรื่อง

ข. ฟังเฉพาะเรื่องที่ดี

ค. ฟังเฉพาะเรื่องที่ชอบ

ง. ฟังทุกเรื่องที่มีผู้สนใจ

5. การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ก่อให้เกิดผลตามข้อใด
- บรรเทาความอิจฉาริษยาลงได้
 - บรรเทาความตระหนี่ลงได้
 - บรรเทาความแข็งกระด้างลงได้
 - บรรเทาความโกรธลงได้
6. ข้อใดคือ ผลที่เกิดจากการทำบุญด้วยการฟังธรรม
- เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
 - เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - เป็นคนฉลาดรอบคอบ
 - เป็นคนมีความเมตตา
7. วิชัย เมื่อรู้ว่าวิชิตได้เหรียญทองจากการแข่งขัน โอลิมปิกวิชาการก็รีบไปแสดงความดีใจกับวิชิต การกระทำของวิชัยจัดอยู่ในการทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
 - ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
 - ทำบุญด้วยการประพฤติก่อนน้อมต่อผู้อื่น
 - ทำบุญด้วยการขนขวายช่วยเหลือผู้อื่น
8. ใครได้ชื่อว่าปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการฟังธรรม
- บุพา ชมรายการตอบปัญหาวิชาการทางโทรทัศน์
 - ยุพิน ฟังรายการธรรมะทางวิทยุ
 - โสภา ชอบติดตามข่าวสารคดีบนบันเทิง
 - ถูกทั้ง ก และ ข
9. ถ้านักเรียนอยากแก้ไขนิสัยหัวคือแข็งดี ขี้อิจฉาริษยาของเพื่อน นักเรียนจะแนะนำเพื่อน ให้ปฏิบัติตามข้อใด
- นั่งสมาธิ แผ่เมตตาให้ผู้อื่น
 - ยินดีชื่นชมในความสำเร็จของผู้อื่น
 - อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น
 - ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

10. นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการฟังธรรมในห้องเรียนได้อย่างไร
- ก. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน
 - ข. รับผิดชอบต่อเวรรักษาห้องเรียนไม่ให้บกพร่อง
 - ค. เข้าเรียนตรงตามเวลา
 - ง. ตั้งใจและสนใจในขณะที่ครูอาจารย์สอน

**เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7**

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ง.
2. ข.
3. ก.
4. ค.
5. ก.
6. ง.
7. ง.
8. ข.
9. ก.
10. ค.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ก.
2. ง.
3. ค.
4. ข.
5. ก.
6. ค.
7. ข.
8. ง.
9. ข.
10. ง.

แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเบญจจันท์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2
มาตรฐานที่ ส 1.1 ข้อ 2 สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ

ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ / แนวคิด

บุญกิริยาวัตถุ คือวิธีการทำบุญ การทำบุญเป็นการทำความดีที่มีความหมายกว้างและสามารถทำได้หลายวิธี รวมไปถึงการทำความดีด้วยการสั่งสอนธรรม ซึ่งเป็นการทำความดีด้วยการถ่ายทอดหรือให้ความรู้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และการทำความดีด้วยการทำความเห็นให้ซึ่งเป็นการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาอยู่เสมออันจะทำให้มีความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด การทำความดีทั้งสองอย่างนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้กำจัดความเห็นแก่ตัว ได้ช่วยเหลือให้ผู้อื่นมีความรู้ และยังสามารถกำจัดความเห็นผิดอันจะนำไปสู่การทำการพูดและการคิดที่ถูกต้องด้วย

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 อธิบายความหมายของการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงในบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้

2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงได้

2.3 บอกแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงได้

2.4 บอกถึงผลดีของการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงได้

2.5 ยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงได้

2.6 นำหลักการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงมาปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. สาระการเรียนรู้

3.1 การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม หมายถึง การถ่ายทอดหรือให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อเขาจะได้นำความรู้ไปฝึกฝนให้เกิดปัญญาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

3.2 การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง หมายถึง การทำความเห็นให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และตรงตามความเป็นจริง โดยการใช้ปัญญาไตร่ตรองอยู่เสมอ เช่น เห็นว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด

4. กระบวนการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

4.1 ชั้นเตรียม

4.1.1 นักเรียนทำสมาธิแบบอานาปานสติ 5 นาที

4.1.2 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ

4.2 ชั้นสอน

4.2.1 ชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป)

- 1) ครูให้นักเรียนอ่านกรณีศึกษา เรื่อง พระสารีบุตรโปรดมารดา
- 2) ครูสนทนา ชักถามร่วมกับนักเรียนพร้อมอธิบายเรื่องในกรณีศึกษาอีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

4.2.2 ชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

- 1) นักเรียนปฏิบัติตามคำชี้แจงใบงานที่ 8.1 เกี่ยวกับกรณีศึกษา เรื่อง พระสารีบุตรโปรดมารดา เพื่อให้เข้าใจจนสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องได้
- 2) ครูสรุปเหตุการณ์จากเรื่องแล้วตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้สังเกตและจับประเด็นที่เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ได้ดังนี้
 - ก กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร
 - ข มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง
 - ค มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร
- 3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง พร้อมกับทำใบงานที่ 8.2 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

ชั่วโมงที่ 2

4.2.3 ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและตั้งเคราะห์ความรู้ลึก (ขั้นสัญญา)

1) ครูยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและ
การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงและให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า

ก บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการ
สั่งสอนธรรมและการทำงานบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงอย่างไรบ้าง

ข ใช้แนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ค ผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 8.3 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.4 ชั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)

1) ครูถามความรู้ลึกของนักเรียนจากการศึกษา เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 :
การทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงานบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง และจากตัวอย่างว่า

ก สามารถนำการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงานบุญด้วยการทำ
ความเห็นให้ตรงมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ข การปฏิบัติตามหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงานบุญด้วย
การทำงานเห็นให้ตรงก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร เพราะเหตุใด

ค ถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงานบุญด้วย
การทำงานเห็นให้ตรงจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 8.4 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.2.5 ชั้นก่ออุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ)

1) ครูให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามการทำบุญด้วยการสั่งสอน
ธรรมและการทำงานบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ดังนี้

ก นักเรียนสามารถปฏิบัติหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงาน
บุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ขณะอยู่ในโรงเรียนได้อย่างไร

ข นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและ
การทำงานบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ขณะอยู่ที่บ้านได้อย่างไร

ค นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และ
การทำงานบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงใน สังคมได้อย่างไร

ง เหตุใด จึงควรปฏิบัติตามหลักการการทำงานบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำงาน
บุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

2) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 8.5 เสร็จแล้วนำเสนอเพื่อตรวจ

4.3 ขั้นสรุป

4.3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระและประเด็นสำคัญจากสาระการเรียนรู้

4.3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

5.1 ตรวจใบงาน

5.2 ทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

6. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

6.1 ใบความรู้ เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

6.2 ใบงานที่ 8.1 8.2 8.3 8.4 8.5

6.3 กรณีศึกษา / ข่าว เหตุการณ์ / สถานการณ์ตัวอย่าง

6.4 ห้องสมุดโรงเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบ
ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ
-

1. ข้อใด ไม่ เกี่ยวข้องกับความหมายของการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
 - ก. การถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
 - ข. การสอนนักเรียนในห้องเรียน
 - ค. การบรรยายธรรมแก่ผู้สนใจ
 - ง. การชักชวนให้ผู้อื่นทำความดี
2. ข้อใดจัดอยู่ในการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
 - ก. แนะนำเพื่อนให้ทำดี
 - ข. รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว
 - ค. ชื่นชมการทำความดีของเพื่อน
 - ง. ฟังรายการสนทนาธรรมทางวิทยุ
3. การปฏิบัติในข้อใด จัดเป็นแนวทางในการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
 - ก. ตักเตือนเพื่อนที่ทำผิดกฎจราจร
 - ข. ช่วยเหลือเพื่อนที่เดือดร้อน
 - ค. งดเว้นการประพฤติไม่ดีทางกาย ทางวาจา
 - ง. ผีอกบรมจิตใจให้สงบ
4. สิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงคืออะไร
 - ก. ความเสียสละ
 - ข. ความคิด
 - ค. ความเชื่อ
 - ง. ความสามารถ

5. การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม จะก่อให้เกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร
- ทำให้มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องๆ มากยิ่งขึ้น
 - ทำให้ได้รับการสรรเสริญจากคนทั่วไป
 - ทำให้เป็นคนมีน้ำใจเป็นที่รักของคนทั่วไป
 - ทำให้ความเห็นผิดต่างๆ ลดลง
6. การที่คนเรา มีการทำ การพูด และการคิดที่ถูกต้อง เนื่องมาจากข้อใด
- มีความอยากได้ที่ถูกต้อง
 - มีความพยายามที่ถูกต้อง
 - มีความเห็นที่ถูกต้อง
 - มีการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง
7. ต่อไปนี้เป็นการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม ยกเว้น ข้อใด
- ครูปรึกษา ดักเตือนนักเรียนที่แต่งกายไม่เรียบร้อย
 - พระไพศาล กำลังแสดงพระธรรมเทศนาให้ชาวบ้านฟัง
 - กำนันชัย กำลังแนะนำวิธีไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแก่ชาวบ้าน
 - ผู้ใหญ่ชอบ แข่งเรื่องการประชุมของทางอำเภอแก่ลูกบ้าน
8. ใครได้ชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติตนตามหลักการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
- ฉัตรชัย เชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับ
 - สมพงษ์ เชื่อในเรื่องดวงชะตา
 - อรรถพล เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม
 - ปรานี เชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม
9. ในการจัดกิจกรรมที่สอนน้อง เพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนที่เรียนอ่อน นักเรียนคิดว่า หลักการทำบุญในข้อใดที่สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมนี้ได้
- การทำบุญด้วยการให้
 - การทำบุญด้วยการอบรมจิตใจ
 - การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
 - ถูกทั้ง ก. และค.

10. วิธีการในการทำความเห็นให้ถูกต้อง และตรงตามความเป็นจริง คือข้อใด

ก. ไตร่ตรองด้วยปัญญา

ข. ฝึกฝนอบรม

ค. อ่อนน้อมถ่อมตน

ง. ช่วยเหลือเกื้อกูล

ใบกรณีศึกษาที่ 8.1*
เรื่อง พระสารีบุตรโปรดมารดา

ในช่วงที่พระสารีบุตรเถระใกล้จะดับขันธปรินิพพานนั้น ท่านพักอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร วันหนึ่งท่านเกิดความคิดขึ้นมาว่า ระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระอัครสาวกใครจะปรินิพพานก่อน และได้ทราบว่ พระอัครสาวกจะนิพพานก่อน จึงตรวจดูอายุสังขารของตนได้ทราบว่ อายุสังขารของตนจะอยู่ได้อีก 7 วัน จึงเกิดระลึกถึงโยมมารดาว่า โยมมารดาของท่านเป็นมารดาของพระอรหันต์ถึง 7 รูป แต่ยังไม่มีความเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และพิจารณาเห็นว่า โยมมารดา มีอุปนิสัยจะบรรลุนิพพานได้ ท่านคิดว่าควรจะไปนิพพานที่บ้าน เพื่อโปรดโยมมารดาด้วย จึงกราบลาพระพุทธเจ้าไปบ้าน โยมมารดา พร้อมทั้งสั่งพระจุนทะน้องชายให้บอกภิกษุบริวารกราบทูลลาพระพุทธเจ้าเพื่อไปที่บ้านนาลกะ (นาลันทา) ด้วยกัน ครั้นท่านได้เทศน์โปรดโยมมารดา จนสำเร็จพระ โสคาปัตติผล แล้วท่านก็นิพพาน

พระอนุรุทธะ พระจุนทะ พร้อมบริวารของท่านพระสารีบุตร และประชาชนช่วยกันเผาสิริระของพระสารีบุตร พระอนุรุทธะนำน้ำหอมมาดับจิตกาธาร พระจุนทะเอาผ้ากรองน้ำห่ออัฐิธาตุของท่านกับมายังกรุงสาวัตถี เพื่อแจ้งข่าวการนิพพานของพระสารีบุตร แก่พระพุทธองค์

พระพุทธองค์ทรงรับอัฐิธาตุของท่านพระสารีบุตรมาวางไว้ในผ้าพระหัตถ์แล้วได้ตรัสสรรเสริญคุณค่าของท่านพระสารีบุตร

พระอานนท์รู้สึกสะเทือนใจจนน้ำตาไหล ออกกลั้นไม่อยู่ กายสั่นระริก เปล่า วาจา ณ เบื้องพระพักตร์พระพุทธองค์ว่า กายของท่านประหนึ่งว่าจะระบมไปทั่วทุกทิศทุกทาง คุณจะมีคมมิคไปหมด ธรรมที่ศึกษาเล่าเรียนทรงจำมาก็นี้กคิคมไม่แจ่มแจ้ง

พระพุทธองค์ ทอดพระเนตรดูพระอานนท์แล้วตรัสสอนว่า “ พระสารีบุตรนิพพานไปแล้ว แต่มิได้นำพาเอาศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะไปด้วย ”

(ที่มา : การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2546:343)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นกำหนดและเสนอถึงเรา (ชั้นรูป)**

ใบงานที่ 8.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการตั้งศรัทธาธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษา กรณีศึกษานี้แล้ว ให้ตอบคำถามต่อไปนี้

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. กรณีศึกษานี้ ได้กล่าวถึงอะไรบ้าง

.....
.....

2. พระสารีบุตรเถระ ได้เกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร

.....
.....

3. เพราะเหตุใด พระสารีบุตรเถระ จึงไปโปรดโยมมารดาของท่าน และมีผลเป็นอย่างไร

.....
.....4. การที่โยมมารดาของพระสารีบุตรเถระยังไม่มีความเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
นั้นในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเห็นผิดหรือไม่ เพราะเหตุใด.....
.....

5. การที่พระสารีบุตรเถระ เทศน์โปรดโยมมารดา จัดว่าเป็นการทำบุญได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา)

ใบความรู้ที่ 8.1*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

คำว่า บุญ ในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ไม่รู้จักทำบุญ ทำทานเสียบ้าง คำว่า ทำบุญในที่นี้คนทั่วไปมักจะหมายถึง การทำทานนั่นเอง คือ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะการให้หรือการถวายสิ่งของและภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เช่น พูดกันว่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระในวันเกิด เป็นต้น

แต่คำว่า บุญ ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่า การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน บุญ หมายถึง ความดี การทำบุญ คือ การทำความดี การชำระใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ 10 ทาง ได้แก่

1. การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม (ธัมมเทศนามัย)

การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม หมายถึง การถ่ายทอดหรือให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อเขาจะได้นำความรู้ไปฝึกฝนให้เกิดปัญญา และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

1.1) เป้าหมาย เพื่อเกิดความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความรู้

1.2) หลักการปฏิบัติ ดักเตือน ชี้แนะ แนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น เช่น การแสดง

พระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การสอนหนังสือ การแนะนำความรู้ในวิชาการต่างๆ

1.3) ผลที่จะได้รับ ได้กำจัดความเห็นแก่ตัว ได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความรู้ทำให้ตนมีความรู้และความชำนาญในเรื่องนั้นๆ มากยิ่งขึ้นแม้พระพุทธองค์ก็ทรงสรรเสริญว่า การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

2. การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (ทิฏฐสุกัมม)

การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง หมายถึง การทำความเห็นให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และตรงตามความเป็นจริง โดยการใช้ปัญญาไตร่ตรองอยู่เสมอ เช่น เห็นว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด

2.1) เป้าหมาย เพื่อให้กำจัดความเห็นผิด อันเป็นกิเลสสายโมหะ

2.2) หลักการปฏิบัติ มีศรัทธา คือเชื่อในพระพุทธเจ้า เชื่อในพระธรรม เชื่อในกฎแห่งกรรม คือเชื่อความมีอยู่ของเจตนาที่ตนกระทำลงไปทางกาย วาจา ใจ ซึ่งการกระทำนั้นจะอยู่ในลักษณะดี บ้าง ชั่วบ้าง กลางๆ บ้าง ตามสมควรแก่เจตนาที่ตนทำนั้นๆ เชื่อการกระทำทุกอย่างต้องมีผลตามสมควรแก่เหตุและเชื่อการกระทำและผลของการกระทำย่อมเป็นของของตน

2.3) ผลที่จะรับ เมื่อมีความเห็นถูกต้อง ย่อมชักนำให้การทำ การพูด และการคิดถูกต้องด้วย

(ที่มา : หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ม. 3 บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด (ฝ่ายการพิมพ์) 2548:90
หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชา ธรรมวิภาค โรงพิมพ์ เลียงเชียง
2549: 100)

*** ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)**

ใบงานที่ 8.2*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง แล้วให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กล่าวถูกและกาเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่กล่าวผิด

-1. การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม หมายถึงการแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์เท่านั้น
-2. การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความรู้
-3. การดักเตือน ชี้แนะ แนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่นเป็นหลักปฏิบัติของการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
-4. การสอนหนังสือ ไม่จัดเป็นการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
-5. ผู้ที่ได้รับการดักเตือน แนะนำก็จะมีความรู้ความชำนาญมากยิ่งขึ้น
-6. การทำความเห็นให้ตรง คือการทำความเห็นให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
-7. การเห็นว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด ไม่ใช่การเห็นตามความเป็นจริง
-8. การมีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธเจ้า พระธรรม และกฎแห่งกรรม เป็นหลักปฏิบัติของการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
-9. การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงมีเป้าหมายเพื่อกำจัดความโกรธ
-10. การทำ การพูด และการคิดที่ถูกต้อง ย่อมเกิดจากความเห็นที่ถูกต้อง

* ใช้ประกอบการสอนชั้นการรับรู้ (ชั้นเวทนา)

ใบงานที่ 8.3*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและ
การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์สาระจากเรื่องโดย
อธิบายตามประเด็นที่กำหนด

1. จงอธิบายเหตุการณ์ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือ
รับรู้มา

1.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

1.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

1.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

2. จงอธิบายเหตุการณ์การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ตามที่นักเรียนเคยเห็นหรือรับรู้มา

2.1 ลักษณะหรือแนวทางในการปฏิบัติ

.....
.....

2.2 ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น

.....
.....

2.3 คุณประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

.....
.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ลึก (ชั้นมัธยมศึกษา)

ใบงานที่ 8.4*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาถึงผลของการทำและการไม่ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม การทำ
และไม่ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง และกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้า
ตัวเลือกพร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

(การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

1. การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

 ดี เพราะ.....

.....

 ไม่ดี เพราะ.....

.....

2. การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่

 ดี เพราะ.....

.....

 ไม่ดี เพราะ.....

.....

3. การไม่ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

 เกิด เพราะ.....

.....

 ไม่เกิด เพราะ.....

.....

4. การไม่ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่

 เกิด เพราะ.....

.....

 ไม่เกิด เพราะ.....

.....

* ใช้ประกอบการสอนชั้นตัดสนิความดีงาม (ชั้นสังฆาร)

ใบงานที่ 8.5*

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ชื่อ.....เลขที่ชั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรงของตน ลงในตารางตามประเด็นที่กำหนดดังนี้
(พัฒนาการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

บุญกิริยา วัตถุ	สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ทำ	ผลดีที่เกิดขึ้นกับตนเอง	ผลดีที่เกิดขึ้นกับสังคม
การทำบุญ ด้วยการสั่ง สอนธรรม
การทำบุญ ด้วยการทำ ความเห็นให้ ตรง

* ใช้ประกอบการสอนชั้นก่อนเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญูญาณ)

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 : การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมและการทำบุญ
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

- คำชี้แจง** 1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 10 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อ มี 4 ตัวเลือก คือ ก. ข. ค. และ ง.
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ซึ่งตรงกับตัวอักษรหน้า
คำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. การถ่ายทอดหรือให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นความหมายของการทำบุญในข้อใด
 - ก. ทำบุญด้วยการภavana
 - ข. ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
 - ค. ทำบุญด้วยการฟังธรรม
 - ง. ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
2. การรู้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด เกิดจากการปฏิบัติในข้อใด
 - ก. การทำความเห็นให้ตรง
 - ข. การทำตามคำแนะนำของเพื่อน
 - ค. การชื่นชมในการทำความดีของเพื่อน
 - ง. การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน
3. การตัดเดือน ชี้นะ เนะนำ สิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องใด
 - ก. ฟังธรรม
 - ข. การสั่งสอนธรรม
 - ค. การชื่นชมในความดี
 - ง. การอุทิศความดี
4. หลักปฏิบัติในการทำความเห็นให้ตรง คือข้อใด
 - ก. เชื่อในพระพุทธเจ้า เชื่อในพระธรรม และเชื่อในพระสงฆ์
 - ข. เชื่อในพระพุทธเจ้า เชื่อในกฎแห่งกรรม และเชื่อในพระสงฆ์
 - ค. เชื่อในพระพุทธเจ้า เชื่อในพระธรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม
 - ง. เชื่อในพระธรรม เชื่อในกฎแห่งกรรม และเชื่อในพระสงฆ์

5. นอกจากผู้สั่งสอนธรรมจะมีความรู้และความชำนาญในเรื่องนั้นๆ มากยิ่งขึ้นแล้วผลที่เกิดขึ้นกับผู้สั่งสอนธรรมอีก คืออะไร
- ได้กำจัดความเห็นแก่ตัว
 - ได้กำจัดความเห็นผิด
 - ได้กำจัดความถือตัว
 - ได้กำจัดความริษยา
6. เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้วจะก่อให้เกิดสิ่งใดขึ้น
- ความอยากได้ที่ถูกต้อง
 - ความพยายามที่ถูกต้อง
 - การทำ การพูด และการคิดที่ถูกต้อง
 - การฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง
7. ข้อใดเป็นการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- สมาชิก อบต. ประชุมจัดสรรงบประมาณ
 - ครูวิไลวรรณ อบรมนักเรียนหน้าเสาธง
 - กำนันโชติ นัดประชุมชาวบ้าน
 - ผู้ใหญ่มี เป็นตัวแทนลูกบ้านเข้าร้องเรียนเรื่องที่คืนทำกิน
8. เจตน์ ไม่เชื่อในเรื่อง โชคกลาง แต่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม แสดงว่า เจตน์ได้ปฏิบัติตนตามหลักการทำบุญในข้อใด
- การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนดีให้ผู้อื่น
 - การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
 - การทำบุญด้วยการฟังธรรม
 - การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
9. กิจกรรมใด เหมาะที่จะนำหลักการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมมาใช้มากที่สุด
- กิจกรรมกีฬา
 - กิจกรรมที่สอนน้อง
 - กิจกรรมเสียงตามสาย
 - กิจกรรมเล่าข่าวและเหตุการณ์

10. เพื่อปกป้องกันไม่ให้เรา มีลักษณะตรงกับคำสุภาษิตที่ว่า “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว” นักเรียน
จะต้องปฏิบัติอย่างไร

- ก. ทำความเห็นของคนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
- ข. ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม
- ค. ขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์สุจริต
- ง. อ่อนน้อมถ่อมตน ช่วยเหลือเกื้อกูล

เฉลยแบบทดสอบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ง.
2. ข.
3. ก.
4. ค.
5. ก.
6. ค.
7. ง.
8. ค.
9. ง.
10. ก.

แบบทดสอบหลังเรียน

1. ง.
2. ก.
3. ข.
4. ค.
5. ก.
6. ค.
7. ข.
8. ง.
9. ข.
10. ก.

ภาคผนวก ง

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน
3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน
เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ภาคเรียนที่ 2 เวลา 50 นาที

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 50 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ ก ข ค และ ง
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (×) ลงในช่อง ที่ตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

-
1. ความเห็นแก่ตัว ความโลภอยากได้ของของผู้อื่นโดยมิชอบ เป็นความหมายของธรรมข้อใด
 - ก. ตัณหา
 - ข. มานะ
 - ค. ทิฐิ
 - ง. กิเลส
 2. ข้อใด ไม่ เกี่ยวข้องกับทิฐิ
 - ก. งมฉาย ไม่มีเหตุผล
 - ข. ถือตัว เห็นแก่ตัว
 - ค. ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ง. คลั่งไคล้ในความเชื่อ
 3. สุภชาติใดมีความหมายสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เกิดจากทิฐิ
 - ก. ปลาหมอตายเพราะปาก
 - ข. ปากปราศรัยน้ำใจเชือดคอ
 - ค. ยืนกระดักขาเดียว
 - ง. จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา

4. การประพุดิตตามหลักค้นหา มานะ ทิฐิ ก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร
- ไม่เอื้อเพื่อ ไม่อดทน ไม่จริงใจ
 - แก่งแย่ง ช่มชู้ ไม่เปิดกว้าง
 - ไม่มีวินัย ไร้ระเบียบ ใจแคบ
 - ขาดความสามัคคี แยกแยก ไม่ปรองดอง
5. การลด ละค้นหา มานะ ทิฐิ สามารถทำได้โดยวิธีใด
- การมองว่า ตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง
 - การมองว่า ทุกสิ่งเป็นทุกข์ มีสภาพทน ด้ยาก
 - การมองว่า ทุกสิ่งไม่มีตัวตนที่เราจะ ไปยึดถือ
 - การมองว่า ทุกสิ่งไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
6. ทิฐุธรรมมีกัตถะ “เป็นประ โยชน์เฉพาะหน้า” หมายความว่าอย่างไร
- เป็นเรื่องธรรมดาที่มุ่งหมายกันใน โลกนี้
 - เป็นคุณค่าของชีวิตหรือความเจริญของชีวิต
 - เป็นความเจริญของชีวิตทุกด้าน
 - เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิต
7. แนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุซึ่งสัปรายกัตถะข้อที่ว่า “เป็นผู้เสียสละภายใน” หมายความว่าอย่างไร
- เป็นผู้เสียสละทรัพย์สินเงินทองของตน
 - เป็นผู้เสียสละเพื่อถ่ายทอดความรู้ของตนให้ผู้อื่น
 - เป็นผู้เสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือกิจการของผู้อื่น
 - เป็นผู้เสียสละกิเลสความเห็นแก่ตัวต่างๆ ของตน
8. ถ้าปฏิบัติตามแนวทางที่ว่า “ขยันหา รักษาเป็น คบคนดีเป็นมิตร ใช้ชีวิตที่เหมาะสม” ผู้ปฏิบัติ จะมีสภาพเช่นไร
- เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีเกียรติยศชื่อเสียง
 - เป็นผู้มีเหตุผล มีความเชื่อมั่นในความดี
 - เป็นผู้มีความฉลาดแก้ปัญหาชีวิตได้
 - เป็นผู้รู้เท่าทันสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

9. การเป็นคนมีเหตุผล เชื่อมั่นในคุณความดี ไม่ยึดติดในวัตถุนเกิน ไป เป็นผลมาจากอะไร
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
 - ความมีเกียรติยศชื่อเสียง
 - ความเจริญงอกงามของจิตใจ
 - ความมีลาภ สุข สรรเสริญ
10. ผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักสัมปราชัยกัตตะ คือข้อใด
- ความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการ
 - ความเจริญทางด้านจิตใจ
 - ความเจริญทางด้านวัตถุ
 - ความเจริญทางด้านวัฒนธรรม
11. เหตุใด นักเรียนที่ปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ จึงประสบความสำเร็จทางการเรียน
- เพราะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน
 - เพราะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง
 - เพราะมีความขยันหมั่นเพียร
 - เพราะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน
12. จุดหมายหรือประโยชน์สูงสุดของการปฏิบัติตามหลักปรมัตตะ คืออะไร
- การมีจิตใจที่เป็นอิสระ
 - การมีความฉลาดรอบรู้
 - การมีจิตใจที่เจริญด้วยคุณธรรมต่างๆ
 - การมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
13. สมเดช เป็นคนชอบศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา จนเขากลายเป็นที่มีความรู้มาก ความรู้หรือปัญหาที่สมเดชมีนั้น จัดอยู่ในปัญหาประเภทใด
- ปัญหาที่มีมาตั้งแต่เกิด
 - ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำ
 - ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
 - ปัญหาที่เกิดจากการคิด

14. การเป็นผู้คงแก่เรียน เป็นผลมาจากข้อใด
- ก. ฟังมาก
 - ข. คิดมาก
 - ค. ทำมาก
 - ง. ขยันมาก
15. การคิดที่ทำให้เกิดปัญญา ซึ่งเรียกว่า คิดเป็นหรือรู้จักคิดนั้น หมายถึงการคิดเช่นไร
- ก. การคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วน
 - ข. การคิดพิจารณาในหลายเรื่อง
 - ค. การคิดพิจารณาเฉพาะเรื่องที่สนใจ
 - ง. การคิดพิจารณาทบทวนกลับไปกลับมา
16. การพัฒนาสุขตมยปัญญาในขั้นที่ผู้พัฒนา เกิดความเจือใจ นั้น หมายถึงลักษณะเช่นไร
- ก. สะสมความรู้จากแหล่งต่างๆ ได้มาก
 - ข. จับประเด็นสาระสำคัญได้
 - ค. ข่อยข้อมูลที่ได้ศึกษามาให้เป็นความคิดของตนได้
 - ง. นึกคิดจนเกิดภาพชัดเจนในใจจนสามารถอธิบายได้
17. การกระทำเช่นใดจัดเป็นการพัฒนาสุขตมยปัญญา
- ก. สมควร ชอบฟัง ชอบอ่าน ชอบเขียน
 - ข. สมคิด ชอบคิด ชอบพิจารณา ชอบพูด
 - ค. สมศักดิ์ ชอบทำ ชอบไตร่ตรอง ชอบทบทวน
 - ง. สมชาย ชอบทดลอง ชอบถาม ชอบสนทนา
18. การเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งหรือหายสงสัยในเรื่องที่ศึกษามาเป็นผลมาจากการพัฒนาปัญญาในข้อใด
- ก. สุขตมยปัญญา
 - ข. จินตมยปัญญา
 - ค. ภาวนามยปัญญา
 - ง. โยคปัญญา

19. ถ้านักเรียนต้องการจะให้เกิดขึ้นตามขบวนการ นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร
- ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
 - ฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ
 - เลือกรับข่าวสารที่มีสาระ
 - คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล
20. การปฏิบัติตามข้อใด ภาวนามขบวนการจะ ไม่ เกิดขึ้น
- หมั่นฝึกฝนอยู่เสมอ
 - คิดทบทวนอยู่เสมอ
 - พูดคุยสนทนากับผู้รู้อยู่เสมอ
 - ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมอ
21. การให้ที่จัดว่า เป็นการทำบุญนั้น หมายถึงการให้ในลักษณะใด
- ให้โดยหวังผลตอบแทน
 - ให้โดยเจาะจงผู้รับ
 - ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน
 - ให้โดยไม่เจาะจงผู้รับ
22. การรักษาศีล เป็นการสำรวมการกระทำของคน หมายความว่าอย่างไร
- การระมัดระวังการกระทำของตน
 - การสำรวจการกระทำของตน
 - การติดตามผลการกระทำของตน
 - การปรับปรุงการกระทำของตน
23. หลักการสำคัญของการทำบุญด้วยการให้ คืออะไร
- การไม่หวังผลตอบแทน
 - คุณค่าของสิ่งของที่ให้
 - คุณสมบัติของการให้
 - จำนวนผู้รับ
24. ข้อใดคือ คุณสมบัติของการให้
- มีผู้รับ มีผู้ให้ มีเจตนาให้
 - ผู้รับพอใจ ผู้ให้พอใจ ของที่ให้มีคุณค่าสูง
 - ผู้ให้ไม่เมตตา ผู้รับอ่อนน้อม มีเจตนาให้
 - ผู้รับปฏิบัติชอบ ผู้ให้เต็มใจ ของที่ให้ได้มาโดยชอบ

25. การรักษาสีลมนอกจากจะเกิดสันติสุขในสังคมและในตนเองแล้ว ผู้รักษาสีลยังจะได้รับผลในข้อใดอีก
- ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง
 - การยกย่องนับถือ
 - เกียรติยศ ชื่อเสียง
 - ความนิยมชมชอบ
26. ถ้านักเรียนไม่ต้องการให้การกระทำของตนไปละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร
- รักษาศีล
 - บริจาคทาน
 - อ่อนน้อมถ่อมตน
 - ขยันหมั่นเพียร
27. ทิวา วิปัสสนากาวนา เป็นการทำบุญนั้น หมายถึงการกระทำอย่างไร
- ฝึกอบรมจิตให้สงบ
 - ฝึกอบรมปัญญาให้รู้แจ้ง
 - ฝึกอบรมมารยาทให้อ่อนน้อม
 - ฝึกอบรมวาจาให้ไพเราะอ่อนหวาน
28. การเป็นคนไม่หน้าไหว้หลังหลอก หมายถึงลักษณะเช่นใด
- ต่อหน้าสรรเสริญ ถีบหลังนินทา
 - อ่อนน้อมถ่อมตนทั้งต่อหน้าและลับหลัง
 - ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
 - ทำผิดแล้วยอมรับผิด
29. พฤติกรรม “ไปลามาไหว้” เกิดจากการกระทำในข้อใด
- การฝึกอบรมจิต
 - การรักษาศีล
 - การประพฤติก่อนน้อม
 - การฝึกอบรมปัญญา

30. การปฏิบัติในข้อใด สามารถทำให้จิตสงบได้
- ตำรวมในการพูด
 - ระลึกถึงแต่สิ่งที่ดีงาม
 - รักษาศีล
 - พิจารณาสภาพธรรม
31. ผู้ที่เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ เพราะได้ปฏิบัติตามข้อใด
- รักษาศีล
 - เจริญภาวนา
 - ประพฤติก่อนนอน
 - บริจาคทาน
32. ในการประพฤติก่อนนอนนั้น ควรปฏิบัติด้วยลักษณะอย่างไร
- ความจริงใจของผู้ปฏิบัติ
 - ความเกรงใจของผู้ปฏิบัติ
 - ความพอใจของผู้พบเห็น
 - ความสนใจของผู้พบเห็น
33. การรับใช้ ที่จัดว่าเป็นการทำบุญนั้น หมายถึงการรับใช้ในลักษณะใด
- การช่วยเหลือในภารกิจทุกอย่างของผู้อื่นและส่วนรวม
 - การช่วยเหลือในภารกิจที่เป็นประโยชน์และถูกต้องของผู้อื่นและส่วนรวม
 - การช่วยเหลือในภารกิจทุกอย่างของผู้ที่รู้จักและคุ้นเคย
 - การช่วยเหลือในภารกิจที่เป็นประโยชน์และถูกต้องของผู้ที่รู้จักและคุ้นเคย
34. ทิวา “การเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น” นั้น หมายถึงการกระทำเช่นใด
- ให้สิ่งของ ให้ความปลอดภัย ระมัดระวังตน
 - ช่วยเหลือ อ่อนน้อม ฝึกฝนจิตใจ
 - ให้ความรู้ ชักชวนให้ทำดี อุทิศส่วนบุญให้
 - ฟังคำแนะนำ ทำความเห็นให้ตรง ยินดีในความดีของผู้อื่น

35. การมีโอกาสดำเนินการทำความดี เนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญในข้อใด
- มีเวลาและทรัพย์สินเงินทอง
 - มีความรู้และความสามารถ
 - การไม่ปิดกั้นและการชักชวน
 - การพิจารณาและการไตร่ตรอง
36. แนวทางในการปฏิบัติในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น คือข้อใด
- ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังร่างกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิด
 - บริจาคสิ่งของ ที่มีประโยชน์ของคนแก่ผู้อื่น
 - อบรมพัฒนาจิตใจของตนให้สงบระงับ
 - ถ่ายทอดความรู้ของตนและบอกความดีที่ตนได้ทำแล้วให้ผู้อื่นทราบ
37. ผลที่เกิดขึ้นจากการทำบุญด้วยการรับใช้ คือข้อใด
- ได้กำจัดความตระหนี่
 - ได้กำจัดความเห็นแก่ตัว
 - ได้กำจัดความโกรธ
 - ได้กำจัดความลำเอียง
38. ถ้านักเรียนได้รับการกำหนดว่า “เป็นคนหนึ่งคู่กาย กลายเป็นคนใจดำ” แสดงว่านักเรียนไม่ปฏิบัติตามคุณธรรมข้อใด
- การสำรวมระมัดระวังตน
 - การประพฤติอ่อนน้อม
 - การให้และการแบ่งปัน
 - การรับใช้ช่วยเหลือ
39. การยินดีในความดีของผู้อื่น หมายความว่าอย่างไร
- ชื่นชมและไม่ริษยาความดีของผู้อื่น
 - อุทิศความดีที่ทำแล้วให้ผู้อื่น
 - ชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมทำความดี
 - ไม่ปิดกั้นการทำความดีของผู้อื่น

40. การทำบุญด้วยการฟังธรรม คำว่า “ธรรม” ในที่นี้ หมายถึงข้อใด
- คำสอนในทางพระพุทธศาสนา
 - คำสอนในทางพระพุทธศาสนาและคำแนะนำต่างๆ
 - คำแนะนำต่างๆ และความรู้ที่มีประโยชน์
 - คำสอนในทางพระพุทธศาสนา คำแนะนำต่างๆ และความรู้ที่มีประโยชน์ .
41. การกระทำในข้อใดจัดว่าเป็นการทำบุญด้วยการฟังธรรม
- สวดมนต์และแผ่เมตตา
 - แสดงความยินดีกับเพื่อนที่สอบได้ที่หนึ่ง
 - เลือกชมรายการที่มีสาระจากโทรทัศน์
 - ฝึกอบรมจิตใจให้สงบ
42. สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามหลักการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น คืออะไร
- ความโลภ
 - ความโกรธ
 - ความละอาย
 - ความริษยา
43. ผลที่เกิดจากการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น คือข้อใด
- ความโกรธลดลง
 - ความตระหนี่ลดลง
 - ความริษยาลดลง
 - ความแข็งกระด้างลดลง
44. ถ้าในห้องเรียนมีนักเรียนนิสัยหัวดีชอบแข่งดีขี้อิจฉาผู้อื่น จะแก้ไขอย่างไร
- ฝึกให้ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
 - ฝึกให้นั่งสมาธิและแผ่เมตตาให้ผู้อื่น
 - ฝึกให้อ่อนน้อมต่อผู้อื่น
 - ฝึกให้ชื่นชมในความสำเร็จของผู้อื่น
45. ความเห็นตรง หมายถึงความเห็นเช่นใด
- สอดคล้องและตรงกับคนส่วนใหญ่
 - ถูกต้องและตรงกับความจริง
 - แปลกไปจากความเห็นทั่วไป
 - ถูกต้องและตรงกับบุคคลสมัย

46. การปฏิบัติของใคร สอดคล้องกับหลักการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
- ตะวัน ทำตามคำทำนายนายของหมอดู
 - เดือน อ้อนวอนให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ
 - ดาว มั่นใจว่าการกระทำของตนย่อมมีผล
 - รวี ขอบหาฤกษ์ยามในการประกอบกิจการงานต่างๆ
47. พุทธศาสนสุภาษิตบทใด สอดคล้องกับพฤติกรรมการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- การให้ธรรม ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
 - ธรรม ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
 - ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข
 - พึงประพฤติธรรมให้สุจริต
48. คำในข้อใดเกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติในการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- ชี้แจง คำหนิ กล่าวโทษ
 - ตักเตือน ชี้นำ แนะนำ
 - ขออภัย อ้อนวอน ขอโทษ
 - เจรจา ชื่นชม ชักชวน
49. ในการทำความเห็นให้ตรง นั้นจะต้องอาศัยอะไรเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
- ความสงสาร
 - ความรัก
 - ความเชื่อ
 - ความจริง
50. นักเรียนจะป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้มีลักษณะตรงกับคำสุภาษิตที่ว่า “เห็นกงจักร เป็นคอกบัว” ได้อย่างไร
- ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน
 - ขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์สุจริต
 - ทำความเห็นให้ถูกต้องตามความเป็นจริง
 - อ่อนน้อมถ่อมตนช่วยเหลือเกื้อกูล

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน

1. ก	26. ก
2. ข	27. ข
3. ค	28. ข
4. ข	29. ค
5. ค	30. ข
6. ก	31. ค
7. ง	32. ก
8. ก	33. ข
9. ค	34. ค
10. ข	35. ค
11. ค	36. ง
12. ก	37. ข
13. ค	38. ง
14. ก	39. ก
15. ก	40. ง
16. ง	41. ค
17. ก	42. ง
18. ข	43. ค
19. ง	44. ง
20. ก	45. ข
21. ค	46. ค
22. ก	47. ก
23. ก	48. ข
24. ง	49. ค
25. ข	50. ค

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน
เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ภาคเรียนที่ 2 เวลา 50 นาที

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 50 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ ก ข ค และ ง
3. ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ที่ตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

-
1. ข้อใด คือความหมายของ คัมภีร์
 - ก. ความถือตัว
 - ข. ความเห็นแก่ตัว
 - ค. ความงมงายไม่มีเหตุผล
 - ง. ความยึดติดในความคิดของตน
 2. สุธีเป็นเด็กที่มีทิฐิ หมายถึงเป็นเด็กที่มีลักษณะเช่นใด
 - ก. เกเร
 - ข. โลภมาก
 - ค. เห็นแก่ตัว
 - ง. ยึดติดในความเห็นของตน
 3. ข้อใด คือพฤติกรรมที่เกิดจากทิฐิ
 - ก. เชื่องงมงายไม่มีเหตุผล
 - ข. ชอบคิดว่าตนเองดีกว่าผู้อื่น
 - ค. มักเป็นคนเห็นแก่ตัว
 - ง. โลภมากเห็นแก่ได้
 4. ผลที่เกิดจากการประพฤติดตามหลักคัมภีร์ มานะ ทิฐิ คือข้อใด
 - ก. ไม่มีวินัย ไร้ระเบียบ ขาดความอดทน
 - ข. แข่งแข่ง ข่มขู่ ไม่เปิดกว้าง
 - ค. ไม่จริงใจ ใจแคบ ไม่เอื้อเฟื้อ
 - ง. แดกแขก ไม่ปรองดอง ไม่สามัคคี

5. หลักในการประพาศเพื่อไม่ให้หลงทางไปสู่ตัณหา มานะ ทิฐิ คือข้อใด
 - ก. อัศดา
 - ข. อนัตตา
 - ค. มานะ
 - ง. เวทนา
6. ประโยชน์ที่เป็นเรื่องธรรมดาที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ หมายถึงประโยชน์ในข้อใด
 - ก. ประโยชน์เบื้องต้น
 - ข. ประโยชน์เฉพาะหน้า
 - ค. ประโยชน์อย่างยิ่ง
 - ง. ประโยชน์สูงสุด
7. การลด ละ เลิก กิเลสความเห็นแก่ตัวลง จัดเป็นการเสียดละในข้อใด
 - ก. เสียดละทรัพย์สิน
 - ข. เสียดละเวลา
 - ค. เสียดละภายนอก
 - ง. เสียดละภายใน
8. ผลของการปฏิบัติตามแนวทางของทฤษฎีขั้มมิกัตถะ คือข้อใด
 - ก. มีผู้คนนับถือ
 - ข. ร่ำรวยทรัพย์สมบัติ
 - ค. มีภาระงานที่มั่นคง
 - ง. มีคนคิดเป็นมิตร
9. ความเจริญอกงามของจิตใจ เป็นผลมาจากสิ่งใด
 - ก. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
 - ข. ความมีเกียรติยศชื่อเสียง
 - ค. การมีความเชื่อมั่นในคุณความดี
 - ง. การมีลาภ ยศ สรรเสริญ
10. ความเจริญทางด้านจิตใจ เป็นผลจากการปฏิบัติตามข้อใด
 - ก. ทฤษฎีขั้มมิกัตถะ
 - ข. สัมปราชิิกัตถะ
 - ค. ปรมัตถะ
 - ง. อุภยัตถะ

11. ผู้ปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ โดยใช้ความขยันหมั่นเพียรเป็นแนวทางปฏิบัติ ย่อมได้รับสิ่งใด
 - ก. ความไว้วางใจ
 - ข. ความสำเร็จ
 - ค. ความช่วยเหลือ
 - ง. ความเคารพนับถือ
12. การมีจิตเป็นอิสระ เป็นประโยชน์สูงสุดของการปฏิบัติตามข้อใด
 - ก. ทฤษฎีธัมมิกัตตะ
 - ข. สัมปรายิกัตตะ
 - ค. ปรมัตตะ
 - ง. อุกกัตตะ
13. เมื่อนักเรียนศึกษาทฤษฎีแล้วทดลองปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ได้สำเร็จ จัดอยู่ในปัญหาประเภทใด
 - ก. ปัญหาที่เกิดจากการคิด
 - ข. ปัญหาที่มีมาตั้งแต่เกิด
 - ค. ปัญหาจากการฟัง
 - ง. ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา
14. การกระทำในข้อใด เป็นลักษณะของสุคตมยปัญญา
 - ก. ทำ ผิดคน
 - ข. คิด ไตร่ตรอง
 - ค. อ่าน ฟัง
 - ง. ทดลอง ปฏิบัติ
15. การคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนซึ่งทำให้เกิดปัญญา หมายถึงการคิดอย่างไร
 - ก. คิดเป็น
 - ข. คิดมาก
 - ค. คิดบ่อย
 - ง. คิดถูก

16. การนึกคิดจนเกิดภาพชัดเจนขึ้นในใจสามารถบอกหรืออธิบายได้ หมายถึงลักษณะของ
การพัฒนาสุขมยปัญญาในขั้นใด
- ก. จำได้
 - ข. คล่องปาก
 - ค. เจนใจ
 - ง. ประยুক্তิใช้ได้
17. ฟัง อ่าน เขียน จัดเป็นการพัฒนาปัญญาในข้อใด
- ก. โภคปัญญา
 - ข. สุขมยปัญญา
 - ค. จินตามยปัญญา
 - ง. ภาวนามยปัญญา
18. ผลของการพัฒนาจินตามยปัญญา คือข้อใด
- ก. มีความรู้ความชำนาญ
 - ข. เป็นผู้คงแก่เรียน
 - ค. เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
 - ง. อธิบายสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน
19. ข้อใด คือการปฏิบัติเพื่อให้เกิดจินตามยปัญญา
- ก. ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง
 - ข. ตั้งใจอ่านหนังสือ
 - ค. ตั้งใจฟังครูสอน
 - ง. คิดไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจ
20. ข้อใด คือการปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวนามยปัญญา
- ก. ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง
 - ข. ตั้งใจอ่านหนังสือ
 - ค. ตั้งใจฟังครูสอน
 - ง. คิดไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจ

21. ข้อใด ไม่ จัดเป็นการทำบุญด้วยการให้
- ก. ให้อภัย
 - ข. สรรวมกาย
 - ค. ตักเตือน
 - ง. แจกสิ่งของ
22. ข้อใดจัดว่า เป็นการระมัดระวังการกระทำของตน
- ก. สรรวจการกระทำ
 - ข. ติดตามผลการกระทำ
 - ค. สรรวมการกระทำ
 - ง. ปรับปรุงการกระทำ
23. สุภัตรา บริจาคเงินสร้างห้องสุขาให้แก่วัดต่างๆ จัดว่า ได้ปฏิบัติตามหลักการทำบุญในข้อใด
- ก. ทำบุญด้วยการรักษาศีล
 - ข. ทำบุญด้วยการให้
 - ค. ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
 - ง. ทำบุญด้วยการบำเพ็ญประโยชน์
24. ข้อใด ไม่ใช่ คุณสมบัติของการให้
- ก. ผู้รับเป็นผู้ประพฤดิชอบ
 - ข. ของที่ให้เป็นของสุจริต
 - ค. ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 - ง. ให้โดยไม่เจาะจงผู้รับ
25. ข้อใด คือประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล
- ก. เป็นที่นิยมของคนทั่วไป
 - ข. เกิดสันติสุขในตนเองและสังคม
 - ค. ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง
 - ง. ได้รับความสำเร็จในหน้าที่การงาน
26. เมื่อเรารักษาศีล แสดงว่าเราไม่ต้องการให้สิ่งใดเกิดขึ้น
- ก. การไม่ได้รับความช่วยเหลือจากสังคม
 - ข. การกีดกันออกจากสังคม
 - ค. การถูกเหยียดหยามจากผู้อื่น
 - ง. การละเมิดตนเองและผู้อื่น

27. ข้อใด คือความหมายของวิปัสสนากาวนา
- ฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ
 - ฝึกอบรมปัญญาให้รู้แจ้ง
 - ฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็ง
 - ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดผล
28. การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีลักษณะตรงกับข้อใด
- ไม่หน้าไหว้หลังหลอก
 - ต่อหน้าสรรเสริญลับหลังนินทา
 - ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
 - ยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง
29. พฤติกรรมที่เกิดจากการประพฤดิอ่อนน้อม คือข้อใด
- ขยัน ประหยัด
 - ซื่อสัตย์ อดทน
 - สามัคคี ประองคอง
 - สัมาคารวะ
30. การระลึกถึงแต่สิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดสิ่งใดขึ้น
- ปัญญารู้แจ้ง
 - จิตสงบ
 - วาจาไพเราะ
 - มารยาทอ่อนโยน
31. การประพฤดิอ่อนน้อม สามารถกำจัดกิเลสในข้อใดได้
- โลภะ
 - โทสะ
 - โมหะ
 - มานะ
32. ใคร แสดงให้เห็นว่า เป็นผู้ประพฤดิอ่อนน้อมได้ถูกต้อง
- สมหวัง พுகจาสุภาพเมื่ออยู่ต่อหน้าครู
 - สมศักดิ์ ช่วยครูถือของเมื่อครูเรียกใช้
 - สมชาย ทำความเคารพครูด้วยความจริงใจ
 - สมศรี เชื้อฟังครูอาจารย์ด้วยความเกรงใจ

33. การช่วยเหลือในภารกิจที่เป็นประโยชน์และถูกต้องทั้งของผู้อื่นและส่วนรวม จัดเป็น
การทำบุญในข้อใด
ก. ทำบุญด้วยการให้
ข. ทำบุญด้วยการรับใช้
ค. ทำบุญด้วยการประพาศอ่อนน้อม
ง. ทำบุญด้วยการรักษาศีล
34. ข้อใด **ไม่** จัดอยู่ในการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ก. การให้สิ่งดีๆ ที่ตนมีอยู่แก่ผู้อื่น
ข. การชักชวนผู้อื่นมาร่วมทำความดี
ค. การอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตร
ง. การช่วยเหลือภารกิจของผู้อื่นให้สำเร็จ
35. การทำความดีแล้วบอกหรืออุทิศให้ผู้อื่นเพื่ออะไร
ก. เพื่อประชาสัมพันธ์การทำความดี
ข. เพื่อให้ได้รับผลจากการทำความดี
ค. เพื่อให้มีหลักฐานในการทำความดี
ง. เพื่อให้เขาได้ชื่นชมยินดีในความดี
36. การให้สิ่งดีๆ ที่ตนมีอยู่แก่ผู้อื่นเป็นแนวทางในการทำบุญในข้อใด
ก. ทำบุญด้วยการให้
ข. ทำบุญด้วยการรับใช้
ค. ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ง. ทำบุญด้วยการประพาศอ่อนน้อม
37. การได้กำจัดความเห็นแก่ตัว เป็นผลที่เกิดจากการทำบุญในข้อใด
ก. ทำบุญด้วยการให้
ข. ทำบุญด้วยการรับใช้
ค. ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
ง. ทำบุญด้วยการประพาศอ่อนน้อม

38. ถ้านักเรียนชอบรับใช้ช่วยเหลือผู้อื่น นักเรียนจะมีคุณลักษณะอย่างไร
- ไม่เป็นคนนิ่งๆ
 - เป็นคนไม่รู้ร้อนรู้หนาว
 - ไม่เป็นคนหัวเดียวกระเทียมลีบ
 - ไม่เป็นคนเอาหูไปนาเอาตาไปไร่
39. การที่เราชื่นชมและไม่ริษยาในความคิดของผู้อื่น แสดงว่าเราได้ปฏิบัติตามข้อใด
- ได้อุทิศความคิดที่ทำแล้วให้ผู้อื่น
 - ได้แสดงความยินดีในความคิดของผู้อื่น
 - ได้ให้โอกาสในการทำความดีแก่ผู้อื่น
 - ได้ชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมทำความดี
40. การฟังธรรมที่จัดว่า เป็นการทำบุญนั้น หมายถึงข้อใด
- ฟังคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา
 - ฟังคำแนะนำต่างๆ และความรู้ที่เป็นประโยชน์
 - ฟังคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาและคำแนะนำต่างๆ
 - ฟังคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา คำแนะนำต่างๆ และความรู้ที่เป็นประโยชน์
41. การเลือกชมรายการที่ให้สาระความรู้จากโทรทัศน์ จัดว่าเป็นการทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการฟังธรรม
 - ทำบุญด้วยการประพาศอิถน้อม
 - ทำบุญด้วยการยินดีในความคิดของผู้อื่น
 - ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
42. ความริษยาเป็นอุปสรรคต่อการทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
 - ทำบุญด้วยการฟังธรรม
 - ทำบุญด้วยการประพาศอิถน้อม
 - ทำบุญด้วยการยินดีในความคิดของผู้อื่น
43. ข้อใด ไม่ จัดอยู่ในการทำบุญด้วยการยินดีในความคิดของผู้อื่น
- ความไม่ถือตัวแข่งดี
 - ความไม่น้อยเนื้อต่ำใจ
 - ความไม่ริษยา
 - ความไม่เห็นแก่ตัว

44. การฝึกให้รู้จักชื่นชมในความสำเร็จของผู้อื่น สามารถแก้ไขผู้ที่มีนิสัยในข้อใดได้
- หัวคือชอบแข่งดีขี้อิจฉา
 - นักเลงหัวไม้
 - ขี้เกียจสันหลังยาว
 - ชอบเอาเปรียบโลกมาก
45. ในทางพระพุทธศาสนาความเห็นที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง หมายถึงความเห็นเช่นใด
- ความเห็นที่สอดคล้องกับคนส่วนใหญ่
 - ความเห็นที่แปลกใหม่
 - ความเห็นที่ตรง
 - ความเห็นที่สอดคล้องกับยุคสมัย
46. ผู้ที่มีความมั่นใจว่า การกระทำทุกอย่างของคนย่อมมีผล จัดว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักการทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการให้
 - ทำบุญด้วยการรักษาศีล
 - ทำบุญด้วยการประพฤติก่อนนอน
 - ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
47. การกระทำในข้อใดจัดอยู่ในการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- แนะนำความรู้ใหม่ๆ ที่มีประโยชน์แก่เพื่อน
 - ชวนเพื่อนไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุด
 - ชวนเพื่อนให้บริจาคร่วมทำบุญ
 - ส่งคำอวยพรให้เพื่อนในวันขึ้นปีใหม่
48. การคัดเตือน ขี้แยะ แนะนำในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เป็นแนวทางปฏิบัติของ
- การทำบุญในข้อใด
- ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง
 - ทำบุญด้วยการรับใช้
 - บุญด้วยการประพฤติก่อนนอน
 - ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม

49. ความเชื่อ เป็นเครื่องมือของการปฏิบัติในข้อใด
- ก. การทำความเห็นให้ตรง
 - ข. การสั่งสอนธรรม
 - ค. การฟังธรรม
 - ง. การประพฤติก่อนน้อม
50. นักเรียนจะใช้วิธีการใด ในการทำความเห็นให้ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง
- ก. พิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญา
 - ข. ฝึกปฏิบัติสมาธิ
 - ค. รักษาศีลอย่างเคร่งครัด
 - ง. สำนวณกาย วาจา ใจ

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

1. ข	26. ง
2. ง	27. ข
3. ก	28. ก
4. ข	29. ง
5. ข	30. ข
6. ข	31. ง
7. ง	32. ค
8. ข	33. ข
9. ค	34. ง
10. ข	35. ง
11. ข	36. ค
12. ค	37. ข
13. ง	38. ก
14. ค	39. ข
15. ก	40. ง
16. ค	41. ก
17. ข	42. ง
18. ค	43. ง
19. ง	44. ก
20. ก	45. ค
21. ข	46. ง
22. ค	47. ก
23. ข	48. ง
24. ง	49. ก
25. ข	50. ก

แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 50 นาที

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีทั้งหมด 40 ข้อ
2. แบบทดสอบแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ ก ข ค และ ง
3. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ที่กำหนดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (×) ลงในช่อง ที่ตรงกับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกที่สุด เพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

สถานการณ์ที่ 1

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 1-2)

โรจน์ เป็นพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง เขาได้เข้าทำงานในบริษัทแห่งนี้ตามที่เขาได้ตั้งความหวังเอาไว้ แรกๆ โรจน์ได้ตั้งใจและทุ่มเทให้กับการทำงานมาก ด้วยความไว้วางใจในตัวเขาทางบริษัทจึงมอบหมายงานด้านการเงินและบัญชีให้เขาทำ ต่อมาโรจน์เกิดความคิดขึ้นว่า การที่เขาทำงานแล้วรับเงินเดือนไปเรื่อยๆ เมื่อไหร่จะมีฐานะร่ำรวยเหมือนคนอื่น โรจน์จึงเกิดความโลภและหาทางยักยอกเอาเงินของบริษัทหลายครั้ง แรกๆ ก็ไม่มีใครรู้ ต่อมาบริษัทจับได้ว่า เขาโกงเงินบริษัทไปเป็นจำนวนหลายแสนบาท จึงไล่ออกจากงานและได้ดำเนินคดีตามกฎหมาย

1. จากสถานการณ์นี้ ผลที่โรจน์ได้รับอย่างแท้จริง คือข้อใด
 - ก. ได้เข้าทำงานในบริษัท
 - ข. ได้ทำงานด้านการเงินและบัญชี
 - ค. ถูกไล่ออกจากงานและถูกดำเนินคดี
 - ง. โกงเงินบริษัทได้สำเร็จ
2. สาเหตุที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 1 ก็คืออะไร
 - ก. งานที่ทำ
 - ข. ความโลภ
 - ค. เงินเดือนน้อย
 - ง. ความไว้วางใจ

สถานการณ์ที่ 2
(ใช้ตอบคำถามที่ 3-5)

เด่นชัย กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 เขามักจะสำคัญตัวเองว่า ดีกว่า เหนือกว่า เพื่อนในทุกด้าน และชอบยึดเอาความคิดเห็นของตนว่า ดีและถูกต้องเสมอ จะไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร แม้ผู้ปกครองของเด่นชัย เมื่อเห็นนิสัยและบุคลิกของเขาอย่างนี้ ก็ไม่เคยว่ากล่าว ตักเตือน ดังนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เด่นชัยจะพยายามทำตัวให้เด่นกว่าทุกคนในกลุ่มเพื่อน บางครั้งเขายังชอบข่มขู่เพื่อน อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ในการเรียนหรือการทำกิจกรรมต่างๆ จึงไม่มีเพื่อนหรือนักเรียนคนใด อยากจะร่วมเรียนและร่วมทำกิจกรรมกับเขาเลย

3. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่เด่นชัยได้รับ คือข้อใด
 - ก. ไม่มีใครอยากร่วมทำกิจกรรมด้วย
 - ข. ได้ทำตัวเด่นในกลุ่มเพื่อน
 - ค. ได้ข่มขู่เพื่อน
 - ง. ไม่ต้องทำตามความคิดเห็นของใคร
4. สาเหตุที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 3 คืออะไร
 - ก. การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ข. การถือว่าความเห็นของตนดีและถูกต้องเสมอ
 - ค. การสำคัญตัวเองว่า ดีกว่าเหนือกว่าผู้อื่นทุกด้าน
 - ง. การพยายามทำตัวให้เด่นกว่าผู้อื่นในทุกที่
5. สิ่งที่มีส่วนเสริมสาเหตุในข้อที่ 4 คืออะไร
 - ก. การที่ผู้ปกครองไม่ว่ากล่าวตักเตือน
 - ข. ความเคยชินกับพฤติกรรมที่แสดงออก
 - ค. มีเพื่อนบางคนคอยให้การสนับสนุน
 - ง. โรงเรียนขาดแนวทางในการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ

สถานการณ์ที่ 3

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 6-7)

รัตนา เป็นนักเรียนที่มีความขยันและเรียนเก่ง ผลการเรียนของเขายู่ในเกณฑ์ดีมากมาตลอดตั้งแต่อยู่ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันรัตนากำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนสุดท้าย ผลการเรียนของเขาก็ยังอยู่ในเกณฑ์ดีมากเช่นเดิม ที่เป็นอย่างนี้เพราะรัตนาดังใจเรียน ขยันอ่านหนังสือ ขยันทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ อีกทั้งพ่อแม่ก็สนับสนุนและให้กำลังใจอยู่ตลอด เมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปรากฏว่า ผลการเรียนของรัตนายู่ในอันดับหนึ่ง เขาได้รับทุนเรียนต่อ ในระดับมหาวิทยาลัย ทำให้พ่อแม่และครูอาจารย์ ชื่นชมและภูมิใจในตัวรัตนามาก

6. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่รัตนาได้รับอย่างแท้จริง คือข้อใด

- ก. ทุนเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย
- ข. ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมากมาตลอด
- ค. พ่อแม่สนับสนุนและให้กำลังใจ
- ง. พ่อแม่และครูอาจารย์ชื่นชมและให้กำลังใจ

7. สาเหตุที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 6 คืออะไร

- ก. ผลการเรียนและความขยัน
- ข. การสนับสนุนและให้กำลังใจ
- ค. ความชื่นชมและภาคภูมิใจ
- ง. ความตั้งใจและความขยัน

สถานการณ์ที่ 4

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 8-10)

สมควร เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 เขาเป็นชาวพุทธที่ปฏิบัติตนตามศีล 5 อย่างเคร่งครัด ชอบสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำทุกวัน เป็นคนมีเหตุผลไม่เชื่องมง่าย มีความเชื่อมั่นในคุณความดี และ เป็นผู้ที่มีความฉลาดรอบรู้ในการแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง ในบางครั้งเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ในกลุ่มเพื่อนที่เรียนด้วยกัน สมควรก็สามารถหาสาเหตุของความขัดแย้งและทำหน้าที่เป็นตัวกลางหาทาง ประนีประนอมจนสามารถปรับความเข้าใจของเพื่อนได้ ด้วยเหตุที่สมควรเป็นผู้ที่รู้จักและฉลาดในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างดี เขาจึงเป็นที่เชื่อถือและเป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนทุกคน

8. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่สมควรได้รับ คือข้อใด
 - ก. หาสาเหตุของความขัดแย้งได้
 - ข. ปรับความเข้าใจของเพื่อนได้
 - ค. หาทางประนีประนอมได้
 - ง. เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของเพื่อน
9. สาเหตุที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 8 คืออะไร
 - ก. การเป็นผู้รู้จักและฉลาดในการแก้ปัญหา
 - ข. การเป็นชาวพุทธที่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด
 - ค. มีความเชื่อมั่นในคุณความดี
 - ง. มีเหตุผลและไม่เชื่องมง่าย
10. ข้อใด คือปัจจัยที่ช่วยให้สมควรรู้จักและฉลาดในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี
 - ก. การรู้จักทำหน้าที่เป็นตัวกลางและประนีประนอม
 - ข. การเป็นคนมีเหตุผลและไม่เชื่องมง่าย
 - ค. การสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำ
 - ง. การมีความเชื่อมั่นในคุณความดี

สถานการณ์ที่ 5

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 11-12)

วิชา กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 เขาเป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ชอบศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าจากห้องสมุด การรับข่าวสาร เหตุการณ์ หรือรายการที่มีสาระความรู้ต่างๆ หรือแม้กระทั่งสาระความรู้จากเว็บไซต์ต่างๆ จากการที่วิชาได้รับข้อมูลความรู้มาก จึงทำให้เขามีความรู้กว้างขวาง จนครูอาจารย์และเพื่อนยกย่องว่า เป็นผู้คงแก่เรียน เมื่อมีการแข่งขันทักษะวิชาการ วิชาก็จะได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมแข่งขันทุกครั้งและได้รับรางวัลชนะเลิศอยู่เสมอ

11. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่วิชาได้รับอย่างแท้จริง คืออะไร
- ก. มีความรู้กว้างขวาง
 - ข. ได้รับการยกย่อง
 - ค. ได้รับรางวัลชนะเลิศ
 - ง. ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมการแข่งขันทักษะวิชาการ
12. สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 11 คืออะไร
- ก. สาระความรู้ต่างๆ
 - ข. แหล่งเรียนรู้
 - ค. นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน
 - ง. ความเป็นผู้คงแก่เรียน

สถานการณ์ที่ 6

(ให้ตอบคำถามข้อที่ 13-15)

แก่ง เป็นนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขาชอบศึกษาหาความรู้โดยการลงมือทำเมื่อเขาเรียนรู้เรื่องอะไร เขาก็จะนำเอาความรู้เรื่องนั้นมาทดลองและลงมือปฏิบัติด้วยวิธีการศึกษาเรียนรู้ดังกล่าว และการสนับสนุนส่งเสริมของครูอาจารย์และเพื่อนนักศึกษาแก่ง ได้ประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์หุ่นยนต์ที่มีการเคลื่อนไหวและสามารถทำงานได้ใกล้เคียงกับมนุษย์มากที่สุด วิทยาลัยมีความภาคภูมิใจในตัวของแก่งมากจึงยกย่องให้เขาเป็นนักศึกษาตัวอย่าง

13. จากสถานการณ์นี้ ผลที่แก่งได้รับอย่างแท้จริง คืออะไร
 - ก. การสนับสนุนของครูอาจารย์และเพื่อนนักศึกษา
 - ข. ความสำเร็จในการประดิษฐ์หุ่นยนต์
 - ค. การยกย่องให้เป็นนักศึกษาตัวอย่าง
 - ง. ความภาคภูมิใจ
14. สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลตามข้อที่ 13 คืออะไร
 - ก. การศึกษาเรียนรู้โดยการลงมือทำ
 - ข. การสนับสนุนของครูอาจารย์และเพื่อนนักศึกษา
 - ค. การเป็นนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค
 - ง. การตั้งใจศึกษาเรียนรู้
15. สิ่งที่มีส่วนช่วยให้แก่งประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์หุ่นยนต์ คือข้อใด
 - ก. การเป็นนักศึกษาตัวอย่าง
 - ข. การเป็นนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค
 - ค. การสนับสนุนส่งเสริมที่ได้รับ
 - ง. ความภาคภูมิใจที่ได้รับ

สถานการณ์ที่ 7

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 16-17)

ลุงช่วย เป็นคนชอบทำบุญทำทาน โดยการบริจาคเงิน สิ่งของแก่คนยากจนคนพิการ ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆองค์กรสาธารณกุศลและยังทำบุญตักบาตรแค่พระสงฆ์ที่หน้าบ้านของตนเป็นประจำทุกวันนอกจากนี้ลุงช่วยยังคอยแนะนำตักเตือนผู้อื่น โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติชอบและให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดทุกชนิดอีกด้วย การทำบุญทุกครั้งลุงช่วยจะไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น แต่จะทำด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ

16. จากสถานการณ์นี้ การกระทำของลุงช่วย จะทำให้เกิดผลสำคัญอย่างไร

- ก. สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุข
- ข. คนยากจนมีจำนวนน้อยลง
- ค. เป็นแบบอย่างให้กับสังคม
- ง. ผู้ประสบความเดือดร้อนได้รับความช่วยเหลือ

17. การกระทำของลุงช่วย มาจากสาเหตุสำคัญในข้อใด

- ก. ไม่อยากให้มีคนยากจนในสังคม
- ข. อยากเป็นคนมีชื่อเสียง
- ค. การเป็นคนชอบทำบุญทำทาน
- ง. การเป็นคนชอบให้ผู้อื่นยกย่อง

สถานการณ์ที่ 8
(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 18-20)

สื่อมวลชนทุกแขนงไม่ว่า วิทูร โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ต่างพากันลงข่าวว่า ปัจจุบันสังคมไทย มีปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การมั่วสุมทางเพศ การข่มขืนแล้วฆ่า ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในทุกวงการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าคนในสังคมส่วนมากขาดศีลธรรม โดยเฉพาะเบญจศีล เบญจธรรมในที่สุดจึงหาสันติสุขในสังคมและในตนเองไม่ได้

18. สาเหตุหลักที่สื่อมวลชนทุกแขนงพากันลงข่าว คืออะไร
- ก. สื่อมวลชนต้องการขายข่าว
 - ข. มีผู้ว่าจ้างให้ลงข่าว
 - ค. ต้องการให้ประชาชนได้รับรู้
 - ง. มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในสังคม
19. จากสถานการณ์นี้ สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุด คือข้อใด
- ก. สังคมเดือดร้อนสับสนวุ่นวาย
 - ข. เศรษฐกิจตกต่ำ คนว่างงาน
 - ค. คนในสังคมสุขภาพไม่ดี
 - ง. ต่างชาติไม่มั่นใจในการลงทุน
20. จากปัญหาในข้อที่ 19 ข้อใดคือสาเหตุของปัญหา
- ก. ประชาชนรายได้น้อย
 - ข. การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล
 - ค. สังคมไทยเป็นสังคมเปิดเกินไป
 - ง. คนในสังคมไทยขาดศีลธรรม

สถานการณ์ที่ 9

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 21-22)

ภาวินี ชอบฝึกสมาธิมากจนเรียกได้ว่าการฝึกสมาธิเป็นกิจกรรมที่เธอชอบเป็นชีวิตจิตใจก็ว่าได้ ทุกวันเธอจะหาเวลาฝึกสมาธิให้ได้ แต่เวลาที่ภาวินีฝึกสมาธิได้ดีคือเวลาก่อนนอนทุกคืน ดังนั้น เธอจึงชอบฝึกสมาธิในช่วงเวลาดังกล่าวมากที่สุด จากการฝึกสมาธิเป็นประจำนี้เอง ภาวินี จึงมีจิตใจที่สงบเยือกเย็นและมีสุขภาพจิตดี

21. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่ภาวินีได้รับ คืออะไร

- ก. ได้ฝึกสมาธิ
- ข. สุขภาพจิตดี
- ค. ได้เวลาฝึกที่เหมาะสม
- ง. มีสถานที่ฝึกสมาธิ

22. ข้อใด คือสาเหตุสำคัญของผลในข้อที่ 21

- ก. ภาวินี ชอบฝึกสมาธิ
- ข. ภาวินี ได้เวลาฝึกสมาธิที่เหมาะสม
- ค. ภาวินี ให้ความสำคัญกับการฝึกสมาธิ
- ง. ภาวินี ฝึกสมาธิเป็นประจำ

สถานการณ์ที่ 10

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 23- 25)

เด่น เป็นเด็กที่พ่อแม่เลี้ยงมาแบบตามใจทุกอย่างตั้งแต่ยังเล็กๆ เมื่อเขาพูดหรือทำอะไรผิดหรือไม่เหมาะสม พ่อกับแม่ก็ไม่ค่อยดักเตือนหรืออบรมสั่งสอน เด่นจึงมักจะพูดหรือทำโดยขาดการพิจารณาว่า สิ่งนั้นถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควรอยู่เสมอ คั้งนั้นการพูด การกระทำ หรือการแสดงออกของเขาจึงแข็งกระด้าง ขาดสัมมาคารวะ และไม่เกรงใจใครทั้งสิ้น เมื่อเด่น โตขึ้นและเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษา เขายังแสดงความเป็นคนแข็งกระด้างและหยิ่งยโสมากขึ้น จากการที่เด่นมีกิริยามารยาทและอุปนิสัยดังกล่าวจึง ไม่มีใครอยากจะคบกับเขาเลย

23. จากสถานการณ์นี้ ข้อใดคือผลสำคัญที่สุด
- เด่นได้ทำอะไรทุกอย่างตามที่ต้องการ
 - เด่นเป็นคนแข็งกระด้าง ไม่มีสัมมาคารวะ
 - ไม่มีใครอยากจะคบกับเด่นเลย
 - เด่นไม่ต้องง้อหรือเกรงใจใคร
24. สาเหตุสำคัญ คือข้อใด
- โรงเรียนขาดการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับมารยาท
 - พ่อแม่ไม่ดักเตือน
 - การเลี้ยงแบบตามใจทุกอย่าง
 - ขาดการพิจารณาว่าอะไรถูกอะไรผิด
25. ข้อใดมีส่วนในการส่งเสริมให้เด่นมีกิริยามารยาทและอุปนิสัยเช่นนั้นมากที่สุด
- การที่ พ่อแม่ไม่ดักเตือนหรืออบรมสั่งสอน
 - การที่โรงเรียนขาดการอบรมสั่งสอน
 - การ ได้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษา
 - การที่ไม่มีใครอยากคบ

สถานการณ์ที่ 11

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 26-27)

อารี เป็นนักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียร โดยมีพ่อแม่คอยให้กำลังใจ เธอจะช่วยเหลืองานในบ้านทุกอย่าง เมื่ออยู่ที่โรงเรียนอารีก็มักจะมาช่วยเหลือรับใช้ครูอาจารย์อยู่เป็นประจำ นอกจากนี้กิจกรรมใดที่ถูกต้องและไม่มีโทษแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะป็นงานของเพื่อนและส่วนรวม อารีก็จะยินดีชวนช่วยช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถโดยไม่ลังเลเลย ด้วยเหตุนี้อารีจึงเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของทุกคนทั้งในโรงเรียนและชุมชน

26. จากสถานการณ์นี้ ข้อใดคือผลสำคัญที่สุดที่อารีได้รับ

- ก. ความสำเร็จของงานในบ้าน
- ข. ความสำเร็จของงานที่โรงเรียน
- ค. ความรักใคร่เอ็นดู
- ง. ได้ช่วยให้งานของเพื่อนและส่วนรวมสำเร็จ

27. ข้อใด คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดผลในข้อที่ 26

- ก. การเป็นคนที่มีความขยัน
- ข. การเห็นความสำคัญของงาน
- ค. การช่วยเหลืองานทุกอย่างโดยไม่เลือก
- ง. การเห็นความสำคัญของเพื่อนและส่วนรวม

สถานการณ์ที่ 12
(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 28-30)

ลุงบุญ เป็นเกษตรกรดีเด่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขาประสบความสำเร็จในการปลูกข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษและไม่ใช้ปุ๋ยเคมี แต่ใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ทำขึ้นเอง ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสูงที่เป็นเช่นนี้เพราะลุงบุญรักและทุ่มเทให้กับอาชีพเกษตรกรเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังได้รับคำแนะนำต่างๆ จากหน่วยงานด้านการเกษตรอีกด้วย ลุงบุญได้ออกแนะนำเทคนิคและ เคล็ดลับต่างๆ ในการปลูกข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษแก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปอีกด้วย ลุงบุญจึงกลายเป็นที่ปรึกษาของเกษตรกรอย่างแท้จริง

28. จากสถานการณ์นี้ ผลที่แท้จริงที่ลุงบุญได้รับ คือข้อใด
- ก. การเป็นเกษตรกรดีเด่น
 - ข. ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
 - ค. ได้เป็นที่ปรึกษาของเกษตรกร
 - ง. ได้เผยแพร่ความรู้และเทคนิคต่างๆ ของตน
29. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลในข้อที่ 28 คืออะไร
- ก. การมีความรักและทุ่มเทให้กับอาชีพ
 - ข. การได้รับคำแนะนำต่างๆ
 - ค. การเป็นคนเสียสละแนะนำความรู้แก่ผู้อื่น
 - ง. การได้เป็นเกษตรกรดีเด่น
30. สิ่งที่จะช่วยเสริมให้ลุงบุญได้รับผลตามข้อที่ 29 คืออะไร
- ก. การได้เสียสละแนะนำความรู้แก่ผู้อื่น
 - ข. การได้เป็นที่ปรึกษาของเกษตรกร
 - ค. การได้รับคำแนะนำต่างๆ
 - ง. การได้ให้ความรักและทุ่มเทกับอาชีพของตน

สถานการณ์ที่ 13

(ใช้ตอบคำถามข้อที่ 31-32)

ก้อยกับกึ่ง เป็นเพื่อนที่สนิทกันมาก ทั้งสองกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก้อยและกึ่ง ได้รับคัดเลือกจากโรงเรียนให้เข้าร่วมแข่งขันทักษะวิชาการระดับประเทศ ผลการแข่งขันปรากฏว่า ก้อยได้รับรางวัลเหรียญทอง ส่วนกึ่งพลาดทำไม่ได้รับเหรียญรางวัลใดๆ เลย ในงานฉลองเหรียญรางวัลที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ก้อย กึ่งไม่ได้เข้าร่วมในงานเลย เพราะกึ่งนึกอิจฉาและไม่พอใจที่ก้อยประสบความสำเร็จในครั้งนี้อีกทั้งไม่อยากเห็นก้อยได้รับการแสดงความยินดีจากทางโรงเรียน

31. จากสถานการณ์นี้ ผลที่แท้จริงที่กึ่งได้รับ คือข้อใด
- การไม่ได้รับเหรียญรางวัล
 - ความทุกข์ใจ
 - การได้รับคัดเลือกจากทางโรงเรียน
 - ความละอายเนื่องจากไม่เข้าร่วมงาน
32. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลในข้อที่ 31 คืออะไร
- การที่กึ่งไม่เข้าร่วมงาน
 - การไม่ได้รับเหรียญรางวัล
 - ความอิจฉาและไม่พอใจ
 - การคัดเลือกของโรงเรียน

สถานการณ์ที่ 14

(ใช้ตอบคำถามที่ 33-35)

สุดา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 เธอเป็นคนเรียนเก่งมากในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สอบได้คะแนนเป็นที่หนึ่งของห้องเสมอ ที่เป็นอย่างนี้เพราะสุดาสนใจในการเรียน โดยการตั้งใจฟัง ในขณะที่ครูสอน ขยันทำการบ้าน ขยันอ่านหนังสือ และเมื่อมีข้อสงสัยข้องใจ เธอก็จะสอบถามครู อาจารย์หรือผู้รู้ผู้ที่มีประสบการณ์จนหายสงสัยทุกครั้ง นอกจากนี้ สูดายังชอบศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ ซึ่งยิ่งทำให้เธอเรียนเก่งและมีความรู้กว้างขวางขึ้นอีกด้วย

33. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่สุดที่สุดาได้รับ คือข้อใด
- เป็นคนเรียนเก่ง
 - สอบได้คะแนนเป็นที่หนึ่ง
 - มีความรู้กว้างขวาง
 - ได้รับคำตอบในเรื่องที่ตนสงสัย
34. ข้อใด คือสาเหตุสำคัญของผลในข้อที่ 33
- การขยันอ่านหนังสือ
 - การศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ
 - การเป็นคนมีความรู้กว้างขวาง
 - ความสนใจในการเรียน
35. จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่า ปัจจัยที่น่าจะช่วยเสริมให้เกิดผลในข้อที่ 33 คืออะไร
- สุดา สมัยเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน
 - สุดา ชอบศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ
 - สุดา ชอบคบกับเพื่อนที่เรียนเก่ง
 - สุดา ได้เรียนกับครูที่สอนเก่ง

สถานการณ์ที่ 15

(ใช้ตอบคำถามที่ 36-37)

วิชัย เป็นนักเรียนที่เรียนเก่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เพราะเขามีเทคนิควิธีการในการเรียนคณิตศาสตร์ เพื่อนๆ อยากเรียนเก่งเหมือนกับวิชัยบ้าง จึงขอร้องให้เขาช่วยอธิบายเนื้อหาทางคณิตศาสตร์ที่เรียนแล้วแต่ไม่เข้าใจให้ฟังอีกครั้ง วิชัยก็อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนั้นด้วยความยินดีและเต็มใจ จนเพื่อนๆ มีความเข้าใจเป็นอย่างดี วิชัยจึงเป็นที่นิยมนักใคร่ของทุกๆ คนในห้องเรียน

36. จากสถานการณ์นี้ ปัจจัยที่ช่วยเสริมให้วิชัยเรียนคณิตศาสตร์เก่ง คืออะไร

- ก. การช่วยเหลือเพื่อนในเรื่องการเรียน
- ข. การที่เพื่อนขอร้องให้ช่วยเหลือ
- ค. การมีเทคนิควิธีการเรียน
- ง. ความเต็มใจและยินดีในการช่วยเหลือเพื่อน

37. ผลสำคัญที่วิชัยได้รับ คือข้อใด

- ก. ความนิยมนักใคร่
- ข. ความภูมิใจ
- ค. มีเพื่อนที่เรียนเก่งขึ้น
- ง. การขอยกย่องจากครู

สถานการณ์ที่ 16
(ใช้ตอบคำถามที่ 38-40)

ปรีชา เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยชั้นปีที่หนึ่ง เขามีความสนใจและได้เรียนรู้พระพุทธศาสนามาตั้งแต่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา เขาได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งพร้อมกับได้นำเอาหลักธรรมคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับความเห็นที่ถูกต้อง และหลักศรัทธา เป็นเรื่องที่ปรีชามีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการกระทำ การพูด และการคิดของเขาจะถูกต้องและตรงตามความเป็นจริงเสมอ ในสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปรีชาได้รับคัดเลือกให้เข้ารับรางวัลในฐานะเยาวชนดีเด่นประจำปีจากรัฐบาล นับว่าเป็นเกียรติแก่เขาและวงศ์ตระกูลเป็นอย่างยิ่ง

38. จากสถานการณ์นี้ ผลสำคัญที่แท้จริงที่ปรีชาได้รับ คือข้อใด
- ก. การทำ การพูด และการคิดที่ถูกต้อง
 - ข. รางวัลเยาวชนดีเด่นประจำปี
 - ค. เกียรติยศและชื่อเสียง
 - ง. ความภาคภูมิใจ
39. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลในข้อที่ 38 คืออะไร
- ก. ความสนใจและการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
 - ข. การได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัล
 - ค. การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง
 - ง. การเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง
40. สิ่งที่เกี่ยวข้องสาเหตุสำคัญในข้อที่ 39 คืออะไร
- ก. การได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย
 - ข. การเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง
 - ค. การได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัล
 - ง. การที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมความประพฤดีของเยาวชน

เฉลยแบบทดสอบวัดความสามารถวัดความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

1. ก	11. ก	21. ข	31. ข
2. ข	12. ค	22. ง	32. ค
3. ก	13. ข	23. ข	33. ก
4. ค	14. ก	24. ค	34. ง
5. ก	15. ค	25. ก	35. ข
6. ข	16. ก	26. ค	36. ค
7. ง	17. ค	27. ก	37. ก
8. ง	18. ง	28. ข	38. ก
9. ก	19. ก	29. ก	39. ค
10. ข	20. ง	30. ค	40. ข

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายนิวัฒน์ ล้ำจุมจัง
วัน เดือน ปีเกิด	7 สิงหาคม 2498
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	น.ธ.เอก ป.ธ. 5 ศษ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 1) วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านป่าไร่ อำเภอคอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
ตำแหน่ง	ครู คศ. 2 วิทยฐานะชำนาญการ